

ASKER MECMUASI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Fatih ÖZASLAN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Ahmet YARAMIŞ

Haziran 2016

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ASKER MECMUASI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Hazırlayan

Fatih ÖZASLAN

Danışman

Prof. Dr. Ahmet YARAMIŞ

AFYONKARAHİSAR 2016

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “*Asker Mecmuası Üzerine Bir İnceleme*” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

16.06.2016

Fatih Özaslan

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ahmet YARAMIŞ

Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Ahmet Ali GAZEL

: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali KARAMAN

İmza

Tarih Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Fatih ÖZASLAN'nın "Asker Mecmuası Üzerine Bir İnceleme" başlıklı tezi, 16.06.2016 günü saat 14:00'da Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ahmet YARAMIŞ
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ÖZET

ASKER MECMUASI ÜZERİNE BİR İNCELEME

FATİH ÖZASLAN

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

HAZİRAN 2016

Danışman: Prof. Dr. Ahmet YARAMIŞ

Asker Mecmuası, II. Meşrutiyet'in ilânından hemen sonra İstanbul'da yayımlanmaya başlamıştır. Mecmua, İttihat ve Terakki Cemiyeti yanlı ve II. Abdülhamit karşıtlığı üzerine bir yayın politikası takip etmiştir. Mecmua da çıkan yazılarda ülkenin içine düştüğü felaket ve buhranların en baştaki sorumlusu olarak II. Abdülhamid gösterilmektedir. Mecmua da esas itibarıyla ülkenin askeri ve siyasi durumuna ilişkin yazılara yer verilmiştir. Askeri konular içinde askeri düzenlemeler, gelişmeler ve teknolojik yenilikler ile 1897 Osmanlı-Yunan harbi gibi yakın dönemde cereyan etmiş harplere ilişkin yazılar ve değerlendirmeler bulunmaktadır. Yazılarda ülke yönetimine ilişkin siyasi içerikli değerlendirmeler bulunmaktadır. Mecmua da zaman zaman Von der Goltz gibi yabancı subayların yazılarına yer verilmiştir. Asker Mecmuası bir sene boyunca ayda iki kere yayınlanmış olup, toplam yirmi dört sayıdan oluşmaktadır. Bu çalışmada, Asker Mecmuasında çıkan yazılar tarih metodolojisine uygun bilimsel bir yöntemle incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Asker Mecmuası, II. Meşrutiyet, II. Abdülhamid, İttihat ve Terakki

ABSTRACT

A STUDY ON THE SOLDIER JOURNAL

FATİH ÖZASLAN

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY

THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

DEPARTMENT OF HISTORY

JUNE 2016

Advisor: Prof. Dr. Ahmet YARAMIŞ

The Soldier Journal started to be published just after the declaration of the Second Constitutional Monarchy in İstanbul. The publication policies of journal were in favour of community of union and progress and were opposed to Abdülhamid II. It was stated in the articles of the journal that Abdülhamid II was blamed for disasters and crises which Ottoman Empire faced with. The articles in journal was mainly concentrated on military and political issues of the Empire. In the military issues, military organizing developments, technological changes, articles and evaluations about wars occurring in recent period such as Ottoman-Greek war in 1897 were included. In some parts of the journal, the articles of foreign officers like Von der Goltz were involved. The Military Journal was published twice a month in a whole year and it is composed of twenty-four volumes. In this study, the articles published in the Military Journal have been examined and evaluated in accordance with methodology of history and in a scientific way.

Keywords: Soldier Journal, The Second Constitutionalism, II. Abdülhamid, The Committee of Union and Progress.

ÖNSÖZ

II. Meşrutiyetin ilânı ile birlikte ülkede kısa süreli olsa da bir basın özgürlüğü yaşanmış, birçok yeni gazete ve mecmua yayın hayatına başlamıştır. Yayınlanmaya başlayan bu gazete ve mecmuaların içinde az da olsa askerlerin çıkarmış oldukları da vardır. Bu yayın organlarından birisi de Asker Mecmuası'dır.

Asker Mecmuası muhteva olarak hem siyasi içerikli hem de askeri konuları içermektedir. Siyasi yazılar içinde üzerinde en çok durulan konu şüphesiz II. Meşrutiyet'in ilânı ve 31 Mart Olayı'dır. Siyasi içerikli yazıların hemen hepsinde Sultan II. Abdülhamid'in şahsına ve dönemine ilişkin sert eleştiriler bulunmaktadır. Ayrıca sürekli bir şekilde II. Meşrutiyet propagandası yapılmaktadır. Askeri konular içinde ise daha çok askeri düzenlemeler, yenilikler ve eğitim üzerinde durulmaktadır. Yine mecmuada bir kısım yabancı devletin askeri yapısının incelendiği ve değerlendirildiği yazılar bulunmaktadır. Bu çalışmada II. Meşrutiyeti ilân ettiren ve destekleyen kadronun fikirleri yansıtılmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte II. Meşrutiyetin ilânı sonrası yaşanan gelişmelerin daha iyi anlaşılabilmesi hedeflenmiştir.

Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm'de II. Meşrutiyet, 31 Mart Olayı ve II. Abdülhamid ile ilgili yazılar incelenmiş; ordu-siyaset ilişkisi üzerinde durulmuştur.

İkinci Bölüm'de Osmanlı Ordusundaki piyade sınıfı, süvariler, yaverler, bahriye zabıtları gibi askerliğe ilişkin yazılar ele alınmış ve değerlendirmede bulunulmuştur.

Üçüncü Bölüm'de Almanya, Bulgaristan, Sırbistan-Karadağ, Rusya gibi ülkelerin askeri, teknik yapıları ve teknolojik gelişmelerine ilişkin yazılar incelenmiş ve değerlendirmede bulunulmuştur.

Son olarak Dördüncü Bölüm'de ise mecmua da yazıları yer alan yabancı subaylardan bahsedilmiş ve bu subayların Osmanlı Devleti hakkındaki düşünceleri üzerinde durulmuştur.

Çalıştığım bu konunun belirlenmesi ve yazımı sırasında her türlü yardımını esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Ahmet Yarımiş'a müteşekkirim. Yine Asker Mecmuası'nın nüshalarını bana veren ve her zaman yardımını gördüğüm Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali Karaman'a, bana destek olan iş arkadaşlarım Arş. Grv. Rahime Fişne ve Arş. Grv. Mehmet Yağcı'ya teşekkürü bir borç bilirim. Tezin yazımı sırasında bana yol gösteren, eksiklerimi kapatan, hiçbir desteğini esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Hasan Hüseyin Güneş'e ve bu süreçte beni hep destekleyen aileme ve biricik eşime teşekkürü bir borç bilirim.

FATİH ÖZASLAN

Afyonkarahisar 2016

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	i
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.. Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ASKER MECMUASI VE SİYASET

1. II. MEŞRUTİYET ÖVGÜSÜ VE PROPAGANDASI	17
2. 31 MART OLAYINA BAKIŞ	28
3. II. ABDÜLHAMİD'İN ŞAHSINA VE YÖNETİMİNE YÖNELİK ELEŞTİRİLER.....	36
4. ORDU-SİYASET İLİŞKİSİ.....	43

İKİNCİ BÖLÜM

ASKER MECMUASI VE ORDU

1. OSMANLI ORDUSUNDA PİYADE SINIFI	45
2. SÜVARİLER.....	47
3. YAVERLER.....	51
4. BAHRİYE SUBAYLARI.....	55
5. ASKERLİK İLE İLGİLİ DİĞER YAZILAR.....	59
5.1. ASKER KULÜBÜ.....	59
5.2. BÖLÜK KUMANDANI.....	61
5.3. ERKÂN-I HARB SUBAYLIĞI	63
5.4. FELSEFE-İ HARB	66
5.5. HİCAZ AHVALİ VE TEŞKİLÂT-I ASKERİYE	67
5.6. ISLAHAT-I ASKERİYE	68
5.7. ORDU VE MİLLET	71

5.8.	ORDUDA CANKURTARAN EKSİKLİĞİ.....	71
5.9.	ASKERİ AÇIDAN OTOMOBİLCİLİK.....	72

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASKER MECMUASINDA YABANCI DEVLETLER İLE İLGİLİ

ASKERİ YAZILAR

1.	ALMAN ORDUSU.....	766
2.	BULGAR ORDUSU.....	811
3.	SİRBİSTAN-KARADAĞ.....	844
4.	RUSYA.....	877

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ASKER MECMUASINDA YABANCI SUBAY YAZARLAR

1.	VON DER GOLTZ.....	933
2.	KOMPFOFENER PAŞA.....	933
SONUÇ.....		1077
KAYNAKÇA.....		1099
EKLER.....		112

GİRİŞ

Basın; gazete, dergi gibi araçlarla toplumu yaşanan gelişmelerden haberdar eden kurumlar için kullanılan bir terimdir. İnsanlar, etraflarında ve dünyada yaşanan gelişmeleri öğrenme, öğrendiklerini de başkalarıyla paylaşma ihtiyacı hissederler. İnsanların öğrenme ve öğrendiklerini paylaşma ihtiyacı basın müessesesini oluşturmuştur. Günümüzde basının karşılığı olarak televizyonlar, radyolar, gazeteler, dergiler ve benzeri iletişim araçları sayılabilir.

Basını oluşturan bu iletişim araçlarının kitleler üzerindeki etkisi ve önemi; aydınlar, siyasetçiler, gazeteciler gibi geniş bir yelpazede geçmişten beri tartışılmaya devam etmektedir. On dokuzuncu yüzyılın önemli Fransız siyasetçi ve tarihçilerinden biri olan Tocquevill'e göre *“Basın, özgürlüğün en mükemmel demokratik formülüdür.”* Yine, basının belli bir fonksiyonunu ele alış biçimi açısından önemini dile getirenlerden birisi de Fransız gazeteci Pierre Denoyer (1901-1965)'dir. O'na göre, *“...basın olmadan yönetmek, öğrenmek ve öğretmek, muhalefet etmek, çalışmak veya dinlenmek, inandırmak, satın almak veya satmak imkânsız hale gelmiştir. Basın hiçbir şeye yeterli değildir, fakat basın her şeye ve herkese gereklidir.”*¹

Basın denilince akla ilk olarak gazete gelir. Dünyada ilk gazetenin, Louvre Müzesindeki Mısır Kralları III. Totmes ve III. Ramses devirlerine ait papirüs gazeteler oldukları kabul edilmektedir. Babililer'de günlük yaşanan olaylar, vakanüvisler tarafından kayıt altına alınmakta ve bunların yazdıkları tabletler, şehrin belli başlı yerlerine asılmaktaydı. Bu tabletler, basın tarihinin ilk duvar gazeteleri olarak kabul edilmektedir. Günümüzdeki gazetelere benzer ilk örnek, 1605 yılında Almanya'da yayınlanmaya başlanan *“Niew Tjdingen”* adlı gazetedir. Almanya'nın ardından, 1631 yılında Fransa'da *“La Gazette”*, 1703 yılında Rusya'da *“Vodomosti”*, 1828 ve 1831 yıllarında Osmanlı Devletinde Kahire'de *“Vekâyi-i Mısriyye”* ve

¹M. Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul 1982, s. 20.

İstanbul'da "Takvîm-i Vekâyi", 1830 yılında İsveç'te "Afton Bladet" ve 1832'de Japonya'da "Kokumin Simbun" gibi gazeteler yayınlanmaya başladılar².

1. MATBAANIN OSMANLI DEVLETİ'NE GİRİŞ SÜRECİ

On beşinci yüzyılda matbaa icat edildikten sonra kitap, mecmua ve gazetelerin basımı kolaylaştı. İnsanların düşünce dünyasının gelişmesi ve Batı Medeniyetinin yayılmasında matbaa önemli rol oynadı. Avrupa'da matbaayı kuran ilk kişi Alman Jan Gutenberg'dir. Jan Gutenberg'in matbaasında bastığı ilk kitap İncil'in bir bölümü oldu³.

Osmanlı Devletinde matbaayı ilk kuranlar, 1492'de İspanya'dan göç ederek gelen Yahudilerdir. Daha sonra Osmanlı tebasından Ermeniler 1567'de, Marunî Araplar 1610'da ve Rumlar 1627'de basımevlerini kurdular. Bu tebaa mensupları kurdukları basımevlerinde sadece kendi dinlerine ait kitaplar bastılar; gazete ve benzeri süreli yayınlar ise basmadılar. Örneğin, İspanya'dan gelen Yahudiler sadece Tevrat ve Hz. Musa ile ilgili kitaplar bastılar⁴.

Osmanlı Devleti'nde ilk Türk matbaasının kurulması Lale Devrinde (1718-1730) gerçekleşti. Lale Devri, Osmanlı Devleti'nde, 1718'de Avusturya ve Venedik'le imzalanan Pasarofça Antlaşması ile başlayan, 1730'da Patrona Halil İsyanı ile son bulan dönemdir. Bu dönemin padişahı III. Ahmet, sadrazamı Nevşehirli Damad İbrahim Paşa ile büyük bir uyum içerisinde devleti yönetti. Bu dönemde kültür ve ilim hayatında önemli yenilikler gerçekleştirildi. Kütüphanelerde bulunan, Sahâifü'l-Ahbâr fî Vakâyi'i'l-A'sâr (Câmiü'd-Düvel), Physica (Fizika), İkdü'l-Cümân fî Târih-i Ehli'z-Zamân, Habîbü's-Siyer fî Ahbâr-i Efrâdi'l-Beşer, Kitâbü's-Semâniye fî Sıma'i't-Tabiî gibi birçok önemli eser Türkçeye çevrildi. Bu dönemin dikkat çeken bir yeniliği de ilk Türk matbaasının kurulmasıdır⁵.

İlk Türk matbaasının kuruluşunda Said Efendi ve İbrahim Müteferrika öne çıkmaktadır. Said Efendi, meşhur Osmanlı sefirlerinden Yirmisekiz Çelebi Mehmed

²Faruk Süreyya Oral, *Türk Basın Tarihi*, Yeni Adım Matbaası, Ankara 1968, s.23-24.

³Enver Behnan Şapolyo, *Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü İle Basın*, Ankara 1971, s. 22-23.

⁴Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yay, İstanbul 2013, s. 13.

⁵Selim Nüzhet Gerçek, *Türk Matbaacılığı-Müteferrika Matbaası*, Maarif Vekâleti Yay, İstanbul 1939 s.41.

Efendi'nin oğludur. Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi, Paris'e giderken oğlu Said Efendi'yi de yanında götürdü. Said Efendi, Paris'ten İstanbul'a döndüğünde matbaa kurmak için girişim başlattı. Bu iş için kendisine ortak olarak dergâh-ı âli müteferrikalarından İbrahim Efendi'yi seçti⁶. İbrahim Müteferrika, 1674 yılında Macaristan'da dünyaya geldi. Genç yaşta, Osmanlı akıncıları tarafından esir alınarak İstanbul'a getirildi. Burada müslüman oldu ve İbrahim ismini aldı. Müteferrika olarak Topkapı Sarayı'nda görev yaptı⁷.

İbrahim Müteferrika ilerleyen tarihlerde bir basım evi kurma düşüncesiyle, 1719 yılında şimşir üzerine oyma bir Marmara haritası hazırladı ve bu haritayı Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'ya sundu. Bu haritanın üzerine yazdığı "*Benim devletlü efendim, eğer fermanınız olursa daha büyükleri yapılır*" notuyla, matbaaya atıfta bulunduğu görülmektedir. Ona, hazırladığı haritadaki yeteneğinden ötürü kendisine "*Basmacı İbrahim Ağa*" denildi. İbrahim Müteferrika, İstanbul'da Türkçe eserlerin basımı için bir matbaa kurma düşüncesini "*Vesiletü't-Tıbâ*" isimli risalesinde de ifade etti. Bu risalede, matbaanın önemi ile basım sanatı ve tekniğinin özellikleri anlatılmaktadır. İbrahim Müteferrika, yazmış olduğu bu eseri Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'ya sunmuştur⁸.

Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa, Said Efendi ile İbrahim Müteferrika'nın birlikte matbaa kurmak için yapmış oldukları çalışmayı destekledi. 1727 yılının Temmuz ayında dönemin şeyhülislamı olan Abdullah Efendi'nin matbaanın kitap basmasına izin veren fetvası ve Padişah III. Ahmet'in fermanı ile matbaa kuruldu. Matbaada ilk basılan eser Vankulu Lügati'dir⁹. Osmanlı Devleti'nde sanılanın aksine matbaaya ulema sınıfı karşı çıkmamıştır. Bu durum Şeyhülislam Abdullah Efendi'nin dinle ilgili olmayan eserlerin basılabileceğine ilişkin fetvasının yanında, ileri gelen ulemeden oluşan 16 kişilik bir heyetin, matbaanın kurulması ve

⁶Hasan Refik Ertuğ, *Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi*, Yenilik Basımevi, İstanbul 1970, s. 94.

⁷Orlin Sabev, *İbrahim Müteferrika Ya Da İlk Osmanlı Matbaa Serüveni*, Yeditepe Yay., İstanbul 2013, Hasan Refik Ertuğ, *a.g.e.*, s. 94-95.

⁸İnuğur, *a.g.e.* s. 153-154.; Ayrıca geniş bilgi için bknz, İbrahim Sungu, "İlk Türk Matbaasına Dair Vesikalar", *Hayat Mecmuası*, S. 73.

⁹Sabev, *a.g.e.*, s. 108.

topluma yararını anlatan takrizler yazmalarından da anlaşılabilir. Bu takrizlerde Vankulu Lügati'nin girişinde yayımlanmıştır¹⁰.

Kurulan matbaanın ilk yeri, İbrahim Müteferrika'nın Fatih'teki evinin bodrum katıydı. Matbaada kitaplar için dört, haritalar için de iki baskı makinesi bulunmaktaydı. Bu matbaa da Vankulu Lügatinden başka *Tuhfetü'l Kibâr fî Esfâri'l-Bihâr*, *Tarih-i Seyyah*, *Tarih-i Hind-i Garbî*, *Tarih-i Timur-u Gurgân*, *Tarih-i Mısri'l- Kadîme ve Mısır-ı Cedîd*, *Gülşen-i Hulefâ*, *Gramaire Turque*, *Usûlü'l-hikem*, *Füyûzat-ı Miknâtısiyye*, *Cihannümâ*, *Takvîmü't- Tevârih*, *Tarih-i Naima*, *Tarih-i Raşid*, *Asım Tarihi*, *Ahvâl-i Gazavâtı der Diyâr-ı Bosna* gibi eserler basıldı. Matbaa da basılan son eser ise 1742 tarihli *Lisânü'l-Acem* isimli Farsça bir sözlüktür¹¹.

2. OSMANLI DEVLETİ'NDE BASIN

Osmanlı Devleti'nde çıkarılan ilk Türkçe gazete, bilinenin aksine *Takvîm-i Vekâyi* değil *Vekâyi-i Mısriyye*'dir. *Vekâyi-i Mısriyye*, 1828 yılında Mısır Valisi Kavalalı MehmedAli Paşa tarafından Kahire'de çıkarıldı.¹² Mehmed Ali Paşa, o dönemde Avrupa gazetelerindeki makaleleri ve haberleri Türkçeye çevirterek haberdar olmaktaydı. Ayrıca bu gazetelerdeki bilgilerin değerlendirilmesi için "Jurnal Divanı" adını verdiği bir divan oluşturdu. Bu divanda değerlendirilen makaleler ve haberler, bir çeşit bülten diyeceğimiz "Jurnal el-Hidivi" ismiyle Türkçe/Arapça olarak basılıp, yönetici sınıfa dağıtılmaktaydı. Mehmed Ali Paşa, 1828 yılında bu bültenin yerine *Vekâyi-i Mısriyye* ismiyle yarısı Türkçe yarısı Arapça olarak haftalık bir gazete çıkarmaya başladı. Gazetenin içeriğinde Avrupadaki gazetelerde çıkan makale ve haberlerin yanı sıra yasal düzenlemeler, kararlar ve talimatnameler bulunmaktadır¹³.

Vekâyi-i Mısriyye'nin ilk sayısında, gazetenin çıkarılış nedeni olarak dünyadaki tarım, endüstri ve benzeri alanlardaki gelişmeler ile halkı korumak amacıyla alınan önlemlerin duyurulması şeklinde ifade edilmiştir.¹⁴ Mehmed Ali Paşa

¹⁰Adil Şen, *İbrahim Müteferrika ve Usulü'l-Hikem fî Nizami'l-Ümem*, TDV, Ankara 1995, s. 59.

¹¹Oral, *a.g.e.*, s.49.

¹²Koloğlu, *a.g.e.*, s. 24.

¹³Hıfzı Topuz, *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2012, s. 13.

¹⁴Koloğu, *İlk Gazete, İlk Polemik, Vakay-i Mısriyye'nin Öyküsü ve Takvim-i Vakayi'de Tartışma*, s. 27.

gazete ile çok yakından ilgilenmekteydi. Gazete yazılarındaki ifade bozuklukları ve imla hatalarına asla tahammülü yoktu.¹⁵

Mehmed Ali Paşa *Vekâyi-i Mısriyye*'nin yanında, 1830 yılında Girit'te *Vekâyi-i Giridiyye* isimli başka bir gazete daha çıkardı. Kısa bir süre yayın hayatı olan bu gazete, yarı Türkçe yarı Yunanca olarak basıldı.¹⁶ *Vekâyi-i Mısriyye* ve *Vekâyi-i Giridiyye*'nin çalışanları ve yazarları devletin resmi görevlileriydi.¹⁷

İstanbul'da basılan ilk Türkçe gazete II. Mahmut döneminde çıkartılan *Takvîm-i Vekâyi*'dir¹⁸. Mahmut, ülkede yapmak istediği yenilikler için ileri gelen devlet adamları ile sık sık bir araya geliyordu. Bu toplantılardan birinde batıda olduğu gibi bir gazete çıkarılması kararına varılmış ve çıkarılacak gazeteye isim bulunmasını istemiştir. Kendisine teklif edilen isimlerin hiç birini beğenmeyen padişah, gazeteye *Takvîm-i Vekâyi* ismini vermiştir. 1831 yılında yayınlanmaya başlanan *Takvîm-i Vekâyi* sadece yönetimin isteği doğrultusunda haberler yapmıştır¹⁹. Padişah II. Mahmut, *Takvîm-i Vekâyi*'nin yayınlanması için çıkardığı fermanda "...Gazete konusunun düzene konması çoktan beri emelimdi. Ancak zamanı gelmemiş olduğundan susuyordum. İşte şimdi sırası geldi. Bunun din kurallarına ve düzene karşı bir yanı olmadığı gibi, ülkeye pek çok yararı olacağını herkes kabul ediyor. Bu işe Esat Efendi nezaret edecek. Sârım Efendi ile Sait Bey'i de bu işe memur ediyorum..."²⁰ demektedir.

Takvim-i Vekayi'den sonra İstanbul'da çıkarılan ilk özel Türkçe gazete *Cerîde-i Havâdis*'tir. İngiliz vatandaşı William Churchill tarafından 1840 yılında çıkarılmaya başlandı.²¹ 1860 yılına kadar İstanbul'da bu iki gazetenin dışında başka Türkçe gazete çıkarılmadı.

1860 yılında, Agâh Efendi ile Şinasi Efendi'nin kurucuları olduğu *Tercümân-ı Ahvâl* çıkarılmaya başlandı. Bu gazetenin ardından 1862'de *Tasvîr-i Efkâr*, 1866'da

¹⁵Koloğlu, *a.g.e.* s. 28.

¹⁶Topuz, *a.g.e.*, s. 15.

¹⁷Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yay, İstanbul 2013, s. 26.

¹⁸Koloğlu, *a.g.e.*, s. 27.

¹⁹Oral, *a.g.e.*, s. 71.

²⁰Topuz, *a.g.e.*, s. 15.

²¹Ertuğ, *a.g.e.*, s. 162.

Muhbîr ve 1869'da *Basîret* adlı gazeteler peş peşe yayın hayatına başladı. Bundan başka basın tarihi açısından önemli bir gelişmede, 1864 tarihli Teşkil-i Vilayet Nizamnamesi'nin yayınlanmasıdır. Nizamnâme'ye göre her vilayette bir matbaa açılacaktır. Böylelikle vilayetlerde peş peşe yerel gazeteler çıkarılmaya başlandı. Şüphesiz bu gazeteler günümüz yerel basınının ilk başlangıcını teşkil etmiştir.²²

1860'lı yıllardan itibaren basın hayatına giren bu yeni gazeteler, idareye ve yöneticilere yönelik eleştirel tutumları, Bâb-ı Âlî'nin bir takım tedbirler almasına sebebiyet verdi. Örneğin; ilk özel gazete olan *Tercümân-ı Ahvâl*, hükümete karşı yürüttüğü siyasi muhalefet ve eleştirisi nedeniyle kapatıldı. Bâb-ı âlî, gazetelerin idare tarzı ve işleyişine yönelik ağır eleştirileri karşısında yasal önlem alma yoluna gitti. 1867 yılında çıkarılan Kararname-i âlî ile basın, Bâb-ı âlî tarafından kontrol edilmeye başlandı. Bu kararname ile gazeteler kapatılmaya, gazete sahipleri ve gazeteciler soruşturma geçirmeye başladılar. Bu nedenle soruşturma ve takibata uğrayan gazeteciler yurt dışına kaçmaya başladılar. Gazeteciler gittikleri ülkelerde *İnkılâb*, *Ulûm*, *İstikbâl*, *Hürriyet* ve *Muhbîr* gibi gazeteler çıkararak hükümete karşı siyasi muhalefetlerini sürdürdüler.²³

1860'lı yıllardan itibaren Osmanlı toplumunda gazeteciliğin başlı başına bir meslek olarak algılanmaya başlandığı görülür. Devlet memuru olan gazetecilerin yanı sıra geçimini sadece gazetecilikten temin edenler ortaya çıkmaya başladı ve bunların sayıları her geçen gün arttı. Gazetecilik ve dergicilik alanında birçok ilk, 1839-1876 yıllarını kapsayan Tanzimat döneminde gerçekleşti. Şöyle ki Türk basın tarihinde ilk dergi, ilk resimli dergi, ilk ekonomi dergisi, ilk resimli gazete, ilk tiyatro gazetesi, ilk kadın gazetesi, ilk çocuk gazetesi, ilk mizah gazetesi bu dönemde yayın hayatına başladı. Baskıda da lüks baskı ve rotatif tekniği yine ilk kez bu dönemde gerçekleştirildi.²⁴

1876 yılında tahta geçen Sultan II. Abdülhamid, saltanatının ilk yıllarında genel olarak basınla, özel olarak ise gazetelerle bir mücadele ve çatışma içinde

²²Ayhan Ceylan, "Tanzimat Dönemi Osmanlı Basım ve Yayımlarında Hukuki Düzen (1839-1876)", *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, S. 1, 2006, s. 144.

²³Ceylan, *a.g.m.*, s. 145.

²⁴Belkıs Ulusoy Nalcıoğlu, "Tanzimat Dönemi Türk Gazeteciliği Ve Türk Basınının İlkleri", *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 266.

olmadı. 23 Aralık 1876 tarihinde ilan edilen Kanun-i Esasi'nin 12. Maddesindeki “matbuat kanun dairesinde serbesttir” hükmünün uygulanması ilk zamanlarda basın tarafından bir eleştiri konusu yapılmadı. Ne zaman ki Sultan, basın üzerindeki kontrolünü arttırmak istedi o zaman basının Sultan'ın şahsına ve idaresine olan eleştirisi başladı. Sultan'ın basın üzerinde kontrol kurma isteği, Mithat Paşa ile arasının açılmasındaki önemli etkenlerden biridir. 1878 yılının başında Mebusan Meclisinin süresiz tatil edilmesi, ülke içinde ve dışında Osmanlı devlet yönetiminin eski düzene dönüşü olarak görüldü.²⁵

1877-1878 Osmanlı-Rus Harbinden sonra başta İngiltere olmak üzere Avrupalı Devletler, Osmanlı Devleti'ni iyiden iyiye parçalamanın yollarını aramaya başladılar. Osmanlı için kullanılan “*Hasta Adam*” tabiri bu dönemde daha fazla kullanılmaya başlandı. Avrupa'daki bazı gazetelerde Osmanlı Devleti'ni parçalanması ve sonrasında oluşan yeni duruma ilişkin haberler ve yorumlar yapılmaktaydı. Sultan II. Abdülhamid, ülke içinde ve dışında şahsına ve yönetimine basın yoluyla yapılan ağır hakaret ve eleştirilere karşı idari ve yasal önlemler alma yoluna gitti. Bu amaçla 1878'den itibaren Maarif Nazırlığı, Matbuat Müdürlüğü ve Zaptiye Nezareti, gazeteleri daha sıkı bir şekilde gözetim ve denetim içine aldılar. 1881'de Encümen-i Teftiş ve Muayene Heyeti kuruldu ve ardından 1888'de matbaalarda basılan her şeye “*ancak izin alındıktan sonra basma*” koşulu getirildi. Sonraki yıllarda da buna benzer basını denetim altına almaya yönelik yasal düzenlemeler yapılmaya devam edildi. II. Abdülhamid'in Mebusan Meclisi'ni tatil etmesinden II. Meşrutiyet'in ilanına kadar olan dönem (1878-1908), gazete ve dergi çıkarılma sayısı açısından yıllara göre farklılık arz etmektedir. 1878-1887 yılları arasında İstanbul'da yılda ortalama 9-10 tane yeni gazete ve dergi yayın hayatına girerken; 1888 – 1908 yılları arasında ise yılabasına düşen ortalama yeni yayın çıkma sayısı 1 tanedir.²⁶ II. Abdülhamid döneminin sonuna gelindikçe çıkan yeni yayın sayısında büyük bir düşüş oldu.²⁷ II. Abdülhamid Dönemi basınının en büyük özelliği, siyasi yazılardan daha çok edebi yazılara yer vermesidir.²⁸ Bu dönemde Ahmet Mithat Efendi'nin 1878'de *Tercüman-ı Hakikat*, Mihran Efendi'nin 1882'de

²⁵Koloğlu, *a.g.e.*, s. 61-62.

²⁶Koloğlu, *a.g.e.*, s. 63.

²⁷Koloğlu, *a.g.e.*, s. 66.

²⁸Koloğlu, *a.g.e.*, s. 66-67.

Sabah ve Ahmet Cevdet'in 1894'de çıkardığı *İkdâm* gibi gazeteler basın içinde öne çıkanlardı.²⁹

23 Temmuz 1908 tarihinde, II. Meşrutiyet'in ilanı ile ortaya çıkan özgürlük ortamından en çok faydalanan alanlardan biri de basındır. Bu dönemin başlangıcında birçok yeni gazete yayın hayatına başlamış ve gümrükler matbaa makineleri ile dolmuştur.³⁰ II. Meşrutiyet'in ilanı ile oluşan özgürlük havası o kadar ileri seviyelerde idi ki, her isteyen gazete ve dergi çıkartabiliyordu. Ülkede gazete çıkarma furyası baş gösterdi. 1908 yılı başında ülkede yayın hayatında olan gazete sayısı 120 iken II. Meşrutiyet'in ilanı sonrası 7 aylık süre zarfında hükümete 730 tane yeni gazete imtiyazı başvurusunda bulunulmuştur³¹. Bununla beraber gazete çıkarma furyasının basın etiği üzerinde olumsuz sonuçları da oldu. Gazetelerde siyasi şantaj içerikli yazılar ile padişah başta olmak üzere hükümet üyeleri aleyhinde hakaret ve iftira içeren yazılar yazıldı. Bu türden yazıların iyice artması üzerine hükümet, gazetelerin yayınlarını denetim altına almak için çaba gösterdi.³²

II. Meşrutiyet'in ilanı ile başlayan basın hayatındaki serbestiyet, ilk darbeyi 31 Mart Olayı'ndan sonra aldı. Bu olaydan sonra bazı gazeteler kapatıldı. Zira olayın ortaya çıkışında kimi gazetelerin etkilerinin olduğu tesbit edildi. Özellikle Derviş Vahdeti'nin başyazarlık yaptığı *Volkan Gazetesi*'nin 31 Mart Olayı'nda etkili olduğu düşüncesine varıldı. Bu düşünce, hükümet tarafından da paylaşıldı ve Temmuz 1909'da Meclis-i Mebusan tarafından yeni bir basın yasası çıkarıldı. Bu yeni yasada devleti yıkmaya, padişahı, dinleri ve toplumu tahkir etmeye yönelik çıkan yazıları engelleyen maddeler bulunmaktadır. Bu yasa da zaman içinde değişikliklere uğradı. 1912 yılında yasaya, yazı işleri müdürlerine diplomalı olma şartı, 1913'te ahlâka aykırı yayınların toplatılması ve devletin güvenliğini bozabilecek yayın yapanların hükümet kararı ile kapatılması gibi düzenlemeler ilave olundu.³³

²⁹Topuz, *a.g.e.*, s. 64-70.

³⁰Server İskit, *Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları*, Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü, Ankara 1943, s. 143.

³¹Koloğlu, *a.g.e.*, s. 87.

³²İskit, *a.g.e.*, s. 144.

³³Koloğlu, *a.g.e.*, s. 89.

II. Meşrutiyet döneminde İstanbul'da yayınlanan gazetelerin birçoğunun yayın hayatı uzun ömürlü olmadı ve yayın hayatına girdikten kısa bir süre sonra kapandılar. Bu dönemde yayınlanan Tanin (1908-1947), Yeni Tasvîr-i Efkâr (1909-1925), İkdâm (1894-1928), Sabah (1875-1922) ve Yeni Gazete (1908-1913) yayın hayatında diğerlerine göre daha uzun ömürlü oldular.³⁴

ASKER MECMUASI

Bu tez çalışmasının konusunu oluşturan Asker Mecmuası, II. Meşrutiyet'in ilanı sonrası yayın hayatına başladı. Mecmuanın ilk sayısı 4 Eylül 1908 tarihinde çıkarıldı. Mecmuanın kapağına “*ordu ve donanmanın terakkiyâtına hâdim olmak üzere ayda iki defa neşr edilir*” notu düştü. Mecmuanın Başyazarı Erkân-ı Harbiye Kaymakamı Osman Senai Bey ve Müdürü ise Ahmet Cevdet'ti.³⁵

Mecmua, 21 Ağustos 1324'de yayın hayatına başladı ve tam bir sene devam etti. Bu süre zarfında 24 sayı olarak yayınlandı. Mecmuanın sayılarında çıkan makalelerin fihristi, yazar isimleriyle birlikte şu şekildedir:

1.Sayı	21 Ağustos 1324	Yazar Adı
Makale Adı		
Kılıç		Tevfik Fikret
Üçüncü Orduya Selam		Osman Senai
Çalışalım		Osman Senai
Ordu ve Millet		Ali Fuad (Erkan-ı Harb Binbaşısı)
Yaverler		Osman Senai
Almanya'da Harbiye Nezareti		Osman Senai
Said Paşa Hazretlerine		Ebuzziya Tevfik
Erkan-ı Harblik		Ali Mümtaz (Erkan-ı Harb Binbaşısı)
Harbiye'de Unutulmaz Bir Gece		Nazım (Erkan-ı Harb Namzetlerinden)
Harbiye'den Bir Avaze-i Teşekkür		Umûm-u Harbiye Şâkirdânı

2.Sayı	1 Eylül 1324	Yazar Adı
Makale Adı		
Kulüp		Osman Senai

³⁴Uygur Kocabaşoğlu, “İkinci Meşrutiyet Devrinde Basın ve Siyaset”, *İkinci Meşrutiyet'in Birinci Meşrutiyeti*, ed. Hakan Aydın, Palet Yayınları, Konya 2010, s. 225.

³⁵Mehmet Ali Karaman, *II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Askeri Matbuatı Ve Siyasi Hayattaki Rolü*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Bastırılmamış Doktora Tezi, Afyonkarahisar 2014, s. 111.

Mekteb-i Umumiye’de Askeri Talimler	Hilmi (Erkan-1 Harbiye Miralayı)
Almanya Erkan-1 Harbiye Dairesi	Osman Senai
Goltz Paşa ve Fuad Bey’in Mektubu	Ali Fuad (Erkan-1 Harb Binbaşısı)
Goltz Paşa’nın Makalesi	Ali Fuad (Erkan-1 Harb Binbaşısı)
Erkan-1 Harb Umum Dairesinde Tebrik	Ali Nazım (Erkan-1 Harb Miralayı)
Goltz Paşa’nın İkinci Makalesi	Ali Fuad (Erkan-1 Harb Binbaşısı)
Müfreze Talimnamelerine Dair Talimat	Ali Fuad (Erkan-1 Harb Binbaşısı)

3.Sayı Makale Adı	Yazar Adı
Hürriyet Kahramanlarına Bir Tuhfe-i Şükran	Recaizade Ekrem
Mazi ve İstikbalde Ordunun Sevk ve İdaresi	Ali Fuad
Harpten Avdet	İzzet Fuat Paşa (Birinci Ferik)
Felsefe-i Harb	Ali Fuad
Keşf-i İstikbal (Şarkın Manevîyatı)	Von der Goltz Paşa
İnkılâb-ı Âhirde Osmanlı Ordusunun Sûret-i Politikaya Müdahalesi	Ali Fethi (Erkan-1 Harb Binbaşısı)
Piyade Muharebesi	Hasan Cemil
Mehâkim-i Askeriye Hakkında Bir Layiha	Ata
Mühendishane’de İrâd Olunan Bir Nutuk	Osman Senai
Prusya Tarihinde Bir Sahife-i Gayret	Ahmed Feyzi
Ol Babda ve Her Babda Emr-ü Ferman Hazret-i Men Lehü’l- Emrindir	Muhiddin Kaymakam
Silah Arkadaşlarıma	Selim Sırrı (İstihkam Kolağası)
Eski Bir Mektup,	Muhammed Emin
Fırat Üzerinde Nakliyat-ı Askeriye	Ferik Pertev Paşa

4.Sayı Makale Adı	Yazar Adı
Asker Kulübü	Osman Senai
Aksa-yı Şark Harbinden Alman Dersler	Ali Fuad
Süvari Zabitânının Vezâif-i Seferiyesi	Birinci Ferik İzzet Fuad Paşa (Keçecizade)
Bir Nutuk	Mehmed Emin
Fırat Üzerinde Nakliyat-ı Askeriye	Ferik Pertev Paşa(Üçüncü Ordu Erkan-1 Harb Reisi)
Hayat Harekettir	Selim Sırrı
Avcı Hatlarının Sûret-i Teşkil ve Sevki	Ali Haydar
Piyade Muharebesi	Hasan Cemil (Erkan-1 Harbiye Miralayı)
Ordumuz	Muhiddin (Kaimakam)

5.Sayı Makale Adı	Yazar Adı
Dersaadet Askeri Kulüpleri	Osman Senai
Goltz Paşa'nın Mektup ve Makalesi	Ali Fuad
(Âyasaranda) da Almanya İmparatoru ve Manastır Numune Taburu	Hasan Cemil (Erkan-ı Harbiye Miralayı)
Süvari Zabitanının Vezâif-i Seferiyesi	Birinci Ferik İzzet Fuad Paşa (Keçecizade)
Tilsit Muahedesi ve Prusya İnkılâbı	Osman Nuri (Piyade Yüzbaşılardan)
Küçük Tâ'biye Meseleleri	Osman Senai

6.Sayı Makale Adı	Yazar Adı
Süvari Zabitanının Vezâif-i Seferiyesi	Birinci Ferik İzzet Fuad Paşa (Keçecizade)
Askeri Kulüpler Münasebetiyle	Cenab Şehabeddin
Bulgaristan Ordu Teşkilatı	Osman Nuri (Piyade Yüzbaşısı)
Napolyon ve Moltke'nin Meslekleri	Ali Mümtaz(Erkan-ıHarb Binbaşısı)
Aksa-yı Şark Harbinden Alınan Dersler	Ali Fuad
Şam Mekteb-i Harbiyesi'nin Dersaadete Nakli	Osman Senai
Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi	Osman Senai
İkinci Orduda Bir Cevlân Askeri	Osman Senai

7.Sayı Makale Adı	Yazar Adı
Sefain-i Harbiye Toplarının Hedefteki Te'sirâtı	Reşid Paşa(Topçu Mirlivası)
Harbe Dair	Mehmed Ali Nüzhet
Bahriye Zabitlerini Nasıl Yetiştirmeli	Veli Rıza
Sınıf-ı Muhtelifeden Mürekkep Bir Kıtâ-yı Askeriye'de Süvarinin Vaziyet ve Vazifesi	Reşid Fuad
Kıtaat-ı Askeriye İcma-yı Efradını Nasıl Eylemelidir?	Reşid Galib(Erkan-ı Harb Kaymakamı)
Cebel Toplarını Tercih Etmeli mi? Etmemeli mi?	İsimsiz
Bölük Kumandanı	Osman Nuri (Piyade Yüzbaşısı)
İkinci Orduda Bir Cevelan Askeri	Osman Senai

8.Sayı Makale Adı	Yazar Adı
Teselya Ovasında Şühedanın Feryadı	Reşid Galib
Osmanlı Süvarisi	Kadri(Erkan-ı Harb Kolağası)
Harbe Dair	Nüzhet (Erkan-ı Harb Miralayı)
Sefain-i Harbiye Toplarının Hedefteki Tesirâtı	Reşid Paşa(Topçu Mirlivası)
Hicaz Ahvali ve Teşkilatı Askeriye	Halil Rıfat (Mümtaz Yüzbaşı)

Ahz-1 Askeri Muamelaatınca Tadil-i Lazım Gelen Mevad	Binbaşı Mesrur
İkinci Orduda Bir Cevlan Askeri	Osman Senai

9.Sayı Makale Adı	Yazar Adı
Şimendifer Meselesi	Mehmed Rüştü (Topçu Mirlivası)
Esfar-ı Müstakbelede Süvarinin Hidmet ve Ehemmiyeti	Kerküklü Halil Zeki (Mülazım)
Harbe Dair	Nüzhet (Erkan-ı Harb Miralayı)
Napolyon ve Moltke	Ali Mümtaz (Erkan-ı Harb Binbaşısı)
Aksa-yı Şark Harbinden Alınan Dersler	Ali Fuad (Erkan-ı Harb Binbaşısı)
Piyade Muallimi Müşir Komphofener Paşanın Osmanlı Ordusuna Hitabı "Sai!"	Çeviren: Osman Nuri
Bahr-ı Siyah Boğazında Ateşli Endaht Talimi	Osman Senai

10.Sayı Makale Adı	Yazar Adı
Mermiyatın İrtifa-i Suudu ve Sefine-i Havaiyeye Karşı Mücâdele	Mehmed Rüştü (Almanca'dan)
Piyade	Nazım
Muhtac Olduğumuz Islahat-ı Askeriye	Mehmed Ali Nüzhet
Bulgaristan'ın İlan-ı İstiklalı Üzerine	Ahmed Naci (Mümtaz Yüzbaşı)
Redif Zabitanı Hakkında	Vasıf Enisi (Yüzbaşı)
Ordu-yu Osmanî'nin En Büyük ve Binaenaleyh En Evvel Düşünülecek Noksanı	Muzaffer (Mülazım-ı Evvel)
Mançurya'da Rusların Mağlubiyetlerinin En Mühim Sebeplerinden Biri Neydi?	Reşid Galib
Bahr-ı Siyah Boğazında Ateşli Endaht Talimi	Osman Senai

11.Sayı Makale Adı	Yazar Adı
Türkiye'de İnkılab-ı Siyasi-i Dâhili	Von der Goltz Paşa
Plevne'de Ruslar'ın Garip Bir Teşebbüsleri	Ahmed Saib
Zabt-u Rabt	Komphofener Paşa
Askerimizi İhya-yı Mufahareye Teşvik	Tahir Hayreddin Paşa
Bahr-ı Siyah Boğazında Ateşli Endaht Talimi	Osman Senai
Harbde Süvari Devamlı Yürüyüşlerin Ehemmiyeti	Mehmed Kenan Mülazım-ı evvel
Budapeşte - Viyana Arasında Yürüyüş	Osman Senai
İkinci Orduda Bir Cevlan Askeri	Osman Senai

12. Sayı Makale Adı	Yazar Adı
Türkiye’de İnkılab-ı Siyasi-i Dâhili	Von der Goltz Paşa
Piyade Taburları ve Kumandanları	Binbaşı Mesrur
1293 Senesinde Plevne Şehri Kenarında Uyanık İken Gördüğüm Bir Rüya	Reşid Galib
Topçu Ateşi Altında Piyadelerin Suret-i Hareketleri	Ali Rıza (Erkan-ı Harb Binbaşısı)
Yeni Piyade Talimnamemiz	Ali Vasfi (Muallim Binbaşı)
Mekteplerde Nazari Ders İtasına Dair Mülahazat	İmhof Paşa (Çeviren: Fuad)
Arkadaşlık	Komphofener Paşa
İkinci Orduda Bir Cevelanı Askerî	Osman Senai
Dersaadet Asker Kulübü	Osman Nuri

Sayı:13 Makale Adı	Yazar Adı
Plevne’yi Ziyarete Ne Gördüm ve Ne Hissettim?	Erkân-ı Harb Kaimmakamı Raşid Galib
Yeni Piyade Ta’limnâmesi	Binbaşı Ali Vasfi
Sırp ve Karadağ Orduları: Sırbistan	Kolağası Mehmed Esad
Sırp Ordusunun Kıymet-i Harbiyesi	Yüzbaşı Osman Nuri
Harbiyede	Erkân-ı Harb Binbaşısı M. T.
Rus Zâbitanından Solovyev’in Rus-Japon Seferi Hakkındaki Mütalaası	Erkân-ı Harb Binbaşısı Ali Rıza
Piyadenin Harb Nokta-ı Nazarından Terbiyesine Dair	General Piyeron (Çev. Yüzbaşı Ragıp Rıfkı)
İkinci Orduda Bir Cevelan-ı Askeri	Osman Senai
Asker Klüplerinde Konferans	isimsiz

Sayı:14 Makale Adı	Yazar Adı
Hal-i Hazırda Harp	Topçu Mirlivası Mehmed Rüşdü
Piyade Ta’biyesi	İsimsiz
Muharebe-i Taarruziye	İsimsiz
Amir Maiyetindeki Askere Nasıl Muamele	Erkân-ı Harb Kaymakamı Raşid Galib
İkinci Orduda Bir Cevelan-ı Askeri	Osman Senai
Dört ve Altı Toplu Bataryaların Mukâyesesi	Topçu Muallimi Ferik Imhoff
Yeni Piyade Ta’limnâmemiz	İsimsiz
Fransa Ordusu	Binbaşı Ali Vasfi
Piyadenin Harp Nokta-yı Nazarından	General Piyeron (Çev: Ragıp Rıfkı)

15. Sayı Makale Adı	Yazar Adı
Hal-i Hazırda Harp	Mehmed Rüşdü
Piyade Tabiyesi: Rus-Japon Harbinden Alınan Dersler	İsimsiz
Askerlik Nokta-yı Nazarından Otomobilcilik	İsimsiz
Solovyev'in Rus-Japon Seferi Hakkındaki Mütalaatı	Erkan-ı Harb Binbaşısı Ali Rıza
Gem ve Başlık	Mirliva Salih
31 Mart Vaka-yı Askeriyesi ve Netayici	İsimsiz

16. Sayı Makale Adı	Yazar Adı
Piyade Tabiyesi: Rus-Japon Harbinden Alınan Dersler	İsimsiz
Rus Kazakları	Erkan-ı Harb Kaymakamı Raşid Galib
Solovyev'in Rus-Japon Seferi Hakkındaki Mütalaatı	Erkan-ı Harb Binbaşısı Ali Rıza
Piyadenin Harp Nokta-yı Nazarından Terbiyesine Rehber	General Piyeron Yüzbaşı Ragıp Rıfki
Zabitanın Maaşları Hakkında	Nizamiye 33. Alayın 2. Taburunun 4. Bölük Yüzbaşısı Hamdi
Seferberlik ve Tecemmu'	Binbaşı Mesrur
Süvari Keşif Kollarının Piyade Ateşi Altında Buldukları Zaman Suret-i Hareketleri	Kerküklü Halil Zeki
Piyade Talimnamesi ve Tatbikatı	Osman Nuri
Gem ve Başlık	Mirliva Salih

17. Sayı Makale Adı	Yazar Adı
Von der Goltz Paşa Hazretlerine	İsimsiz
Muhaberenin Tesirat-ı Manevîyesi: Rus-Japon Seferinden Mütalaat-ı Umumiyye	Erkan-ı Harbiye Binbaşısı Ali Rıza
Gem ve Başlık	Mirliva Salih
Adriyatik Denizine Hakimiyet	İsimsiz
Harb Nokta-yı Nazarından Piyadenin Terbiyesine Rehber	General Piyeron (Çev.:Yüzbaşı Ragıp Rıfki)
İki Süvari Keşif Kolunun Tesadüfü	Süvari Mülazımı Kerküklü Halil Zeki
Ale'l-umum Avrupa Ordularında Ve Bilhassa İstanbul Ordusunda Nazar-ı Dikkati Celb Eden Bir Şey	Erkan-ı Harbiye Kaimmakamı Raşid Galib
İstanbul'da Balon Tecrübeleri ve Balonculukta Asar-ı Tekamül	İsimsiz

18. Sayı Makale Adı	Yazar Adı
Şehzade Vatanperver Devletlü Necabetlü Mehmed Selim Efendi Hazretlerine	Bendeleri Osman Senai
Von der Goltz Paşa Hazretlerine	Osman Senai
Sırbistan Ordusunun Ahvali ve Tensikat-ı Askeriyesi	Erkan-ı Harbiye Binbaşısı Ahmed Sedad
Gem ve Başlık	Mirliva Salih
Rus Askerlerine Dair Mülâhazat-ı Hususiye	Erkan-ı Harb Binbaşısı Ali Rıza
Süvarilik	Yüzbaşı Vekili Ahmed Vefik
Harb Nokta-yı Nazarından Piyadenin Terbiyesine Rehber (eksik)	General Piyeron (Çev.:Yüzbaşı Ragıp Rıfki)
Talimlerde Zabitan	Mülâzım-ı Evvel Muzaffer

19. Sayı Makale Adı	Yazar Adı
Hatt-ı Hümayun	
İstanbul'da Balon Tecrübeleri ve Balonculukta Asar-ı Tekamül ve Tatbikat	İsimsiz
Sahra ve Kale Topçularının Harpte Müşareket Ef'ali	Topçu Mirlivalarından Mehmed Rüşdü
Yeni Piyade Talimnamesi ve Tatbikatı	Yüzbaşı Osman Nuri
Adriyatik Denizine Hakimiyet	İsimsiz
Sırbistan Ordusunun Ahvali ve Tensikat-ı Askeriyesi	Erkan-ı Harbiye Binbaşlarından Ahmed Sedad
Harb Nokta-yı Nazarından Piyadenin Terbiyesine Rehber	General Piyeron (Çev.:Yüzbaşı Ragıp Rıfki)

Sayı:20 MakaleAdı	Yazar Adı
Kaçırılan Fırsatlar	Birinci Ferik İzzet Fuat
Yeni Piyade Ta'limnâmesi ve Tatbikatı	Yüzbaşı Osman Nuri
Sahra ve Kale Topçularının Harpte Müşareket Efali	Topçu Mirlivalarından Mehmed Rüşdü
Keşif Bölükleri, Uzak Keşif Kolları, Yakın Keşif Kolları	Süvâri Mülazımı Kerküklü Halil Zeki
Harb Nokta-yı Nazarından Piyadenin Terbiyesine Rehber	General Piyeron Yüzbaşı Ragıp Rıfki
Gem ve Başlık	Mirliva Salih
İstanbul'da Balon Tecrübeleri ve Balonculukta Asar-ı Tekâmül ve Tatbikat	İsimsiz

Sayı:21 Makale Adı	Yazar Adı
10.Temmuz	Erkân-ı Harbiye Kaimakamı Osman Senai
Donanma-yı Hümayûn Tarafından İcra Edilen Resmi Geçit	İsimsiz

Süvariye Tarihi Bir Nazar	Süvârî Mülazımı Kerküklü Halil Zeki
Sırbistan Ordusu: Mekatib-i Askeriye	Erkân-ı Harbiye Binbaşlarından Ahmed Sedad
Sahra ve Kale Topçularının Harpte Müşareket Efali	Topçu Mirlivası Mehmed Rüşdü
Orduda Terbiye-i Münferide ve Bölük Heyeti	Antalya Redif Alayı Kumandanı Binbaşı Süleyman Mesrur
Baloncululukta Asar-ı Tekâmül ve Tatbikat	İsimsiz
Harb Nokta-yı Nazarından Piyadenin Terbiyesine Rehber	General Piyeron Yüzbaşı Ragıp Rıfki

22. Sayı Makale Adı	Yazar Adı
Baloncululukta Asar-ı Tekamül ve Tatbikat	İsimsiz
Piyadenin Terbiyesine Rehber	Piyade Yüzbaşısı Ragıp Rıfki
Gem ve Başlık	Mirliva Salih
Süvari Talimnamemiz	İsimsiz
85 Hadisesi	Kaymakam Mehmed Ali
Yeni Piyade Bölük Talimi Programı: Bölüğün Suret-i Talim ve Taksimi	Binbaşı Hamdi Mustafa

23. Sayı Makale Adı	Yazar Adı
Muazzez Arkadaşlarıma	İsimsiz
Piyadenin Terbiyesine Rehber	Yüzbaşı Ragıp Rıfki
Yeni Piyade Bölük Talimi Programı	Binbaşı Hamdi Mustafa
Muhabere Talimleri	İsimsiz
85 Hadisesi	Piyade Kaimmakamı M. Ali
Kaçırılan Fırsatlar	İsimsiz

24. Sayı Makale Adı	Yazar Adı
Piyadenin Terbiyesine Rehber	Yüzbaşı Ragıp Rıfki
Yeni Piyade Bölük Talimi Programı	Binbaşı Hamdi Mustafa
Gem ve Başlık	Mirliva Salih
Sahil İstihkamatının Lüzum ve Ehemmiyeti	Topçu Mirlivalarından Mehmed Rüşdü
85 Hadisesi	Topçu Mirlivalarından Mehmed Rüşdü

BİRİNCİ BÖLÜM

ASKER MECMUASI VE SİYASET

II. Meşrutiyet'in ilanı ile yayın hayatına başlayan Asker Mecmuası, içerik olarak askeri konulardan daha çok siyasi yazıları içinde barındırmaktadır. Bu siyasi yazılar üç başlık etrafında toplanmaktadır. Bunlar; II. Meşrutiyet Övgüsü ve Propagandası, 31 Mart Olayı ve Değerlendirmesi, Ordu-Siyaset İlişkisi ile Sultan II. Abdülhamid ve Dönemi üzerinedir.

1. II. MEŞRUTİYET ÖVGÜSÜ VE PROPAGANDASI

Asker Mecmuası, II. Meşrutiyet'in ilan süreci ve sonrasında meydana gelen siyasi, askeri ve toplumsal hadiselerle yönelik birçok makale yayınladı. Bu makalelerden en dikkat çekenini ise mecmuanın ilk sayısındaki “*Harbiye’de Unutulmaz Bir Gece*” başlıklı olanıdır. Bu makale, Erkân-ı Harb namzetlerinden Nazım Bey’e aittir. Nazım Bey, II. Meşrutiyet'in ilanını ve ülkenin geleceği hakkındaki beklentilerini ve heyecanını makalesinin başlangıcında şöyle ifade etmektedir:

“Devr-i hürriyetin ilk günleri. Her hamiyetli kalbin ateşlendiği harareti günler!. Mahrûm-ı hürriyet kalan bir vatan evladının gözyaşlarıyla ilan-ı meserret ve şâdmânîfettiği sancılı günler. Azaplar, belaların bittiği, adaletin müsâvatın başladığı sevgili günler. Müjde! ikbâl-i vatanın her yerde, her köşede çınladığı günler. Yaşasın Hürriyet! Yaşasın Müsâvat! Yaşasın Uhuvvet! Var olsun seyfl! Pâyidâr olsun kalem!...”³⁶

Makalenin devamında Mekteb-i Harbiye öğretmeni Osman Senai Bey'in 14 Temmuz gecesi Mekteb-i Harbiye'yi ziyareti ve sonrasında yaşanan coşku ve nümâyîş anlatılmaktadır. Osman Senai Bey için makalede “...*hamiyetli, vicdanlı hocamız. Vatanperver, mert, meftûn-ı fezâil, hürriyet muallimimiz erkân-ı harb kaymakamı...*” gibi övgü dolu sözler sıralanmaktadır. Osman Senai Bey'in öğrencilere, hürriyete duyulan özlemden; II. Meşrutiyetin ilanı sonrası meydanlarda

³⁶Nazım, “Harbiye’de Unutulmaz Bir Gece”, *Asker*, S. 1, 21 Ağustos 1324/3 Eylül 1908, s.43.

yapılan coşkulu kutlamalardan; Mekteb-i Harbiye öğrencilerinin bu kutlamalardan mahrum bırakıldığından; ahaliden yaklaşık otuz bin kişinin belediye bandosu ile birlikte harbiyeye gelerek bir geçit töreni yapacaklarından bahsettiği; bu tören esnasında öğrencilere taşkınlık yapmamaları, disiplinli bir şekilde gerçekleşecek olan töreni izlemeleri hususlarında uyarılarda bulunduğu bahsedilmektedir. Osman Senai Bey, ahalinin geçit töreni yapmasının sebebi olarak, hürriyetin ilanı noktasında harbiyelilere teşekkür etmek olduğunu belirtmekte ve harbiyeli öğrencilere tören esnasında nasıl davranmaları gerektiğini şöyle ifade etmektedir:

“...Eminim ki, bu gece göstereceğiniz itaat ve intizamınızla, son zamanlarda bütün cihanı hayretlere düşüren Japon ordusunun bile mazhâr-ı tahsîn ve takdîri olacaksınız!...”³⁷.

Makalenin son kısmında; Osman Senai Bey’in konuşmasının ardından öğrencilerin heyecanı ve coşkusundan bahsedilmekte; öğrenciler arasında heyecandan titreyenlerin, ağlayanların, hatta galeyana gelip havuza atlayanların olduğu ve herkesin bir ağızdan “*yaşasın hürriyet, yaşasın vatan*” şeklinde bağırdığı; Osman Senai Bey’i kucaklamak, elini, yüzünü öpmek için sıraya girdikleri, Osman Senai Bey’in de “...*sarılınız bana! öpünüz beni! kıymetli yâverler!*” diyerek onların sevgisine karşılık verdiği anlatılmaktadır.

II. Meşrutiyet’in ilanına yönelik Osmanlı Toplumunun coşkusu, Asker Mecmuası’nın ilk sayısında “*Umûm-ı Hürriyet Şâkirdânı*” imzasıyla “*Harbiye’den Bir Âvâze-i Teşekkür*” başlığıyla yayımlandı. II. Meşrutiyet’i ilan edebildikleri için Allah’a karşı duyulan bir hamdetme ile başlayan makale, II. Meşrutiyet’in ilanını ve hürriyet coşkusunu şöyle tasvir etmektedir:

“...Ey aşk-ı hürriyet! Aklımız erdi ereli, gözümüzü, gönlümüzü, fikrimizi, hissimizi hulâsa eden büyük mânâlı duygu! Aceb bir an kalbimiz bu ateşli sevdadan hâlî kaldı mı?! Hayır, hayır asla ve kat’a! Hangi Osmanlı kalbi bunu kabul eder?! İslâm, Rûm, Ermeni, Müsevî bi’l-cümle vatandaşlarımızın, izhâr ettiği sürûr ve şâd-mânî bunun birer han cülûsu değil midir?! Her kalb-i vatan-perverde meknûz olan bu hiss-i âlî;

³⁷Nazım, *a.g.m.*, s.45.

anamızın, babamızın, ilk ve kıymetli nasihâtleri, sînelerimiz en ruh-perver refîhaları değil midir?...”³⁸.

Yine, mecmuanın ilk sayısındaki Osman Senai Bey’in³⁹ “Üçüncü Ordu’ya Selâm” başlıklı makalesi, özellikle Üçüncü Ordu’nun II. Meşrutiyet’in ilanı sürecindeki etkisine ilişkindir. Osman Senai Bey, Üçüncü Ordu’nun desteğini, şu övgü dolu cümlelerle ifade etmektedir.

“...Sen, ey şanlı ordu! Sen, âğûş-ı feyz ve terbiyesinde yetiştirdiğin zâbitânla, efrâdınla, meydân-ı hamâsete atıldın: Kılıçla hayât-ı millet ettin! Çöküşün bir mûcize-i kebîrâ gibi harika nemâdır! Hareket-i vâridâtın nev-i insânî ikbâlden ikbâle götüren kânûn-ı esâsîyeler gibi her türlü şeyden ve gazezden musaffâdır!...”⁴⁰

Osman Senai Bey, makalesinde, Üçüncü Ordu’ya olan övgüsünü İstanbul’u fetheden Fatih Sultan Mehmed Han’ın ordusundan daha “*ihraz-ı şeref ve şân*” eylediğini şu abartılı ifadelerle iddia etmektedir:

“...Üçüncü Ordu nazâr-ı ümmette Sultan Mehmed ile beraber kat’a menâzil-i fütühat ve en sonra İstanbul gibi bir şehir-i azîme nakl-i merkez-i muzafferiyet eyleyen ordu kadar ve hatta ondan ziyâde ihrâz-ı şeref ve şân eyledi. Evet! o ordular fâtihi-i memleketti. Üçüncü Ordu ise fâtihi-i cihân-ı hürriyettir...”⁴¹

Osman Senai Bey makalesinin devamında, Üçüncü Ordu’nun, halkı, zalim olan hükümetten hatta ölümden kurtardığı ve hayat bahşettiği; meşrutiyet kahramanlarından olan ve II. Abdülhamid’e isyan bayrağı açan Resneli Niyazi Bey ve Enver Bey gibi subayların da Üçüncü Ordu’dan çıkmış olduğunu anlatmaktadır.

³⁸Umum Hürriyet Şâkirdânı, “Harbiye’den Bir Âvâze-i Teşekkür”, *Asker*, S. 1, 12 Ağustos 1325/25 Ağustos 1909, s. 47.

³⁹Osman Senai Bey, 1872’de Makedonya’nın Debre yakınlarındaki Jupa’ya bağlı Kocacık köyünde doğmuştur. 1889’da girdiği Harp Okulu’ndan 1892’de teğmen rütbesi ile mezun olmuştur. 13 Mart 1895 yılında Kurmay Ön Yüzbaşı olarak Harp Akademisi’ni bitirmiştir. 27 Temmuz 1895’te Topçu ve İstihkâm Harp Okulu’nda Kozmografya dersi öğretmenliğine tayin edilmiş ve iki yıl burada görev yaparak 26 Nisan 1897’de orduda görevlendirilmiştir. 7 Temmuz 1897’de Kurmay Kıdemli Yüzbaşı, 15 Mayıs 1900’de Kurmay Binbaşı, 26 Kasım 1907’de Kurmay Yarbay olan Osman Senai Bey, 10 Aralık 1907’de Mekteb-i Şahane’de tekrar Kozmografya dersi öğretmenliğine atanmıştır. Çok çeşitli askeri görevlerde bulunan Osman Senai Bey 1944’te İzmir’de vefat etmiştir. Geniş bilgi için bkz. Necdet Aysal, “A Genuine approach To Write A History Of Warfare: Mr. Osman Senai” *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/10 Fall 2014, Ankara, p. 1199-1220

⁴⁰Osman Senai Bey, “Üçüncü Orduya Selâm”, *Asker*, S.1, 21 Ağustos 1324/3 Eylül 1908,s.4.

⁴¹Senai Bey, *a.g.m*, s. 6.

Mecmuanın ilk sayısındaki Osman Senai Bey'in "*Çalışalım*" isimli bir başka makalesi, Osmanlı Devleti'ni dünyanın sayılı devletleriyle sosyo-kültürel ve askeri açılardan karşılaştırması yanında okuyucusuna verdiği öğütleriyle dikkat çekicidir. Osman Senai Bey, makalenin başında, kazanılan "*hürriyet*"in ordunun, sayesinde olduğu ve kazanımın sürdürülebilmesi için ordunun her an hazır bir şekilde tutulması gerektiğini şöyle izah etmektedir:

"...Nâil olduğumuz devlet, hürriyet-i kılıç sayesinde; onun için dâima kılıcımızı keskin tutalım. Ordumuzu lâyük olduğu mertebe-i marifete çıkaralım. Bu ise sa'y ile ikdâm ile mümkün olabilir. Harpte bir muzafferiyet kazanıldığı vakit hemen silah çatarak keyf etmek nasıl muhâtaralı ise şimdi de bu muvaffâkiyet azîme-i siyâsiyeden sonra uykuya dalmak ondan daha ziyâde muhâtaralıdır. Uyumayalım. Gözümüzü dört açalım. Dedikoduyu bırakalım. Dilimizi cedî sözlerle alt edelim. Her işte yalnız muvaffak olmak kâfi değil, bi'l-akıs muvaffâkiyeti ikmâl için işi şu güne kadar tâkib etmek, maksadı tamamen ele geçirmek lazımdır. Bizimde gâye-i amelimiz mutlak bu olmalıdır..."⁴²

Osman Senai Bey, makalesinin devamında, Osmanlı ordusunun II. Meşrutiyet'in ilanına olan katkısı büyük olsa bile ordunun zayıflığı ve kuvvetsizliğine vurgu yapmakta, halkın da her şeyi ordudan beklemeyip elini taşın altına koymasını gerektiğini çeşitli örnekler ve açıklamalarla şöyle ifade etmektedir:

"...Japon milleti nasıl çalıştıysa bizde öyle çalışalım. Bütün âmâlve efkârımız hâfız-ı vatan olan silahta, orduda ictimâ etmelidir. Hakiki bir millet-i musâlaha efrâdından olduğumuzu göstermek için bu uğurda bütün kanımızı, canımızı fedâ edersesine çalışmalıyız. Vatanımızın, ordumuzun, milletimizin terakkisini düşündüğümüz zaman Çin Seferi üzerine: "Biz ancak Almanları karada ve İngilizleri denizde mağlup ettikten sonra memnun olabiliriz" diyen Japon neferi hatırımıza gelsin! Yani o kadar çalışalım demek istiyorum. Ordu ve donanmamızı bu maksad-ı aliyyeye göre ihzâr ettiğimiz halde vatan ve millet için bir selâmet-i ebediyye te'min edilmiş olacağı muhakkaktır. Çünkü en kuvvetli ve en ebedî milletler silahını dâima keskin tutanlardır..."⁴³

⁴²Osman Senai Bey, "*Çalışalım*", *Asker*, S.1, 21 Ağustos 1324/3 Eylül 1908,s.6.

⁴³Osman Senai Bey, *a.g.m.*, s.7.

Osman Senai Bey, makalesinde, II. Abdülhamit Döneminde İstanbul'un adeta milletin gömüldüğü bir mezarlığa dönüştüğünü şöyle iddia etmektedir:

“...Vatanımızın kalpgâhı demek olan bu belde-i cismiyye, bir mazlum inkıraz altında eğiliyorken, yine pek çoğumuzun yâdigâr-ı seyf-i celâdeti olan İstanbul şehri günden güne bir mezar şeklini alıyordu. Hükümet bir damla gözyaşı bile dökmeksizin, altı yüz senelik milleti oraya gömmek istiyorlardı. Dediğim gibi İstanbul pek müstekrâ ve müthiş bir mezara dönmüştü. Hâlbuki ne kadar müthiş olsa da biz yine bu merkez -i kahr ve istibdâddan hârice, el verebilirdik. Kuvve-i aynü'l-merkeziyyenin mâhiyette husûle getireceği tesir-i nazâr-ı dikkate alınırsa bu sürât-i hareketin ne kadar parlak olduğunu, marazı ne derece sarsacağı meydanda bir şeydi...”⁴⁴

Osman Senai Bey makalesinin son bölümünde, subayların neferlerini iyi eğitmesinin çok önemli bir askeri görev olduğunu, neferlerin nizam ve intizam içinde yetişmesinin ancak iyi bir subay sınıfı ile mümkün olacağını ifade etmektedir. Subayların iyi eğitici, sevk ve idare hususlarında hünerli olmaları halinde Osmanlı ordusunun, Rus ordusu ve XIV. Lui zamanındaki Fransa ordusu gibi kuvvetli olacağını iddia etmektedir⁴⁵.

Asker Mecmuası'nın Üçüncü sayısında Rezaizade Mahmut Ekrem imzalı “Millî Şarkı” isimli şiir, II. Meşrutiyet'in ilanının halkta meydana getirdiği heyecanı ve coşkuyu anlatması bakımından dikkat çekicidir. Rezaizade Mahmut Ekrem, bu şiiri, 1324/1908'den sonra gelecek bütün 10 Temmuzlara ithaf etmektedir. Ayrıca şiirde, halkın II. Abdülhamit döneminde inlediği ve II. Meşrutiyet'in ilanı ile bir düğün yaptığı iddia edilmektedir. Şair, II. Meşrutiyet'in ilanında en büyük şeref in orduya ait olduğunu şu dizelerle ifade etmektedir:

*“Bî-dâd ve kahr altında dün
Erbâb-ı zulmün rağmına
Hoş ıyd-i millidir bugün
Allah'a bin şükür ve senâ
Mazlumların güldü yüzü*

⁴⁴Osman Senai Bey *a.g.m.*, s.8.

⁴⁵Osman Senai Bey, *a.g.m.*,s.12.

*Hoş ıyd-i millidir bugün
Birden kırıldıkta kuyûd
Tutsun zemîni galgele
Hoş ıyd-i millidir bugün
Bir nûr-ı hakk bir mûcize
Ey kahramanlar!
Hoş ıyd-i millidir bugün
Geçti o eyyâm-ı fütûr
Simâ-yı melek ve milleti
Hoş ıyd-i millidir bugün
Açtı zafer ilâmını
Osmanlılar tebcîl eden
Bir ıyd-i millidir bugün
Taktîs ederse var yeri
On bir bin üç yüz yirmi dört
Hoş ıyd-i millidir bugün
Millet kan ağlarken bütün
Yaptık ne parlak bir düğün
Asker! Senindir şan öğün
Bulduk esâretten rehâ
Bir bir ezildi eşkıya
Asker! Senindir şan öğün
Ensarlar oldu yek vücûd
Çıksın semâvâta served
Asker! Senindir şan öğün
Gösterdi hürriyet bize
Medyûn-ı şükranız size
Asker! Senindir şan öğün
Mahvoldu âsâr-ı şürûr
Yaralandı envâr-ı sürûr
Asker! Senindir şan öğün
Gösterdi zulüm encâmını
Hürriyetin bayramını
Asker! Senindir şan öğün
Ümmet bu feth-i ekberi*

Temmuzunun yâd-ı âveri
Asker! Senindir şan öğün...”

Yine, Mecmua'nın üçüncü sayısında “Silah Arkadaşlarıma” başlıklı makalede, II. Meşrutiyet'in ilanından beş gün sonra mühendishanede düzenlenen eğlence ve Muallim Selim Sırrı Bey tarafından kıraat olunan nutuk yer almaktadır. Bu nutku ve orada yaşanan coşkuyu mecmuada kaleme alan kişi Osman Senai Bey'dir. Makalede, ülkenin birkaç gün evvel vatan ve hürriyet sözlerini ağza almak şöyle dursun, iki kişinin yan yana konuşmasının bile mümkün olmadığı, mühendishane önünde o gece toplananların hürriyet seslerinin gökyüzüne kadar çıktığı anlatılmaktadır. Osman Senai Bey, makalesinde, halkın o geceki ruh halini şöyle ifade etmektedir:

“...Herkes bir meserret-i hakikiyye içinde yüzüyordu; bilâ-ihityâr ağlayanların gözyaşları ise bu temâşâyâ büsbütün başka bir ulviyet-i necâbet bahş eyliyordu. Gönlümüz istiyordu ki bu gece leyle-i sâire-i mâziye gibi deryâ-yı nisyâna karışıp mahv olmasın. Bi'l-akis hâfıza-i millette onun bir nişâne-i ebedîsi kalsın...”⁴⁶.

Osman Senai Bey, makalesinin son kısmına Mühendishane Muallimi Selim Sırrı Bey'in nutkunu eklemiştir. Muallim Selim Sırrı Bey, nutkunda, II. Abdülhamit idaresini eleştirmekte, mühendishane öğrencilerine nasihat etmekte ve ülkenin geleceğinin bundan sonra parlak olduğu değerlendirmesinde bulunmaktadır. Muallim Selim Sırrı Bey'in II. Meşrutiyet'in ilanı öncesi ve sonrası yaşananlar ile ülkenin geleceği hakkındaki tespiti ve düşüncesini içeren makalesi şöyledir:

“Oh! Hepimizi yekdiğerimizden fikren uzaklaştıran bir maksâd-ı mukaddes uğrunda canla başla hıdmete mecbûr olduğumuz halde hepimizi birbirimizden ayıran Osmanlılığın askerliğin funûn ve maârifin terakki ve teâlisi için ittihad edecek el birliğiyle çalışacak yerde üç kişinin teâtî-i efkâr edebilmesini, konuşmasını, koklaşmasını müste'hil kılan üzerimize bir bir kâbus bela gibi çöken istibdâd! Artık seni düşünmek bile arzu etmiyorum. Hürriyetin vicdanıma bahşeylediği neşe ile sermest iken mâzinin daha geçen haftaya kadar devam eden karanlık mazlûm ahvâlini hatırlamak bile istemiyorum. Fakat gariptir! Beni hevâ-yı sermest eden hürriyet vatan millet sözleri hala içimizden bazılarının paslanmış kulaklarını

⁴⁶Osman Senai Bey, “Mühendishanede İrad Olunan Bir Nutuk”, *Asker*, S.3, tarihsiz, s. 136.

ahensiz bir çalgı gibi tırmalıyor! Bozuk ve latîf kelimeleri telaffuza artık alışalım ısınalım! Seve seve güle güle hep bir ağızdan hürriyet, müsavat sözlerini tekrar edelim. Lugâtlarımızdan kitaplarımızdan defterlerimizden hatta muvakkaten fikirlerimizden vicdanlarımızdan sildiğimiz bu kelimeleri altın yazı ile kitaplarımıza, defterlerimize, kalplerimize yeniden yazalım. Kânûn-ı Esâsî'nin hepimize bahşeylediği hukuk ve imtiyâzattan cidden istifade için o hakka büyük bir istidad ve liyakat gösterdiğimizi kavlen değil fiilen de isbat edelim.

Mektepliler! Ey vatanın istikbalini teşkil eden gençler! Size milletimizin son zamanlardaki ahvâl-i levs-oludunu anânesi ile teşrih etmek neşter-i tecessüsü kalb gâhımıza kadar sokanların millet ve memlekete irât ettikleri mazarratları ta'dâd eylemekle henüz iltiyampezir olan yaralarımızı tazelemek istemem! Fakat kaviyyen bilelim ki artık mektep demek me'kel ve mahbes demek değildir. Biz de artık şimdiden sonra hür ve medeni insanlar arasına girebiliriz. Biz de artık şimdiden sonra size gönlümüzün istediği gibi açık bir surette dersler verebiliriz. Bu ana kadar muallimlerimize karşı sizi birer casus yapmak isteyen devr-i sâbıkın mezâlim-i gûna-gûnu önünde bütün hocalarınız ne söyleyeceklerini şaşırılmış nutuk ve hitabetten mahrûm birer dilsiz idiler! Fakat Ey Gençler! Ey vatanın sevgili çocukları! Bundan sonra biz bütün kuvvetimizle sizin tenvîr-i efkârınıza hasr-ı a'mâl edeceğiz. Okutacağımız derslerin ulûm ve fûnûn-ı âliyye'nin sizden gizlenecek size söylenemeyecek hiçbir muzlîm noktası kalmayacaktır: Dinamitten, elektrikten hâsılı bütün kuvvâ-yı tabiiyyeden istediğimiz gibi bahsedeceğiz.

Şimdiden sonra hayalat ve faraziyat içinde vakit geçirmeyeceksiniz. Meselâ tabiiye ve seferiyye amelîyatına çıktığınız zaman karşınızda çıplak tepeler göremeyeceksiniz. Her tarafınız bir ordugâh-ı celâdet kesilecektir. Vatan vâsıta-i asliyye-i şeref ve kudreti olan alaylarını taburlarını birer birer sizin pîş-gâh-ı irfanınızda serpecektir. Siz bu kıt'ata bi'l-fiil kumanda edeceksiniz. Askerlerimizin fezâil-i Harbiyyelerini tezyîd eyleyeceksiniz. Saha-i faaliyet ve mesâiniz eskisi gibi dört tarafı kapalı bir meydandan ibaret olmayacak. Bi'l-akıs mukaddes vatanımızın her tarafı sizin mesâi-i kahramânâneniz için açık bulunacaktır. İsteddiğiniz cihete fırkalar kıt'alar sevk ederek arzu ettiğiniz gibi manevralar ve amelîyatlar yapacaksınız. Bu gidişle heyet-i zâbitânını teşkil edeceğiniz Osmanlı Ordusu sâye-i hürriyet ve sâye-i ittihâd-ı millîde az vakit zarfında Japon ordusunu bile geçecektir.

Mühendis kardeşlerim size de birkaç söz söylemek isterim.

Siz de Harbiyeli arkadaşlarınız gibi aynı hissiyat ve efkâra mâlik ve aynı ta'zîmât ve tekrîmâta layık sevgili vatanperverlersiniz. Bulduğunuz Mekteb-i âlî devr-i istibdâdda bile vatanımızın en parlak ve en mükemmel müessesât-ı ilmiyesinden olduğundan bu menbâ-i feyz ve kemâlden yetişmiş olan arkadaşlarınız malûmât-ı vâsi'alarına hakikaten temyîz etmişler ve memleketimizin temyîz-i âsâr-ı umrân ve saâdeti hususunda bizi Avrupadan mühendisler getirmek ihtiyacından vâreste kılmışlardır. Bundan sonra sizden daha âlî ve daha parlak hıdmetler bekleyebiliriz. Çünkü bu ana kadar siz zincir-i istibdâd altında inleye inleye ve vücudunuzu ifnâ ederek çalıştığınız halde bir saniye bile vatanın temîn-i saâdet ve umrânına hâdim olmaktan geri durmadınız. Bundan sonra ise bir saha-i hürriyet ve ebediyet içinde eski mesâî ve ikdâmâtınızı na-mütenâhî bir sûrette tezyîd ederek sevgili vatan ve milletimize hıdemât bir güzîde ifâ eyleyeceğinize katiyyen eminiz.

Bu mekteb-i âlî'nin öteden beri memleketimize ifâ etmiş olduğu hıdemât-ı haseneye gerek siz ve gerek bu genç Harbiyeliler bundan sonra daha parlak hıdmetler ve kahramanlıklar ilave ederek onun şan ve şerefini büsbütün ihyâ ve i'lâ eyleyeceksiniz. Buna delilimiz şu yevm-i mukaddesde bir heyet-i muhtereme karşısında etmiş olduğunuz ahd ü peymânınızdan ziyade hürriyet müsâvât ve uhuvvet hissiyatı ile mâlî olan pak vicdanlarınızdır. Yaşasın hürriyet! Yaşasın ordu! Yaşasın vatan!"⁴⁷

Asker Mecmuası'nın yirmi birinci sayısında yine Osman Senai Bey, "10 Temmuz" başlıklı bir makale kaleme almıştır. Osman Senai Bey, bu makalesinde, II. Meşrutiyet'in ilan edildiği 10 Temmuz gününün önemine değinmektedir. Makalede, Osmanlı Hükümeti tarafından resmi bayram olarak ilan edilmiş olan II. Meşrutiyet'in ilan tarihi olan 10 Temmuz'a, İstanbul'da çıkan gazetelerin çok az ya da arka sayfalarında yer vermesi eleştirilmekte ve II. Abdülhamid'e karşı hakaret dolu ifadelerde bulunmaktadır. Osman Senai Bey, II. Meşrutiyet'in ilan edilmesi sürecini ve bu süreçte II. Abdülhamid'in takındığı tavrı, makalesinde şöyle anlatmaktadır:

"Çeşm-i millet otuz şu kadar seneden beri gazetelerde pâdişâh-ı zâlim nâmına du'â okumaktan başka bir şey'e alışmadığı için bu tebligâtın bir türlü sıhhat ve ciddiyetine inanamıyordu. Gerçi iki-üç haftadan beri Manastır dağlarına çekilerek

⁴⁷Osman Senai Bey, *a.g.m.*, s. 137-139.

vilâyet merkezlerine ulti­matom tarzında beyânnâmeler gönderen âsîlerin (!) icrâ'ât ve harekâtı, Selanik iğtişâsâtı ve Kosova teşebbüsâtı Yıldız hükûmetinin beyninde çılgnılığa delâlet eder ba'zı âsâr ve alâ'im hâsıl eylemişti. Fakat muhtell olmuş bir dimâğdan, dâ'imâ muhtellü'ş-şu'ûr insânlara yakışır ef'âl ü harekâta muntazır bulunmak da tabî'î idi. Husûsuyla Abdülhamîd'in dimâğındaki bozukluk öyle iki-üç günlük bir şey olmadığından o sultân-ı mu'azzam istibdâddan ancak Şemsi Paşa gibi esdikâ-yı şucâ'ânından ba'zılarını ta'kîb ve tenkîl-i vüsâtame'mûr eylemek misillü işler beklenebilirdi.

Hamdolsun ki, bir avuç erbâb-ı hamiyetin istihfâf-ı mevt edercesine azîm fedâkârlıklarıyla te'essüs eyleyen efkâr-ı hürriyet az vakt içinde Rumeli kıt'asını baştan istîlâ ederek pâdişâh-ı akûrun mülk-i Osmânî'yi şimâlden cenûba kadar kül deryâsı hâline vaz' etmekteki âmâl-i hâ'inânesine sûret-i kat'iyede nihâyet verdirmişti. Bu sebeble, Rumeli'nin merâkîz-i muhtelifesinden binlerce hamiyetlinin imzâsı tahtında "Yâ hürriyet veyâ ölüm!" tarzında Yıldız karargâhına çekilen son telgraflar kumandan-ı zâlimin tarîk-i istibdâdda ta'kîbe karâr vermiş olduğu bi'l-cümle niyât ve â'mâlini esâsından mahv ü tahrîb eyledi. Sonra, hâ'in nasılsa ağzından kaçırdı ve "Söyleyiniz, Meclis-i Meb'ûsân a'zâsı toplansın!" dedi. Bu emr ne bir i'âde ve ne bir irâde idi. Ancak Üçüncü Ordu ile müşterek hareket eden bir kısım-ı güzîde-i milletin ârzû-yı mukaddesine itâ'at ve inkıyâd demekti. Evet! Otuz üç sene müteselsilen koca bir milletin başına eğmedik belâ bırakmayan pâdişâh-ı a'zam artık, nazarında her şeyden hakîr ve sefil add eylediği milletine mağlûb olmuştu. Bunun için üç yüz yirmi dört senesinin 10 Temmuz sabahı hûrşid-i âlem-ârâ Çamlıca tepelerinin arka pâyelerinden arz-ı dîdâr ve likâ eylediği zamân Yıldız ve havâlîsini bir zulmet-i kesifeye mustagrak, pâdişâhı ise mağlûb-ı mutlak gördükten sonra, milletin ikbâl-i âtîsini tenvîr etmek üzere yavaş yavaş semt-i re'se doğru i'tilâya başladı!...⁴⁸

Osman Senai Bey'in makalesinin sonundaki 10 Temmuz'a bahşettiği anlam ve önem ile orduya olan abartılı övgüsü dikkat çekicidir. Yazar, 10 Temmuz'un her zaman kutlanması gereken bir gün olduğunu şöyle ifade etmektedir:

"Müştâkk-ı hürriyet ve adâlet olan bütün Osmânlılar 10 Temmuz gününü tebcîl ve takdîr için ne kadar şenlik icrâ etseler yine azdır. Çünkü 10 Temmuz günü asırlardan beri devâm eden usûl-ı idâre-i mutlakanın mutlak sûretde ref' ü izâle edildiği bir

⁴⁸Osman Senai Bey, "10 Temmuz", *Asker*, S. 21, tarihsiz, s. 386-387.

gündür. Çünkü 10 Temmuz günü, husûsiyle son zamânlarda milletin başına gerçekten bir püsküllü belâ kesilmiş olan Abdülhamîd'in seyyi'ât-ı âmâl ü ef'âline hâtîme çekilen bir gündür. Çünkü 10 Temmuz günü, hukûk-ı Osmâniyye'yi zemîn-i müsâvât ve adâlete ircâ' ile bî-lüzûm anâsır ve mezâhibi ihtilâfâtını ortadan kaldıran ve onların yerine kardeşlik ve insânlıkhissiyâtı vaz' eden bir gündür. Hülâsa 10 Temmuz günü îyd-i ekber-i millîdir, Osmânlılar'ın hürriyet-i hakîkiyye kesb ettiklerinin târîh-i mu'azzez ve mübeccelidir. Temennî ederiz ki, onun tekerrür ve tevâlîsinden günler, seneler değil, asırlar, devirler peydâ olsun! Ârzû ederiz ki, onun şeref ü şân-ı ulvîsi, milletimizin her sâ'atine, her gününe her ayına sirâyet etsin de hayâtımızın eyyâm-ı câriye-i mütevâliyesinde aynı feyz ü ikbâl hüveydâ olsun!...⁴⁹

Görüldüğü üzere Asker Mecmuası, II. Meşrutiyet'in övgüsü ve propagandasını çok iyi bir şekilde yapmaktadır. Bu kadar övülen, sevgi gösterileriyle karşılanan hatta devletin tek kurtuluş yolu olarak gösterilen meşrutiyet rejiminin, toplumun beklentilerini karşılayıp karşılamadığı konusu üzerinde durulmalıdır. İttihat ve Terakki Cemiyeti, II. Meşrutiyet'i ilan ederken en başta gelen sloganı "Hürriyet, Adalet, Müsavat" oldu. "Hürriyet isteriz!" sloganının batıdan ihraç edildiğini ve bu sloganların içlerinin doldurulamadığını, İttihatçılar sonradan kendileri de itiraf edeceklerdir.⁵⁰ İttihat ve Terakki Cemiyeti üyelerinin aslında hürriyete inandıkları için değil, bu sloganı kitleleri etrafında toplayıp iktidar olmak için kullandıkları sonraki uygulamaları ile de görülecektir. Örneğin, II. Abdülhamid'i çok eleştirdikleri bir konu olan basın üzerindeki sansürü, kendileri aleyhlerinde yazı yazan dönemin gazetelerine çok sıkı bir şekilde uygulayarak gösterdiler⁵¹.

İttihat ve Terakki Cemiyeti üyelerinin attıkları "Hürriyet" sloganı aslında, imparatorluktaki aslî unsur olan Türklerin değil, azınlık gruplarının işine yaradı. Zira "Hürriyet" sözcüğü Türk halkı için o dönemde bir anlam taşıymıyordu. Türk halkı zaten hürdü. "Hürriyet"i ne tüccar ne iş adamı ne işçi ne de fakir olan köylü talep ediyordu. Ahmet Hamdi Başar "Hürriyet Buhranı" adlı eserinde Hürriyet kavramının, çeşitli vaatlerle toplumu arkalarından sürükleyip iktidara geçmek isteyen

⁴⁹Osman Senai Bey, *a.g.m.*, s. 387-388.

⁵⁰Süleyman Kocabaş, *Kendi İtiraflarıyla Jön Türkler Nerede Yanıldı?*, Vatan Yay., İstanbul 1991, s. 448.

⁵¹Kocabaş, *a.g.e.*, s. 450.

İttihatçı politikacılar tarafından bir siyasi propaganda aracı olarak kullanıldığı görüşündedir.⁵²

İttihatçılar, II. Meşrutiyet'i ilan ederek vatanın bütünlüğünü sağlayacaklarını düşündüler. Fakat olaylar hiç umdukları gibi gelişmedi. II. Meşrutiyet'in ilanı ile özellikle gayr-i Müslimler arasında bağımsızlık talepleri daha da arttı. Bunun yanında gayr-i Müslim mebuslar meclis kürsüsünde bağımsızlık taleplerini açık bir şekilde dile getirmekten çekinmediler.⁵³ İttihatçılar, II. Meşrutiyet'i ilan ederek Osmanlı İmparatorluğu'nun özellikle çok uluslu yapısını dikkate almayarak daha çabuk parçalanmasına sebep oldular. Böylelikle İttihatçıların "ittihâd-ı anâsır" siyaseti de çökmüş oldu.⁵⁴

2. 31 MART OLAYI'NA BAKIŞ

Bilindiği üzere 31 Mart Olayı, meşrutiyet karşıtlarının meydana getirdiği bir hadise olarak bilinmektedir. Bu olay, 1909 yılı başlarında İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne karşı kimi muhaliflerin kalkıştığı, ancak kötü düzenlendiği için ne olduğu pek anlaşılmamış ve başarıya ulaşamamış bir askeri hükümet darbesi girişimi olarak tarih kitaplarına geçmiştir.⁵⁵ II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesine sebep olan 31 Mart Olayı, 13 Nisan 1909 sabahı Avcı Taburları'na mensup askerlerin Sultanahmet Meydan'ında toplanıp silah atması ve bazı isteklerde bulunması üzerine başladı. Kısa sürede askerlerin etrafına büyük bir kalabalık toplandı. Nümayişe katılan askerler ve halkın arasında talepler konusunda tam bir görüş birlikteliği bulunmamaktaydı. Ancak hepsinin ortak talebi II. Abdülhamid'in şeriatı tam olarak uygulaması ile Harbiye Nazırı Ali Rıza Paşa ve Meclis-i Mebusan Reisi Ahmet Rıza'nın görevden alınmasıydı. Bu taleplere bakıldığında nümayişe katılanların hem Padişah'a hem de İttihatçılara karşı bir söylem içinde oldukları anlaşılmaktadır.⁵⁶

Ayrıca isyanın Avcı Taburları'na mensup askerler tarafından başlatılması da ilginçtir. Çünkü İttihatçılar "Meşrutiyet Bekçileri" olarak adlandırdığı Avcı Taburları

⁵²Ahmet Hamdi Başar, *Hürriyet Buhranı*, Gün Basımevi, İst, 1946, s. 44.

⁵³Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, İst, 1993, TTK Yay, s. 213.

⁵⁴Yusuf Ziya İnan, *Jöntürklerden İttihat Terakki Cemiyetine*, İst 1978, Bayramaşık Yay., s.86.

⁵⁵Sina Akşin, *100 Soruda Jöntürkler ve İttihat ve Terakki*, İstanbul 1980, Gerçek Yay., s. 113.

⁵⁶Zekeriya Kurşun, "31 Mart Olayının Arkasındakiler", *Sultan II. Abdülhamid ve Dönemi*, ed. Coşkun Yılmaz, Sultanbeyli Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Kültür Yay.,İst 2012, s. 51.

askerlerini, Rumeli'den İstanbul'a getirip Taşkışla'ya yerleşmesini sağlamışlardı. Avcı Taburları'nın II. Abdülhamid'in idaresine karşı, İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne sadakatle bağlı oldukları bilinmekteydi.⁵⁷ Dönemin Şeyhülislâmı Cemaleddin Efendi başta olmak üzere bir kısım devlet adamları, Sultan II. Abdülhamid'i devirmek ve iktidarı tam manasıyla ele geçirmek için bu olayı İttihat ve Terakki'nin tertiplediğini iddia ettiler.⁵⁸

“Meşrutiyet Bekçileri” olarak tarif edilen Avcı Taburları, 12 Nisan gecesini başlarındaki çavuşları ile birlikte ayaklanıp, emri altında buldukları bir kısım subayı hapsedmiş ve kışlalarındaki komutayı ele geçirmişlerdir. Sabah olduğunda ise Ayasofya Meydanına doğru nümayişe geçmişlerdir. Burada ilginç olan durum ise; Avcı Taburları kışlalarından çıktığı zaman onları yeşil bayraklar ve tezahüratlar ile karşılayan bir kitlenin olmasıdır. Avcı Taburları'nın başlattığı bu isyan hareketi kısa sürede diğer kışlalardaki askerleri etkileyerek büyümüş ve isyancıların hepsi Ayasofya Meydanı'nda toplanmıştır.⁵⁹ İsyancılar, ayaklanma esnasında meclis önünde Nazım Paşa'yı Ahmet Rıza Bey, Lâzkiye Milletvekili Mehmed Arslan Bey'i de gazeteci Hüseyin Cahid Bey zannederek öldürmüşlerdir.⁶⁰

Yaşanan bu olaylar Selânik'te öğrenilince, Mahmut Şevket Paşa'nın başkanlığında bir toplantı tertip edildi. Toplantıda; isyanı bastırmak üzere Rumeli'den bir ordunun gönderilmesi, İttihat ve Terakki ile birlikte hareket edilmesi ve 14 Nisan 1909 günü Selânik Hürriyet Meydanında bir miting yapılması kararı çıktı. Yapılan toplantı ve ardından düzenlenen mitingden sonra Mahmut Şevket Paşa, Edirne'de bulunan II. Ordu kumandanı Ferik Salih Paşa ile iletişime geçerek ikinci ve üçüncü ordulardan oluşan bir ordu hazırlanmasını istedi. İstanbul'a gidecek olan ordu iki gruptan oluşacaktı. Selânik'ten gönderilecek tümen ve gönüllülerden oluşan birliklerin kumandanı Ferik Hüseyin Hüsni Paşa, Edirne'den hareket edecek

⁵⁷Taner Aslan, “31 Mart Hadisesi Üzerine Vilayetlerde Çıkan Olaylar Karşısında Alınan Tedbirlere Ve Askeri Faaliyetlere Dair Yazışmalar”, *OTAM*, XXVIII, Ankara, 1990, s.10.

⁵⁸Yılmaz Öztuna, II. *Abdülhamid Zamanı ve Şahsiyeti*, İstanbul, 2008, Kubbealtı Yay., s. 145.

⁵⁹Necdet Aysal, “Örgütlenmeden Eyleme Geçiş: 31 Mart Olayı”, *A.Ü. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 37, Mayıs 2006, s.27.

⁶⁰Stanford J. Shaw-Ezel Kural Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, E yay., İstanbul 2010, s. 337.

birliklerin kumandanı Şevket Turgut Paşa olacak ve her ikisinin genel komutası da Mahmut Şevket Paşa tarafından yürütülecekti.⁶¹

14 Nisan 1909'da Hareket Ordusu'nun içinde Arnavut, Sırp, Bulgar, Rumlardan oluşan gönüllü birliklerde bulunmaktaydı. Bu gönüllü birlikleri idare eden komutanlar arasında daha önce Osmanlı Devleti'ne karşı Balkanlar'da savaşmış olan çete reisleri de bulunmaktaydı. 15 Nisan 1909 günü Selânik'ten yola çıkan ilk öncü birlik 16 Nisan'da Çatalca'ya vardı. Bu süreçte hükümet ve Hareket Ordusu arasında şehre girilmemesi için görüşmeler yapıldı fakat bir sonuç alınamadı. Bunun üzerine Çatalca'da bekleyen ordu harekete geçti, 19 Nisan'da Yeşilköy'e ve 20 Nisan'da da Bakırköy'e girdi. Bir müddet burada bekledikten sonra Hareket Ordusu, ileri yürüyüşüne devam ederek 22 Nisan'da Davut Paşa kışlasını işgal etti ve 23 Nisan gecesi ise dört koldan İstanbul'a girerek şehirde kontrolü ele geçirdi.⁶²

Hareket Ordusu'nun İstanbul'da isyanı sonlandırması ve ardından II. Abdülhamid'i tahttan indirmesiyle son bulan 31 Mart Olayı, Asker Mecmûsü'nda da genişçe yer almıştır. Mecmuanın on beşinci sayısında yazarı belirtilmemiş olan "31 Mart Vak'a-yı Askeriyyesi ve Netâyîci" başlıklı makalede, II. Abdülhamit'in Meşrutiyet idaresine sadık kalacağına dair söz vermesine rağmen sözünü tutmadığı iddia edilmekte ve bu husus şu şekilde ifade edilmektedir:

"...Üçüncü Ordu âfâkından tulû' eden şems-i hürriyet ile feyz bulan millet-i Osmâniye, geçen sene 11 Temmuzundaki inkılâb-ı azîmi vücûda getirdikten sonra otuz iki sene zîr-i pâ-yı kahrında inlediği câdû-yı istibdâddan intikâm almak sevâsına düşmemiş idi. Abdülhamîd-i Sâni meşrûtiyyet'e sâdik kalacağına dâ'ir yemîn etmiş idi. Fakat aradan yedi-sekiz ay geçer geçmez yemînini bozarak pâyitahtdaki asâkiri para kuvvetiyle iğfâl etti. Kendisine halîfe-i akdes ve kumandan-ı a'zam unvânları veren bu hükümdâr, askerini makâsîd-ı şeytanet-kârânesini icrâya âlet ve bu sûretle millet-i Osmâniye'den 11 Temmuz mağlûbiyetinin intikâmını almağa cür'et eyledi..."⁶³

⁶¹Zekeriya Türkmen, "Hareket Ordusu", DİA, C. 16, s. 125.

⁶²Zekeriya Türkmen, *a.g.m.*, s. 126.

⁶³"31 Mart Vak'a-yı Askeriyyesi ve Netâyîci", *Asker*, tarihsiz, S. 15, s. 140

Makalede, 31 Mart Olayı'nın II. Abdülhamid başta olmak üzere sözde istibdad döneminin en üst kademelerindeki kişiler tarafından teşvik ve organize edildiği; isyanın çıkmasına sebep olarak şeriatın ortadan kaldırıldığı; isyan girişiminin arkasında gizli bir el olduğu ve bu elin genç mektepli subaylar ile bazı mebusları katlettiği ifade edilmektedir. Yazar, "İstibdad Devri" olarak nitelediği II. Abdülhamid'i ve dönemini destekleyenleri "irticâiyyûn" olarak nitelemektedir.

Makalenin devamında, Hareket Ordusu'na övgüler dizilmekte ve ordunun isyanı sona erdirmesi "Gazâ-yı Millî" olarak nitelendirilmektedir. Bu görüşü desteklemek, isyanın ilk günlerinde yaşananları ve buna karşın II. Abdülhamid idaresinin tavrını ortaya koymak amacıyla Hareket Ordusu kumandanı Hüseyin Hüsnî Paşa'nın daha İstanbul'a gelmeden Selanik'te bulunduğu sırada Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâseti'ne çektiği telgraf metninin tamamına yer verilmektedir. Hüseyin Hüsnî Paşa, telgrafında Hareket Ordusunun 31 Mart Olayı'na yaklaşımını ve değerlendirmesini telgrafında şöyle izah etmektedir:

"Otuz üç senelik medîd ve meş'ûm bir devr-i istibdâddan sonra bütün millet-i Osmâniye'nin galeyân-ı hamîyyetiye istihsâl ve istirdâd olunan Meşrûtiyyet-i meşrû'amızı yine dest-i cellâd-ı istibdâda tevdi' eylemek maksad-ı mel'ûnânesiyle bin türlü hîle ve fesâdlar irtikâb etmiş zâhîren gûyâ şerî'at isteniyormuş gibi hakikatde şer'-i mübîn-i Ahmedî'ye külliyyen muhâlif olarak kanlı bir ihtilâl-i askerî îkâ'na sebep olmuş bulunan mel'ûn ve vicdânsız tarafdarân-ı istibdâd ile birtakım alçak ve menfûr menfa'at-perestlerin tel'înât-ı iblisânelerine kapılmış ve pâyitahtın ve âmâc-gâh-ı ümmet olan Meclis-i âlî-i Meb'ûsân'ın al kanlara boyanmasına ve milletin nâsiye-i pâkine müşkilü'l-izâle bir şâ'ibe-i siyâh-ı mezellet îrâs edilmesine sebep olmuş bulunan Hâssa Ordusu efrâdıyla Bahriye ve Tophane efrâdının harekât-ı vâkı'ası altı yüz senelik lekesiz bir nâmûs-ı inkıyâd ve itâ'at taşımakta olan mukaddes Osmanlı ordusunu pek büyük bir hicâba dûçâr etmiş ve bu lekenin hâriku'l-âde bir sür'atle tathîri emel-i hayrıyla Ayastefanos ve Küçükçekmece'ye gelmiş olan İkinci ve Üçüncü ordulardan müfrez kuvve-i muntazama-i Osmâniye müsta'înen bi-tevfikâtihî Te'âlâ muktezâ-yı şer'-i mübîn-i Ahmedî'den olan Kânûn-ı Münîf-i Esâsî'nin ba'de-mâ her türlü tecâvüz ve halelden vikâyesi ve pâyitaht-ı saltanat-ı seniyyede âsâyîş ve emniyetin î'âde ve tahkîmi emrinde tedâbîr-i mü'essire ittihâzı ve Mart'ın otuz birinci gününü millet-i Osmâniye'nin en meş'ûm yevm-i nuhûseti hâline getirmeğe sebep olan hafiyelerle deniyyü't-tab' menfa'at-perestlerin

cezâ-yı sezâlarının ta'yîni maksadıyla teşebbüs eyleyeceği her gûnâh icrâ'âtde muhâfaza-i serbestî edebilmek ve bu sâyede Osmanlı ordusunun nâmûsunu ikmâl edebilmek için İstanbul'da bulunan berrî ve bahrî silâh arkadaşlarından âtîdeki husûsâtı talep eder:

“Evvelâ Mart'ın otuz birinci gününden evvel İstanbul'daki berrî ve bahrî kıta'ât ve sefâ'ine me'mûr olan bi'l-cümle erkân ve ümerâ ve zâbitânın be-tekrâr kıt'alarına i'âde olunmalarına kat'ıyyen mümâna'at etmeyerek bunların kâffe-i evâmirine körü körüne itâ'at ve inkıyâd göstereceklerine ve siyâsî işlere ba'de-mâ hiçbir sûretle müdâhale etmeyerek yalnız vezâ'if-i mukaddese-i askeriyeleriyle meşgûl olacaklarına dâ'ir şeyhülislâm ve fetvâ emîni ve ders vekîli efendiler hazerâtıyla kendi kumandanları huzûrunda ve Kur'ân-ı Mübîn ü Münîf üzerine ellerini basmış oldukları hâlde bir gün içinde umûmen İstanbul'da bulunan efrâd ve küçük zâbitân yemîn edeceklerdir.

“Sâniyen kendilerini şerî'at isteyiniz diye iğfâl ederek vatani tehlikeye düşürmüş olan alçakların te'dîbi için ordumuzca ittihâz olunacak tedâbir-i tenkîliyye ve inzibâtiyyeye kat'ıyyen müdâhale etmeyerek ve ordumuz efrâdına hattâ yan gözle bile bakmayarak onları kendi öz kardeşleri gibi bilecekler ve kendilerini iğfâl etmiş olan hafiyelerle edânîyi yine kendi zâbitlerine ihbâr eyleyeceklerdir.

Bu iki talebimiz İstanbul'da bulunan berrî ve bahrî bil'umûm silâh arkadaşlarımız tarafından hüsn-i sûretle kabûl olunarak itâ'at-i kâmile ve ciddiye ibrâz eyledikleri takdîrde esnâ-yı icrâ'âtımızda kendilerine kat'ıyyen ilişilmeyeceği husûslarının efrâd-ı merkûmeye anlayacakları lisân ile ihtâr olunması ve derece-i mutâva'atlarının serî'an taraf-ı âcizîye iş'ârı ricâ olunur.”

6 Nisan sene (1)325, Hareket Ordusu Kumandanı Hüseyin Hüsni⁶⁴

Görüldüğü üzere Hüseyin Hüsni Paşa, telgrafın ilk bölümünde 31 Mart olayını başlatanlara karşı sert eleştirilerde bulunmaktadır. Telgrafın devamında ise İstanbul'da bulunan askerlere seslenerek, şehre giren Üçüncü Ordu askerlerine karşı hiçbir sıkıntı ve engel çıkarmamalarını hatta onları kardeşleri gibi görmelerini istemektedir.

⁶⁴“31 Mart Vak'a-i Askeriyesi ve Netâyici, s. 141-142.

Makalede, Hareket Ordusu'nun İstanbul'a nasıl girdiği ve neler yaşandığında ayrıntılı bir şekilde şöyle yer almaktadır:

“...Sevkiyâta nezâret etmek üzere Selanik’de kalmış olan Üçüncü Ordu Kumandanı Mahmud Şevket Paşa hazretlerinin, hitâm-ı sevkiyâtı müte’âkib bizzât ordu karârgâh-ı umûmîsine gelerek bütün kuvâ-yı berrîye ve bahrîye başkumandanlığını der’uhde eylemeleri üzerine İstanbul etrafındaki hatt-ı muhâsara iki koldan sıkıştırılmağa başlamış, Nisan’ın On Birinci Cum’a ertesi gecesi İstanbul ve Şişli cihetlerinden giren hürriyet ordusu, ferdâsı günü sabâhı dâhil-i şehre yalnız Bâbı’âlî taburuyla Taksim, Taşkışla ve Maçka’daki asâkir tarafından mukâbele görmüştür. İstanbul’daki istibdâd burçlarını yıkmağa ahd u peymân etmiş olan teşnegân-ı hürriyet-i asâkir-i muntazama ve gönüllüler, kumandansız ihtiyâr olunan bu müdâfa’a-i me’yûsâneye bir-iki sâ’at içinde galebe ile bütün kışlaları işgâl etmiştir. Te’essûf olunur ki Taksim önünde, Osmanlı merdliğine yakışmayacak ve birçok me’ser-i kahramânâne ile mâlî olan târîh-i muzafferiyât-ı Osmâniye’de bir misâline daha tesâdüf olunamayacak bir hud’a-i denâ’et-kârâne ile iğfâl edilen muhâcimîn bir mikdâr telefâta dûçâr olmuş, bu meyânda Erkân-ı Harb Binbaşısı Muhtâr Bey’le Yüzbaşı Osman ve Mülâzım Bekir efendiler câm-ı şehâdet-nûş etmiş, arkalarından bütün millet ağlamıştır.”⁶⁵

Hareket Ordusunun İstanbul’a girmesiyle birlikte çarpışmalarda hayatını kaybeden Erkân-ı Harp Binbaşısı Muhtâr Bey, Yüzbaşı Osman ve Mülâzım Bekir Beyler için yapılan cenaze merasimine de, Osmanlı Devleti’nde birçok yöneticilik pozisyonunda bulunmuş ve o dönemde Üçüncü Ordu müfettişi olan Gazi Ahmet Muhtar Paşa’nın cenazedeki kalabalığa hitaben yaptığı heyecanlı konuşma, makalede okuyucuya şöylece aktarılmaktadır:

“...Ey Cemâ’at, Askerler! 31 Mart gününü unutmayalım. O günki hâdise iki suretle elîm idi. Husûsiyle biz askerler için bunun mü’ellimiyyeti pek girândır. Vaktiyle hürriyeti askerler, süngü sâyesinde kazandık, sanıyorlardı. Fakat işte o süngüyü başka tarafa çevirmeğe mecbûriyyet hâsıl oldu. Bu hâl elbette bir ordu için elîmdir. İşte bunları gören İkinci ve Üçüncü Ordu arkadaşları iki gün içinde koca bir ordu hâzırladılar, hürriyet âsilerini te’dîb için ileri yürüdüler. Dört-beş gün içinde bu ordu pek büyük eserler gösterdi. O günlerde memleketin geçirdiği tehlikeler pek büyüktür.

⁶⁵“31 Mart Vak’a-i Askeriyyesi ve Netâyici, s. 143.

Bankalar kapılarını kapadı. Avrupa bizden yüz çevirdi. Hâ'ınler yüzleri kara olduğu hâlde bu ordunun celâdeti karşısında ric'at ettiler. Dilâverler on adım mesâfede silâh ile dövüştüler. İşte burada yatan vücûdlar o cihâdın şecâ'atli kurbânlarıdır. Can verdiler, hürriyet aldılar. Vatan kardeşlerini kurtardılar. Avrupa'yı hayrette bıraktılar.

Ne mutlu o şühedâya ki vatan uğrunda, hürriyet uğrunda kanlarını dökerek öldüler! Ne mutlu o âilelere ki böyle mukaddes vazifeleri edâ için millete evlâd yetiştirdiler! İlâ-yevmi'l-kıyâm biz bunları unutamayız. Osmanlı tarihi, sahâ-yif-i ebediyyesine bunları altın yazılarla yazacaktır. Huzûr-ı Rabbü'l-Âlemîn'e kanlarıyla çıkacaklar. Cenâb-ı Hakk bizi onların şefâ'atine mazhar eylesin. Â'ilelerine de sabr ve şeref bahşetsin.

Ey kanlı arkadaşlarım! Nâmıma, şanlı ordu nâmına size son vedâ'imifâ eyliyorum.”⁶⁶

Makale, Sultan II. Abdülhamid'in bütün bu fecaate sebep olması yüzünden hilafet ve saltanattan indirilmesi hususunda fetva alındığı, Nisan'ın on dördüncü günü Mehmed Reşâd Efendi'nin Sultân Mehmed Hân-ı Hâmis nâmıyla halife ve padişah olduğu bilgisi verilerek son bulmaktadır.

Asker Mecmuası'nın on sekizinci sayısında Osman Senai Bey'in “Şehzade Mehmed Selim Efendi Hazretlerine” başlıklı makalesi, 31 Mart Olayı ile ilgili önemli saptamalarda bulunmaktadır. Osman Senai Bey, 31 Mart Olayı'ndan sonra II. Abdülhamid'in oğlu Şehzade Mehmed Selim Efendi'ye göndermiş olduğu mektubu, makalesine koyarak okuyucularla paylaşmıştır.

Osman Senai Bey mektuba, daha önce Şehzade Efendi ile yaptığı görüşmeyi hatırlatarak başlamaktadır. Osman Senai Bey, Şehzade Efendi'nin kendisine ülkenin mevcut siyasi durumundan memnun olmadığını, mevcut idarenin meşrutiyeti göstermelik olarak ilan ettiğini ve ilk fırsatta tekrar eski düzenin kurulmaya çalışılacağı hususunda uyarılar yaptığı; buna karşılık kendisinin ise ordunun meşrutiyet yanlısı olması nedeniyle bu durumdan korkulmaması gerektiğini Şehzade Efendi'ye söylediğinden bahsetmektedir. Ancak Osman Senai Bey, 31 Mart

⁶⁶31 Mart Vak'a-i Askeriyesi ve Netâyici, s. 144.

Olayı’nda yaşananların Şehzade Efendi’nin görüşünü haklı çıkardığını ve kendisine inanmayarak büyük hata yaptığını şöyle itiraf etmektedir:

“...Yalnız şunu arz etmek isterim. İki üç ay evvel zât-i necâbet penâhileri “hiçbir şeye inanmayınız taraf-ı istibdâd kâbil olsa milyonlarca insanı bir damla su içinde öldürebilecek kadar harîs-i câh ve intikamdır aldanmayınız. Çünkü sizi aldatmak için gece sabahlara kadar uyku uyumadığını bi’l-akis eski nüfûz-ı müstebidânenin iadesi için muttasıl fırıldaklar çevrildiğini görüyorum. Ben her vecih ile işlerin sıhhatinden emin değilim. Çünkü ahvâl ve amâl-i zâhire arkasında nice fenalıklar tertib edilmekte olduğunu merkez-i seyyiâta olan kurbiyetin hasebiyle iyice biliyorum” dediğiniz vakit bendeleri devr-i istibdâdın mümkün değil avdet edemeyeceğine ve ordu elimizde oldukça hiçbir şeyden korkmamak lazım geldiğine dair kemâl-i kanaat-ı vicdaniye ile beyân-ı mütalaa eylerdim. Meğer zât-ı vatanperverleri ne kadar haklı imişler. Bendeleri de ne kadar gâfil ve haksız imişim...”⁶⁷

Osman Senai Bey, makalesinin devamında, şehzadeye siyasi görüşlerinden dolayı takdirlerini sunduktan sonra Petersburg’dan İstanbul’a olan yolculuğu hakkında uzun uzadıya bilgi vermektedir. 31 Mart Olayı’nı Petersburg’da bulunduğu sırada haber aldığı, İstanbul’daki karışıklığın kendisini büyük endişeye düşürdüğü ve hasta olmasına rağmen tedavisini yarıda kesip İstanbul’a geldiğinden bahsetmektedir. Osman Senai Bey, yolda, bir Rus generali ile tanıştığını ve kendisiyle Osmanlı Devleti’nin iç meseleleri hakkında görüş alışverişinde bulunduğunu; Rus generalin İstanbul’da çıkan karışıklığın daha başlangıç olduğunu, Osmanlı topraklarında bunun gibi birçok karışıklığın daha yaşanacağı iddiasını okuyucuya aktarmaktadır.

Osman Senai Bey makalesinin sonunda, İstanbul’a ulaştığında şehri karışıklık ve karmaşa içinde bulduğunu, kendisinin bundan çok rahatsız olduğunu; ancak Beyoğlu’nda Avcı Taburları’nın gösterisinin kendisine ferahlık verdiğini ve artık istibdad idaresine geri dönme gibi bir ihtimalin olmayacağı kanaati edindiğini ifade etmektedir. Buna karşın halkın birbiriyle kavga etmesi, askerlerin subaylarını öldürmesi karşısında dehşet içine düştüğünü; Beyoğlu’nda görüp duyulandığı askerlerin şimdi böyle vahim bir olayın başkahramanı olması ve hatta subaylarını katletmelerini şiddetle tenkit etmektedir.

⁶⁷Osman Senai Bey, “Şehzade Mehmed Selim Efendi Hazretlerine”, *Asker*, S. 18, tarihsiz, s.249.

3. II. ABDÜLHAMİD'İN ŞAHSINA VE YÖNETİMİNE YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Asker Mecmuası, dönemin Osmanlı basınında Sultan II. Abdülhamid'in şahsına ve yönetim anlayışına yönelik yaptığı sert muhalefeti ile dikkat çeken yayın organlarından bir tanesidir. Mecmuada başmuharrir Osman Senai Bey II. Abdülhamid eleştirisi yapanların başında gelmektedir. II. Abdülhamid'in şahsına ve yönetim anlayışına yönelik mecmuada çıkan yazıların içeriğinde olumsuz eleştiri ve hatta sıklıkla hakarete varan ifadeler yer almaktadır.

Osman Senai Bey, mecmuanın altıncı sayısında “Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Dairesi” başlıklı yazısında Avrupa devletlerinde Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye dairelerine büyük önem atfedildiğini ve kıymetlerinin bilindiğini; ancak ülkemizde ise durumun tam tersi olduğunu, zabitanlarımıza sıklıkla yapılan haksız muameleler, mesnetsiz eleştiri ve hakaretlerin çok acı olduğunu ifade etmektedir.

Osmanlı Devleti'nin, Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye, bugünkü şekliyle Genel Kurmay Başkanlığı idaresi hakkındaki bilgi, görüş ve düşüncelerini ifade ederken II. Abdülhamid'in yönetim anlayışı hakkında eleştiri yapmaktan da kendisini alamamaktadır. II. Abdülhamid'in amacının Erkân-ı Harbiye zabitanının nüfuzunu kırmak ve devr-i saltanatını devam ettirmek olduğu tesbitinde bulunmaktadır. Bunu yaparken de, Erkân-ı Harbiye reislerinin sultanın iradesi doğrultusunda görev yaptıklarını şöyle ifade etmektedir:

“...Herifler, istediklerini yaptılar ve en sonra erkân-ı harbiye-i umûmiyemizi adeta büsbütün ortadan kaldırırcasına mahv ve tahrip ettiler, erkân-ı harbiye-i umûmiye reislerimiz yalnız bir kişinin elinde, her şeyden bî-haber bir adam elinde, pek bayağı birer oyuncu hükmünde ve daima onun keyfine, zevkine tâbi oluyorlardı...”⁶⁸

Osman Senai Bey'e göre meşrutiyetin ilanıyla beraber ordunun hak ettiği değeri görmeye başladığı ve bunun bir işareti olarak Erkânı Harbiye-i Umûmiye Reisliği'ne İzzet Paşa'nın getirilmesini göstermektedir. Ona göre; İzzet Paşa makamın hakkını verecek derecede büyük, namuslu ve çok acılar çekmiş bir vatan evladıdır. İzzet Paşa'nın göreve getirilmesi çok isabetli bir karar olmakla beraber,

⁶⁸Osman Senai, “Erkânı-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi”, *Asker*, S. 6, tarihsiz, s. 315.

onun görevini hakkıyla yerine getirebilmesi için Erkân-ı Harbiye Dairesi'nin daha geniş bir binaya taşınmasının gerekli olduğu makalede şöyle ifade edilmektedir:

“Evet, bizim erkân-ı harbiye-i umûmiye dairemiz bu kadar küçük yani dört beş odalık bir yerden ibarettir. İnsaf olunsun! İzzet Paşa burada ne yapılır? Şube müdürleri ve diğer erkân-ı harbiye ve zabitanı bu kadar sıkışık bir mahalde ne iş görebilirler? Hüdaalim, erkân-ı harbiye-i umumiye dairesine gittiğim zaman oturacak bir yer bulunmayacağına emin olduğum için arkadaşlarımla her türlü ısrarlarına rağmen onlarla sofalarda görüşmeyi tercihe lüzum görüyor.

Erkân-ı harbiye-i umûmiye reisini görmeye gidenlerin evvel emirde bir kere yaverler odasına müracaat etmeleri şart iken, biz de bu odanın en küçük konaklardaki kahve ocaklarından hiçbir farkı olmadığı için, her gelen doğrudan doğruya reis paşanın yalnız başına çalışmaya mecbur bulunduğu salona girip çıkmakta serbest kalıyorlar...”⁶⁹

Osman Senai Bey, mecmuanın ikinci sayısında “Almanya Erkân-ı Harbiye Dairesi” başlıklı yazısında Almanya ile Osmanlı Devleti'nin Erkân-ı Harp Dairelerini karşılaştırmakta ise de, II. Abdülhamid ve Erkân-ı Harbiyeye ilişkin değerlendirme ve eleştiriler yapmaktan da geri durmamaktadır. Makalesinin 1877-1878 Osmanlı-Rus ve 1897 Osmanlı-Yunan harpleri ile ilgili kısmında, Sultan II. Abdülhamid ve Erkân-ı Harbiyeye şöyle eleştiride bulunmaktadır:

“...93 seferinde belli başlı bir haritamız yok idi. Yunan seferinde dahi ordunun mükemmel bir haritası mevcut olmadığından, Yunan heyet-i erkân-ı harbiyesi Yenişehir karargâhında bir hayli harita terk etmemiş bulunsaydı, Osmanlı Ordusu Termopil geçidine kadar adeta ezberden sevk edilmiş demek olacaktı.

Artık orduları saraydan kumanda etmek modası geçti. Orduyu hezimetten hezimete, milleti felaketten felakete sevk eden bu usulün en son geçaksa-yı şark seferinde okumuş idik. Ordu başkumandanlığı edecek zevât-ı âliyyenin darü'l- harpten yüzlerce, binlerce, fersah uzakta kalmalarıyla bir milletin tâlii muhafaza edilemez;

⁶⁹Osman Senai Bey, *a.g.m.*,s. 316.

bi'l-akis bu gibi zevatın, ancak ordu başında bulunmalarıyla temîn-i muzafferiyet alınabilir...”⁷⁰

Osman Senai Bey, makalesinde, 1897 Osmanlı-Yunan Savaşında⁷¹ eleştirdiği Osmanlı ordusunun Yunan ordusunu hezimete uğratmasını ve zaferini göz ardı etmektedir. Yazarın, Sultan II. Abdülhamid’in şahsı ve yönetimi hakkında, onun zamanında kazanılan bir savaş üzerinden bile olumsuz eleştiri yapma çabası trajikomiktir.

Bilindiği üzere Osmanlı-Yunan Savaşı, Yunanistan’ın Girit’teki Rumları kışkırtarak, bu toprakları kendisine katmak istemesi üzerine çıktı. Yunanistan’ın bu girişimlerine karşılık Osmanlı Devleti hemen savaş ilan etmeyerek Avrupalı devletlerin araya girerek Yunanistan’a mani olmalarını ve yaptırım uygulamalarını bekledi. Ancak Avrupalı devletlerin bu konuda kendi aralarında anlaşamayınca, Osmanlı Devleti’de kendi içinde yaptığı uzun değerlendirmelerden sonra savaş kararı aldı. Osmanlı Ordusu kısa zamanda Yunan ordusuna karşı kesin bir üstünlük sağladı ve zafer kazandı. Bu zafer İslam dünyasında, büyük bir coşku meydana getirdi ve aynı zamanda Osmanlı Devleti’nin 1877-1878 Osmanlı-Rus harbinde yaşadığı büyük itibar kaybınında bir telafisi olarak görüldü⁷².

Erkân-ı Harbiye Kaymakamı Reşid Galib’in on yedinci sayıda “Ale’l-umûm Avrupa ordularında ve bi'l-hassa İstanbul ordusunda nazar-ı dikkat-i celb eden bir şey” başlıklı makalesi, savaşlarda gazi olan askerlerin aldığı düşük emeklilik maaşı hakkındadır. Makalenin başında gazilerin, muharebelerde yaralanarak iş göremez hale geldikleri ve ardından kendilerine bağlanan emekli maaşlarının düşüklüğü; Sultan II. Abdülhamid döneminde bu gazilere düşük maaş verildiği ve yaşam şartlarının çok kötü olduğu; canlarını vatanlarının korunması için hiçe sayarak yaralanıp emekli olan bu gazilere tahsis edilen maaşın çok yetersiz olduğu etraflı bir şekilde anlatılmaktadır.

⁷⁰Osman Senai Bey, *a.g.m.*, s. 69.

⁷¹Bu konu hakkında bkz. Metin Hülagü, *Osmanlı-Yunan Savaşı Abdülhamid’in Zaferi*, Yitik Hazine Yay., İstanbul 2008, Bayram Kodoman, *1897 Türk-Yunan Savaşı (Teselya Tarihi)*, TTK Yayınları, Ankara, 1993

⁷²Metin Hülagü, *Osmanlı-Yunan Savaşı Abdülhamid’in Zaferi*, Yitik Hazine Yay., İstanbul 2008, s. 268.

Makalenin devamında Avrupa devletlerinin gazilerine yönelik sosyal ve ekonomik olarak sağladığı imkânlar üzerinde durulmaktadır. İspanya'daki gazilere yönelik çok daha ayrıcalıklı muamele yapıldığı, Fransa'da gaziler için birçok sosyal tesis bulunduğu, İtalya'da ve Avusturya-Macaristan'da bunlara ait özel misafirhanelerin olduğu ifade edilmektedir. Yazar “*Ordumuzun numûnesi*” olarak nitelendirdiği Almanya'da da gaziler için bu tarz sosyal amaçlı tesislerin olduğunu, hatta Rusya da bu gazilerin emrinde bulunan bir bölüğün varlığından bahsetmektedir. Ayrıca makalede, gazilerin içinde çalışabilecek olanların sarayda istihdam edildiği, daha hafif yaralı olanlardan müteşekkil bölükler oluşturulup askeri hizmete devam ettikleri, askerlerin yanı sıra Avrupa'da savaşta yaralanan hayvanların bile özel muamele gördüğü örneklerle anlatılmaktadır.

Asker Mecmuası'nın on yedinci sayısında yazarı belirtilmeyen “İstanbul'da Balon Tecrübeleri ve Balonculukta Asar-ı Tekâmül” başlıklı makalede de, Sultan II. Abdülhamid hakkında ağır ithamlarda bulunmaktadır. Makalenin başında ilim ve fennin Osmanlı topraklarına geç girmesinin sorumlusu olarak Sultan II. Abdülhamid gösterilmekte ve bu husus şöyle ifade edilmektedir:

“...Çok az bir vakit önce yüksek tahsil yapan kişiler elektrik, dinamo, balon, telefon ve otomobil gibi konuları istediği gibi araştıramıyordu. Çünkü bunların Yıldız Hükümdarını öldürmek için kullanılacağı görüşü vardı ve isimleri dahi kötü karşılanıyor, bunların memlekete sokulması düşünüleliyordu. Yirminci yüzyılda dünya medeniyeti ne ile uğraşırken Sultan Abdülhamid'in keyfi yerine gelsin diye kaplumbağadan farkı olmayan taşıma vasıtalarını kullandık. İstanbul'da bir balonun uçtuğunu, sokaklarda bir otomobilin geçtiğini, resmi dairelerde telefon bulunduğunu ve elektriğin yandığını görmek padişaha hakaret sayılıyordu. Ölümden bu şekilde korkan ve ölümünden kendisinden korktuğu Abdülhamid, İstanbul'u bu şekilde zulüm ve sefaletle sokmuştur. Eğer Abdülhamid biraz daha dursaydı bizi ortaçağın karanlıklarına götürecekti...”⁷³

Yazar, İstanbul'da bir balonun uçurulmasını adeta meşrutiyetin bir meyvesi olarak görmekte, balonun uçabilmesi için ortamsağlayan meşrutiyet uğruna nice canların feda edildiğini anlatmaktadır. İstanbul'da balonun uçurulması ile meşrutiyet

⁷³ “İstanbul'da Balon Tecrübeleri ve Balonculukta Asar-ı Tekâmül”, *Asker*, S. 17, tarihsiz

idaresi arasında bir illiyet kuran yazar, uçan balonda sivil ve askeri bürokrasiden görevliler bulunduğunu söylemektedir. Balon kulübü üyesi Ernest Barbot tarafından bindirilen bu kişilerin balon uçuşlarını mutlu bir şekilde tamamlayarak yere indiklerini ifade etmektedir.

Mecmuanın üçüncü sayısında yine Binbaşı Ali Fuad'ın "Mâzî ve İstikbalde Ordunun Sevk ve İdaresi" başlıklı makalesi bulunmaktadır. Ali Fuad, yazısına 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nı anlatarak başlamaktadır. Yazara göre Osmanlı Ordusu, silah ve cephane bakımından Rus Ordusu'ndan daha iyi durumda olmasına karşın sevk ve idare bozukluğundan dolayı mağlup olmuştur. Özellikle yazar, ordunun başında muntazam bir kumanda heyetinin bulunmaması ve harekâtın İstanbul'dan idare edilmesinin mağlubiyette önemli rol oynadığı görüşündedir. Ali Fuad, bu makaleyi kendisini yazmaya iten sebebin siyasetin askeriye bulaşması olduğunu ifade etmektedir. Özellikle de savaş döneminde siyasetin orduya bulaşmasından dolayı çok rahatsız olduğunu belirtmektedir. Bu sebeple ordunun gerçek askerler tarafından idare edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Yazar, bu harpte ordunun başkumandanlık vazifesini askerlerin değil kâtiplerin, mabeyncilerin ve müstebidlerin icra ettiğini, buna rağmen askerlerin bu duruma hiçbir itirazda bulunmadan vazifelerine devam ettiğini söylemektedir. Ona göre; askerlerin bu duruma itiraz etmemeleri, ordunun hür olmayıp esir olmasından kaynaklanmaktaydı.

Ali Fuad, Uzak Doğu'da Rus Ordusu'nun Japonlara yenilmelerinde en büyük etkenin Petersburg'dan gönderilen emirler yoluyla yönetilmeye çalışılması olduğunu iddia etmektedir. Ona göre; Rus kuvvetleri ciddi bir muharebeyi kaldıramayacak bir halde ve geri çekilmesi icap ederken, Petersburg'dan gelen önce sonuna kadar müdafaa ve ardından hücum emri yüzünden perişan olmuşlardır. Bu örneklerin ardından Ali Fuad, Osmanlı Ordusu'nun doğu seferindeki mağlubiyetini İstanbul'dan gelen emirlere uyulması olarak ifade etmektedir. Yazar, yazısında bu harpte yapılan stratejik askeri hatalardan az da olsa bahsetmektedir. Ona göre Osmanlı Ordusu'nun Çatalca mevzi-i müdafaaasında tecdid-i müdafaa yani askerleri sürekli yenileme yolunu kullanması gerektiğini; bu mevziinin her iki tarafının Osmanlı kontrolünde olduğundan Plevne'de olduğu gibi savunma yapanların aç bırakılarak teslim mecbur

bırakılmasımümkün olmayacaktı. Ayrıca Von der Goltz Paşa'nın bu konudaki fikrini de şu şekilde aktarmaktadır:

“...Osmanlı Ordusu Çatalca'da yalnız Rus ordusunu durdurmak ve vakit kazanmak fikriyle değil belki harbin tarz-ı cereyanında büyük bir inkılâb hâsıl etmek azîm-i şedîdi ile kat'î bir meydan muharebesine girişmeliydi...”⁷⁴

Ali Fuad, makalenin devamında, 1897 tarihli Osmanlı-Yunan Harbi'nede değinmekte, bu harpte de önceki benzer stratejik hataların yapıldığını öne sürmektedir. Ali Fuad, askerler tarafından önceden yapılan planlar uygulansa idi savaş bir haftada galibiyetle sonuçlanacaktı. Yazar, ordunun planını şöyle ifade etmektedir:

“...Ordunun merkez sikleti Dominik havalisinde bulundurulurken cepheden nümâyiş icrasıyla düşman ordusu oyalandırılırken o cihetten bir ihâta-i sevkü'l-ceyşiyeye hareketi icrâ edilmiş olsaydı Yunan ordusu sol cenahtan ihâta edilir ve bütün Yunan ordusu bir semere-i zafer olarak millete takdîm edilirdi...”⁷⁵.

Makalede, askerlerin planına mugâyir olarak merkezden gelen emirler doğrultusunda mevcut altı firkanın bütün Teselya sınırı boyunca Yunan komitacılarının sınır tecavüzüne meydan vermemesi için dağıtıldığını; bu yüzden bir hafta sürecek olan savaşın bir ay sürdüğü ve yaklaşık otuz bin askerin şehit olduğu anlatılmaktadır.

Ali Fuad, yazısına sözde istibdad döneminin böyle kara örneklerle dolu olduğunu ancak artık hürriyetin ilânı ile bunların yaşanmayacağını ve milletin de artık ordusunun arkasında olacağı temennisiyle yazısına son vermektedir.

Asker Mecmuası'nın dördüncü sayısında Hasan Cemil “Piyade Muharebesi Taarruzu-II” başlıklı makalesinde, piyadelerin nasıl taarruz etmesi gerektiğini anlatırken II. Abdülhamid eleştirisinde bulunmadan geçmemektedir. Ona göre; II. Abdülhamid döneminde askerin eline ne fişek verilmiş ne de tüfek atılmış, yani hiçbir talim yaptırılmamış ve bu yüzden bizim piyadelerimiz nişancılıkta geri

⁷⁴Ali Fuad, “Mazi ve İstikbalde Ordunun Sevk ve İdaresi”, *Asker*, S. 3, tarihsiz, s.101.

⁷⁵Ali Fuad, *a.g.m.*, s.101.

kalmıştır. Bu görüşünü desteklemek için de Selanik’te jandarmanın ıslahında görevli İtalyalı General de Corcis Paşa’nın söylemiş olduğu şu sözleri aktarmaktadır:

“...Mükerrer ateşli manliher silahıyla mücehhez fedâi çetelere karşı bu zavallı jandarmayı bu mağdur askeri kurbanlık koyun gibi sevk ediyorsunuz! Bunlar bir mevt-i muhakkaka gidiyor... Jandarmanın elindeki o köhne karıncalı martinlerin manlihere karşı sopadan ne farkı olur? Askere gelince bir endaht mahallinde onlara bir tek fişek bile arttırmadınız. Askerinize ben karışmam. Fakat jandarmadan mes’ulüm, vicdanım mesuldür. Sizin yaptığınız gibi ben onları elimle bir uçuruma yuvarlayamam. Her türlü müşkilata hükümetinizin her nev muhalefetine rağmen jandarmada eşkıya gibi mükerrer ateşli tüfekle techiz edilmeli ve endaht talimi yapılmalıdır. Bunu istihsâl etmedikçe vazife-i vicdaniyemi ifâ etmiş olmam!...”⁷⁶

Mecmuanın üçüncü sayısında Erkân-ı Harbiye Miralayı Ahmed Feyzi “Prusya Tarihinde Bir Sahife-i Gayret” başlıklı makalesinde, tarihte dördüncü koalisyon savaşı olarak bilinen 1806 tarihli Fransa-Prusya savaşını anlatmaktadır. Makalede, Prusya’nın kaybettiği muharebeler ve yapmış olduğu askeri taktik yanlışlıklar ile bu muharebelerde Napolyon’un dâhice taktiklerinden bahsedilmektedir. Makalenin son kısmında Osmanlı Devleti’nin, başta Sultan II. Abdülhamid olmak üzere son dönem padişahlarının başarısız ve zalimane yönetimleri sebebiyle iyice güç kaybettiği fakat meşrutiyetin ilanı ile hem millete hem de orduya bir güven geldiği; meşrutiyetin ilanı ile birlikte devletimizin tekrar çok çalışarak eski gücüne kavuşabileceği ifade edilmektedir.

Bu makalede de görüldüğü üzere Prusya ile Fransa arasındaki savaşın konu edildiği yazı, bir şekilde II. Abdülhamit eleştirisi ve meşrutiyet övgüsüne dönüşmektedir.

Mecmuanın dördüncü sayısında Kaymakam Muhiddin’in “Ordumuz” başlıklı makalesi, Avusturya’nın Bosna Hersek’i topraklarına ilhak etmesine bir tepki amacıyla yazılmıştır. Kaymakam Muhiddin, makalesine Avusturya Prensi Ferdinand’ın tac giyer giymez Bosna Hersek’i işgal etmesini kınayarak başlamaktadır. Bosna Hersek’in işgalinin dışarıdan Osmanlı ordusunun güçsüz

⁷⁶Hasan Cemil, “Piyade Taarruzu 2”, *Asker*, S. 4, tarihsiz, s. 204.

görünmesi sebebiyle gerçekleştiği şeklinde bir algı olduğunu, ancak gerçek durumun böyle olmadığı, Osmanlı'nın her askerinin kanının son damlasına kadar savaşmaktan çekinmeyeceğini, bu askerlerin zamanında büyük zaferler kazanmış Osmanlı askerlerinin torunları olduğunu işaret etmektedir.

Kaymakam Muhiddin makalesinde Avusturya'nın geçmişte Viyana kapılarında Osmanlı ordularını görünce titrediklerini, hatta Macar krallarına, Osmanlı padişahlarının tac giydirdiğini söyleyerek onların tekrar böyle bir şey ile karşılaşmamak için bir hamle olarak Bosna-Hersek'i işgal ettiklerini ifade etmektedir. Yazar, Osmanlı ile Avusturya'nın Rusya aleyhine ittifak yaptıklarını ve bu ittifak neticesinde Osmanlı Devleti tarafından kendilerine verilen silahları Osmanlı'ya doğru çeviren Avusturya'nın ihanet içinde bulunduğunu ve elbet bir gün bunun hesabının onlara sorulacağını ifade etmektedir.

Kaymakam Muhiddin makalesinin devamında Avusturya'nın Bosna Hersek'i işgal etmesini Osmanlı Devleti'nin Kanun-i Esâsî'yi ilân etmesi olarak yorumlamaktadır. Ona göre; bu ilânla Osmanlı Devleti eski gücüne kavuşacaktı ve Avusturya bunun önünü kesmek için Bosna Hersek'i işgal etti. Ancak şu an için Osmanlı Devleti'nin Avusturya'ya savaş açmasının içte ve dışta tehlikeli sonuçlar doğuracağı düşüncesine sahiptir. Özellikle Kanun-ı Esâsî'nin rafa kaldırılarak "eski düzene" tekrar geçilebileceği gibi bir sonuç doğurabileceği makalede vurgulanmaktadır.

Kaymakam Muhiddin makalesinin son kısmında, Almanların Fransızlardan intikam almak için 1806 yılından 1870'e kadar sabırla beklediği; Osmanlı'nın da, Avusturya ile hesaplaşma vakti gelinceye kadar sabırla çalışılması gerektiği, bu sabrın süresinin uzun süreli olmayacağı ve 1912 yılında Avusturya'ya gerekenin yapılacağını söylemektedir.

4. ORDU-SİYASET İLİŞKİSİ

Asker Mecmuası'ndaki yazar kadrosunun büyük çoğunluğu ya asker ve yahut askerlikten ayrılmış İttihat ve Terakki üyesi olan kişilerdi. Bu sebeple mecmuada çıkan birçok makalenin içerisinde ordu-siyaset ilişkisine değinildiği görülmektedir.

Mecmuanın üçüncü sayısında Erkân-ı Harp Binbaşısı Ali Fethi'nin kaleme aldığı "İnkılâb-ı Âhirde Osmanlı Ordusunun Sûret-i Politikaya Müdahalesi" başlıklı makalesi, Osmanlı Ordusu'nda siyaset ilişkisinin derinliğini göstermektedir. Ali Fethi Bey makalesinde, subayların mesleklerini icra ederken bir yandan da siyaset yapmalarının mümkün olmadığını, eğer hem askerlik hem de siyaset yaparlarsa orduya olan muhabbetlerini yitireceklerini belirtmekte; buna rağmen askerler arasında bu iki işi bir arada yürütmeye çalışanlar olursa ordunun siyasete müdahale etmek zorunda kalacağını ve bunun da devlet idaresi açısından kötü sonuçlar doğurabileceğini ifade etmektedir.

Ali Fethi Bey, hem memleketin maslahatını korumak hem de subayların asıl vazifelerini yerine getirmelerini sağlamanın önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre; askerlerin siyasi görüşleri, onların asıl işine odaklanmasını engellemektedir. Bu nedenle de askeri vazifelerinin de aksayacağını belirtmektedir. Tüm bu nedenlerden dolayı makalede, subayların siyasete girmemesi ve siyasetten men edilmesinin uygun olacağı ifade edilmektedir.

Ali Fethi Bey, yazısında, 31 Mart Olayı sonrası ordunun yönetime el koymasının siyasete müdahale olarak değerlendirilmemesi gerektiğini, zira subayların asli vazifesini bile yapamayacak duruma geldiklerinden dolayı yönetime el koyduklarını ifade etmektedir. Yazar, görüşünü desteklemek için de askerlerin zor durumda olduklarını çetelerle mukayese ederek açıklamakta, çete elemanlarının bile askerlerden daha iyi şartlara sahip olduğunu iddia etmektedir.

Ali Fethi Bey, Sultan II. Abdülhamid yönetiminden en çok zarar görenlerin ordu mensupları ve köylüler olduğunu ileri sürmekte; II. Abdülhamid dönemindeki mutlak otoritenin neden olduğu bu duruma askerlerin başlangıçta göz yummasını eleştirmektedir. Ordunun bu duruma ses çıkartmayarak adeta milleti, sahipsiz bıraktığını öne sürmekte ve yazının konusunu 31 Mart Olayı'na getirmektedir. Yazar, 31 Mart Olayı sonrasında yapılan askeri müdahalenin gerekli olduğu, bundan dolayı dünya genelinde bu askeri müdahaleye iyi gözle bakıldığı, bu müdahalenin ordunun politikaya müdahalesi bağlamında değerlendirilmemesi gerektiği üzerinde durmakta ve bundan sonra askerlerin asli vazifelerine dönecekleri temennisinde bulunmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

ASKER MECMUASI VE ORDU

Asker Mecmuası'nda en çok makale ordu üzerine yazılmıştır. Bu makaleler daha çok ordu kadroları, askerinin yetişme tarzları, görevleri, ast-üst ilişkisi içerisinde diyalogların ne şekilde olması gerektiği, ordunun usul ve esasları, eğitimleri ve ordunun modernleştirilmesi gibi konuları ihtiva etmektedir.

1. OSMANLI ORDUSUNDA PİYADE SINIFI

Piyade orduları kara kuvvetlerinin muharip sınıfını teşkil eder. Osmanlı ordusu kara kuvvetinin belkemiğini oluşturan piyade sınıfı ile alakalı olarak Asker Mecmuası'nda makaleler yayınlandığı görülmektedir. Bu bağlamda mecmuanın onuncu sayısında erkân-ı harp namzetlerinden Nazım'ın yazmış olduğu "Piyade" başlıklı makale, piyade talimi ve terbiyesi hakkındadır. Makalede Alman askeri sistemine ilişkin bilgilere de yer verilmektedir.

Nazım, makalesinin başında kısa bir meşrutiyet övgüsü yaptıktan sonra milletin ve ordunun ileriye gidebilmek için sürekli ve azimli bir şekilde çalışması gerektiğini, savaşlarda en çok eziyet çeken ve gayret gösterenlerin ordu içinde piyadeciler olduğunu dile getirmektedir. Yazar, barış zamanında yapılan talimlerin, askerlerin savaşa hazırlanmaları için yeterli olmayacağını; çünkü meydan muharebelerinde talimlerde öngörülmeleyen bir takım faktörlerin (silah teknolojisi, sıhhiye hizmeti, askerlerin talimliliği gibi hususlar) muharebenin kazanılması ya da kaybedilmesinde belirleyici olduğunu işaret etmektedir. Yazar, talimlerin en iyisinin arazi üzerinde icra edileni olduğunu ve büyük haritalar üzerinde yapılan tatbikatların da ancak o talimlerin tamamlayıcısı olacağı üzerinde durmaktadır. Bu düşüncesini de Alman kara ordusu piyade sınıfının muharebelerdeki vaziyet alışı, uç ve keşif birliklerinin ileri kol faaliyetleri gibi örneklerle açıklamaya çalıştığı görülmektedir.

Mecmuanın on ikinci sayısında Binbaşı Mesrur imzalı "Piyade Taburları ve Kumandanları" başlığıyla yayınlanan makalede, piyade taburlarının orduların

birlikleri içinde en temel nüveyi temsil ettiği anlatılmaktadır. Osmanlı piyade taburlarının meşrutiyetin ilanından beri çok sıkı çalıştığı ve vatanın emniyeti için sarf ettikleri gayretmakalede ayrıca vurgulanmaktadır.

Binbaşı Mesrur Bey, makalesinin devamında piyade taburlarının örgütlenmesi, talim biçimi, disiplin ve askeri hiyerarşi gibi hususları anlatmaktadır. Özellikle, redif taburlarına bu zamana kadar gerektiği şekilde önem atfedilmediği, oysaki onların ordunun esasını teşkil ettiği ve muharebelerdeki fedakârlıkları yazıda şöyle vurgulanmaktadır:

“...Redifler Osmanlı ordusunun esasını; redif taburları da ordunun ruhunu teşkil eder. Bir redif taburu ordu-yu daimiden istibdalların muntazam sûrette ve evkât-ı muayyene de terhîsleri ve redif taburlarının kanunnameye tevfiikan da senenin edvâr-ı muayyenesinde tecmi’leriyle talim ve terbiye-i askeriyelerinin bir esas metne rabtı halinde bâ-husûs muktedir bir kumandana, faal bir heyet-i zabıtana mâlik bulunacak olursa bir kitle-i şecâat ve besâlettir. Esfar-ı sâbıka tarihleri mütalaa olunsun bu muazzez, mukaddes rediflerin han-ı pâk vatanımız uğrunda fedakârlıklarının dereceleri anlaşılır...”⁷⁷

Mecmuanın yine on ikinci sayısında Erkân-ı Harb Binbaşısı Ali Rıza’nın “Topçu Ateşi Altında Piyadelerin Suret-i Hareketleri” başlıklı makalesi, Rus General Solovyev’in, Rus-Japon savaşını anlattığı eserinden bir bölümün çevirisidir. Makalede piyade sınıfının topçu ateşi altında iken nasıl ve ne şekilde hareket etmesi gerektiğinden bahsedilmektedir.

Piyade sınıfı ile alakalı bir başka makalede, Muallim Binbaşı Ali Vasfi’nin yazdığı “Yeni Piyade Talimnamemiz”dir. Makale, mecmuanın on ikinci sayısında yayımlanmıştır. Yazar, makalesine Von der Goltz başta olmak üzere Alman subaylarına ve askeri sistemine övgüler dizerek başlamakta, ardından Alman ordusu piyade talimnamesinin Osmanlı piyade sınıfı talimnamesi olarak kabul edilmesinin her şeyi çözmeyeceği üzerinde durmaktadır. Makalede bu husus şöyle zikredilmektedir:

⁷⁷Binbaşı Mesrur, “Piyade Taburları ve Kumandanları” *Asker*, S. 12, tarihsiz, s. 577.

“...Sonra bize bu kitapları okuyun öğrenin ve öğretin diye emir veren makâmât acaba tevzî’-i nizâmât ile kendini îfâ-yı vazife eylemiş addedebilirler mi? Şurasını dahi bakalım bir düşünelim:

Sade neşr ve tamîm-i talimat ile onlar îfâ-yı vazife eylemiş olamazlar. Zira mevcudiyet devleti teşkîl ve terkîb eyleyen müessesât-ı müteaddide-i hükümetten ordu cesîm bir hazır mektebinden, sınıf tahsiliyesi pek kesîr bir dârü’l- talimden başka bir şey değildir...

Acaba on dört seneden beri talimnameyi anlasınlar diye sigâr ve kibârımıza ve cümle heyet-i kumandamıza hükümetin bütçesi, harbiye nezâreti, erkân-ı harbiye riyâseti nekter bir emîn ve nakd sarf etti?

Yahud papağan gibi ibâre ezberlemekle hakâik-i fenn-i harp öğrenilmiş olunabildi mi zan olunuyor? Malumât ve iktidar başka başka şeylerdir. Pek çok bilenler tanıyorum ki ellerinden bir şey geldiği yok.

Bir de hiç fenn-i harbiye sabit, kat’i velayete gayyur ve her hal ve mahalle kâbil-i tatbik kavâid-i dakîka-i fenniye vaz’ı mümkün ve mutasavvır mıdır?...”⁷⁸

2. SÜVARİLER

Ateşli silahların ve motorlu araçların keşfinden önce muharebelerin seyrini değiştiren en önemli unsur olan süvariler, atlı askeri birliklerdir. Yirminci yüzyılın başlarında süvari sınıfı hâlâ ordular için vazgeçilmez olmaya devam ediyordu. Asker Mecmuası’nda süvariler ile alakalı yayınlanmış makaleler bulunmaktadır. İlk makale, mecmuanın dördüncü sayısında süvari zabitanının görevlerini anlatan Birinci Ferik İzzet Fuad Paşa imzalı “Süvari Zabitanının Vezâif-i Seferiyyesi”dir. Makalenin ikinci ve üçüncü bölümleri, mecmuanın takip eden beşinci ve altıncı sayılarında yayımlandı.

İzzet Fuad Paşa, makalesinde, süvari birliklerinin ordunun eli, ayağı, gözü ve kulağı olduğunu belirtmekte; görevlerinin ise savaşta ordu giderken yolu açmak, düşman askeri hakkında istihbarat toplamak, ordunun manevrasına öncülük etmek, düşman ordusunun manevrasını engellemek, geri çekilme sırasında meydana gelen

⁷⁸Ali Vasfî Bey, “Yeni Piyade Talimnamemiz”, *Asker*, S. 12, tarihsiz, s.590-592.

boşlukları doldurmak, meydan savaşlarında arazi keşfi yapmak ve emniyeti sağlamak olarak sıralamaktadır. Paşa, yazıda, bir süvarinin en önemli silahının at olduğu ve süvari askerinin eğitiminin daha meşakkatli ve masraflı olduğunu belirtmektedir.

İzzet Fuad Paşa, yazısının devamında, harp esnasında süvari birlikleri hariç diğer birliklerin yaptığı askeri hataların telafi edilebileceğini ancak süvari birliklerinin hatalarının kolay kolay telafi edilemeyeceğini ve harbin kazanılmasının çok güçleşeceğini; bu yüzden süvari birliklerinin başındaki kumandanların çok iyi askerler olması gerektiğini ifade etmektedir. Yazar, süvarinin muharebe için sefere çıktığı ilk zamanki değil harbe tutuşulduğu andaki durumunun daha önemli olduğunu Alman ordusu üzerinden şöyle bir örnek vererek izah etmektedir:

“...Bir sene evvel bir gün Almanya İmparatoru Wilhelm hazretleri ansızın süvari kışlalarına telefonla emir verip her birinden üçer dörder yüzbaşı ve birkaç mülâzımı saraya celb eder ve hemen Avusturya'nın payitahtı olan Viyana şehrine kadar koşu icra etmelerini müsabaka suretiyle talep eyler. Zabitan hemen yola çıkarlar. Viyana şehrine vürudlarında Almanya'nın oradaki ateşe militeri bunları bir noktada karşılar. Her gelenin diğer gelenle dakika farklarını ve kendilerinin ve hayvanlarının ne halde vasıl-ı hedef olduklarını kaydedip Berlin'de imparator hazretlerine yazar. Hâlbuki zabitan gerek numero ve gerek geldikleri sıra ile müsabakayı kazanamazlar; çünkü biri birinci gelmiş. Fakat gelir gelmez hayvanı düşmüş yayılmış kendi de pek perişan bir halde bulunmuş, diğeri ikinciliği ihraz etmiş hâlbuki gelir gelmez baygın düşmüş. Üçüncünün hayvanı topal olmuş. Ertesi gün icra olunan muayenede vakta filan zabıt altıncı ve yahud sekizinci gelmiş ama kendi de hayvanı da pekiyi halde ve avdete muktedir işte o birinci olmuş ve sairleri hakkında dahi o suretle muamele edilmiş. Çünkü matlub olan şey yalnız sürat değil süratle beraber intizam ve iktidar ve sonrası için devam kabiliyeti...”⁷⁹

İzzet Fuad Paşa yazısında, gelecekte otomobil örneğinde teknolojik ürünlerin atın yaptığı görevleri yerine getireceğine işaret etmektedir. Paşa, makalesine savaşlarda süvarilerin ne kadar önemli olduğunu ifade etmek üzere ondokuzuncu

⁷⁹İzzet Fuad Paşa, “Süvari Zabitanının Vezaif-i Seferiyyesi”, *Asker*, S. 4, tarihsiz, s. 180.

yüzyıldaki Almanya-Fransa ve Avusturya ve Fransa savaşlarından örnekler vererek son vermektedir⁸⁰.

Asker Mecmuası'nın altıncı sayısında İzzet Fuad Paşa aynı isimli makalesinin üçüncü bölümünü yayımlamıştır. Yazar, bu bölümde bir süvarinin sefer esnasında karşılaşılabileceği hususları soru-cevap şeklinde şöylece anlatmaktadır:

“Soru: Bir kılavuz hakkında ne gibi tedâbir-i ihtiyatiyye alırsınız?

Cevap: Bir kılavuz karşı alınacak tedâbirin derece-i ehemmiyeti sefirin o zamanda kesb eylediği ehemmiyete göre hesâb olunur. Herhalde gerek hizada ve gerek seferde harekât –ı umûmiyye mıntıkası gerisinde istihdâm olunan kılavuz daima serbest olarak kolluk başında yürümelidir

Soru: Kılavuz ne vakit isti'mâl etmelidir?

Cevap: Hareket olunan arazi ve mıntıka iyice malum olmağı zamanlar. Lâkin tedârik olunacak kılavuz kıtaat-ı askeriyyenin yürüyüş vezn ve kararını sektedâr etmemek üzere bunları hayvana irtikâb eylemek ve en doğrusu hayvanlı kılavuz bulmak daha münasiptir.

Soru: Kılavuz tebdîl eylemek câiz midir?

Cevap: Sefirin revîş haline ve kılavuz derece-i dirâyet ve iktidarına nazaran harbin nihayetine kadar tebdîl etmemelidir.

Soru: Kılavuz hal ve turunda ve çehresinde ansızın telaş ve endişe emâreleri müşâhede olunursa ne yapmak lazım gelir?

Cevap: Şayet ihanet edeceği hisolunursa derhal kurşuna dizileceği kendisine sûret-i katiyyede beyân olunur.”⁸¹

Asker Mecmuası'nda, süvariler ile ilgili bir başka makalede, Reşid Fuad imzalı “Sınıf-ı Muhtelifeden Mürekkeb Bir Kıta-yı Askeriye'de Süvarinin Vaziyet ve Vazifesi” başlıklı yazıdır. Yazar, makalesine süvarilerin keşif ve müdafaadan ibaret olan ileri karakol vazifesini yerine getirirken piyadeler ile irtibatlı bir şekilde çalışmaları gerektiği, özellikle geceleyin orduyu korumak için ileri karakol görevi

⁸⁰İzzet Fuad Paşa, “Süvari Zabitanının Vezaif-i Seferiyyesi”, *Asker*, S. 5, tarihsiz, s. 233-235.

⁸¹İzzet Fuad Paşa, “Süvari Zabitanının Vezaif-i Seferiyyesi”, *Asker*, S.6, tarihsiz, s. 275-276.

üstlenen süvarilerin çok dikkatli olmaları gerektiği, aksi takdirde düşman tarafından fark edilirler ise geride bekleyen ordunun da tehlike altına gireceği açıklaması ile başlamaktadır.

Reşid Fuad, yazısının devamında, düşmana taarruz esnasında süvarilerin vazifeleri hakkında bilgi vermektedir. Bu görevler, süvarilerin taarruz sırasında düşmanın kol ve müfrezelerini geri çekilmeye mecbur etmek, düşmanı kendi vaziyet, istikamet ve kuvvetine dair malumattan mahrum etmek ve stratejik noktaları ordudan önce ele geçirmek olarak ifade edilmektedir.

Reşid Fuad, yazısının son kısmında ordunun geri çekilmesinde süvarinin vazifesi olarak; piyade ve topçuların terk ettikleri yerlerin düşmanın hemen eline geçmesini engellemek ve yapacağı hamleler ile düşmanı tereddütte bırakmak olarak sıralamaktadır.

Süvariler ile ilgili olarak ele alacağımız son makale, Asker Mecmuası'nın sekizinci sayısındaki Erkân-ı Harb Kolağası Kadri imzalı "Osmanlı Süvarisi" başlıklı yazıdır. Yazar, makalesine Osmanlı süvariliğinin tarihçesi hakkında bir bilgi vererek başlamaktadır. Makalede, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan bugüne kadar orduda en önemli askeri sınıfın süvariler olduğu; süvariliğin en mümtaz ve en şerefli askeri bir sanat olduğu ve süvarilerin daha savaş başlamadan önce yaptıkları akın ve keşiflerle savaşların kazanılmasında büyük rol oynadıkları Mohaç Meydan Muharebesi örnek verilerek vurgulanmaktadır.

Makalenin devamında son dönemlerdeki Osmanlı-Rus ve Osmanlı-Yunan savaşları örnek gösterilerek süvarilerin artık eski pırıltılı dönemlerini aradıkları ve devletin de artık onlara gereken önemi vermediği üzerinde durulmaktadır. Bu hususla ilgili olarak makalede, 1877-1878 Osmanlı-Rus harbinde Gazi Osman Paşa, Plevne savunmasında bir süvari birliğine sahip olsaydı kazanılan başarının daha büyük olacağı; 1897 Osmanlı-Yunan Harbinde bir avuç süvari ile yapılan keşifin orduya büyük katkılar sağladığı ve yine aynı harpte Yunan ordusunun Yenişehir'den geri çekilmesi sırasında süvariler aktif olsalardı savaşın o sırada biteceği ve daha az kayıp verileceği tespitinde bulunmaktadır.

Erkân-ı Harp Kolağası Kadri makalesinin son bölümünde süvarilerin kumandanları tarafından iyi idare edilmesinin önemine işaret etmekte ve bu düşüncesini “*asker, kumandan bulursa iş görür*” diyerek ifade etmektedir. Buna, 1904-1905 Rus-Japon savaşı örnek gösterilmektedir. Yazar, Rusların bu savaşta sayıca çok fakat yeteneksiz ve iyi idare edilmeyen bir süvari birliğine sahip olması yüzünden istediği gibi başarılı olamadığı, Japonların ise sayıca az fakat iyi idare edilen ve yetenekli bir süvari birliğine sahip oldukları için başarılı oldukları değerlendirmesinde bulunmaktadır.

3. YAVERLER

Kelime anlamı “yardımcı” olan Yaver, devlet ve hükümet adamlarının yanında bulunup, onların emirlerini gerçekleştirmek ve ilgili yerlere ulaştırmakla görevli subaya verilen unvandır.⁸² Asker Mecmuası’nın birinci sayısında Osman Senai Bey imzalı “Yaverler” başlıklı makale, yaverler hakkında tafsilatlı bilgi vermektedir. Osman Senai Bey’e göre yaver sınıfı iki kısma ayrılmaktadır. Birincisi; hünkâr yaverleri, ikincisi; muhtelif kumandanlara mahsus yaverlerdir. Osman Senai Bey’e göre hünkâr yaverleri arasında değerli zabitanaya pek rastlanılmaz. Bunun sebebi olarak da bu kişilerin süt kuzusu olmasını göstermektedir. Bunların yaver olmalarının nedeninin hizmet etmek için değil de süs için olduğunu söylemektedir. Osman Senai Bey, bir zabitin hizmet edebilmesi için elinde Mekteb-i Harbiye’den bir diploması olması gerektiğini ancak hünkâr yaverlerinin ise henüz Osmanlı alfabesini bile okumaktan aciz olduğunu ifade etmektedir. Osman Senai bu yaverler hakkında daha da ileri giderek şu ifadelerde bulunmaktadır:

“...İnsaf etmeli! Bu gibilerin koca bir padişah nezdinde yaverlik hizmet-i mühimmesini ifâ eyleyebilmeleri nasıl mümkün olur? Bu zabıt çocukların bir meziyeti varsa o da bu numarişe raflarında bî-rûh olan emsali arasında birer mevki-i mahsus işgal edebilmelerine münhasırdır. Ekserisi hadden ziyade şımarık olan bu zî-rûh bebeklerin heyet-i zabitanımız için nasıl birer leke olduklarını izaha lüzum görmem. Onların seyyiatını yâd etmek bile istemem! Yalnız (beg oğlu) gibi ecânib ile dolu bir belde-i muazamada şeref ve haysiyet-i askeriyeyi pâ-y-i mâl ederek, kılıcsız ve göğüsleri açık bir halde aşağı yukarı gezinen, ehl-i namusa taarruz eden,

⁸²*Türkçe Sözlük*, TDK Yay., Ankara, 2005, s.2148; Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Lügat*, 1999, s. 1157.

rast geldiklerini biçip kesen bu yaver taslaklarının manzara-i mühimmesini tahattur eylemek onların nasıl birer mevcûd-ı mezar olduklarını göstermek için kifayet eder...”⁸³

Diğer taraftan Osman Senai Bey ikinci grup yaverler arasında ehliyetli ve liyakatli olanların az olduğunu, çoğunluğun ise yaverlik vazifesinin gereklerini bilmekten habersiz kimselerden meydana geldiğini iddia etmektedir. Bu durumun sorumlusu olarak da onları yaver olarak seçen kumandanları şu ifadelerle göstermektedir:

“...Doğrusunu söyleyelim, bizim eski ve müstebid kumandanlarımızın ekserisi cehâlet-i zatiyelerini setr için maiyetlerinde ki yâverânı mümkün mertebe cahillerden intihab ederlerdi. Çünkü insan cahil olunca her türlü hakarete mütehammil bulunur, her türlü mezâhime katlanır. Uşaklık ederde bunun farkına varmaz olur. Fuad Paşa'nın dediği gibi “bu silah-ı arkar işlerimize pek layıksız muameleler edilir. Paşalar onları urbalarının gerisinden çavuşlarla beraber koştururlar. Konaklarında onlarla birlikte taam etmezler. Bilakis onları uşaklarıyla aynı sofraya oturturlar...”⁸⁴

Osman Senai Bey, yaverlerin de heyet-i zabitanın olduğunu, onların diğer zabitler gibi şeref ve haysiyete sahip olduğunu ifade ederek onlara ne eksik ne de fazla değer verilmemesi gerektiğini belirterek makalesine Alman ordusundaki yaverlerin durumunu anlatarak devam etmektedir:

“...Almanya'da yaver gelmesi işitilince, bizde büyük merâtibde bulunanların hissiyât-ı şahsiyelerini tesviye için tayin edilmiş bir (memur) hâzıra geliyor. Hâlbuki Avrupa'da yaverler adeta bizde ki (erkân-ı harbe melhûk) zabitan sınıfını teşkîl ederler. Ve esasen iki kısma ayrılırlar.

Birinci kısım hükümdar ile aile-i hükümdar-ı azası maiyetlerine terfîk edilen askeri müşavirlerdir ki bunlara tesmîye olunur. Bunlar sınıf-ı sâire zabitanından ayrı bir üniforma [general üniformasına meşaba] giyerler ve bizimkine benzer kordon taşırlar. Vazifeleri şuvech ile hülâsa edilebilir: maiyetlerine memur oldukları zevat-ı aliyyeye, îfâ-i hizmet esasında refâkat ederler. Ve sırf hizmete müteallik umûr ve hususatı tesviye için onlara erkân-ı harbin veya emr-i zabıtlığı vazifesini görürler.

⁸³Osman Senai, “Yaverler”, *Asker*, S. 1, 21 Ağustos 1324/3 Eylül 1908,s. 17.

⁸⁴Osman Senai, *a.g.m.*,s. 18.

Yahut maiyetine memur olundukları zat-ı âlî küçük rütbede ise [prensler gibi] onlara hayat-ı askeriye delâlet ve tezyîd-i malumatlarına hizmet ederler...⁸⁵

Yazar, bu yaverlerin şerefli bir zabitanlık yaptıkları için zevât-ı aliyyeden arkadaş muamelesi gördüğünü belirtir. Bu kişiler sürekli bu meslekte kalmayarak, hükümdarın arzusuna göre çeşitli görevlere getirilebilir. Bundan dolayı Almanya'da biri bi'l-fiil hükümdar maiyetinde yaverlik edenler, diğeri o ünvanı taşımak ve o üniformayı giymek için istihdam edilenlerden ibaret olmak üzere iki yaver sınıfının göze çarptığını, bir üçüncüsü olarak da imparatorla şahsi münasebette bulunarak bütün rütbelere terfi eden kişilerin olduğunu ifade etmektedir.

Osman Senai Bey bununla birlikte Almanya'da 1907 senesine göre, imparatorun maiyetinde bulunan yaverlerin adını yazar:

“Askeri heyetin reisi Piyade Generali Von Holzon Hezler
Büyük karargâh umumi kumandanı Piyade Generali Von Pelesen
Miralay Lave Niştayn,
Bahriye Miralayı Von Rrebor Paşobiç,
Binbaşı Von Frediborg,
Binbaşı Baron Von Zenden
Binbaşı Von Noy Mankozel”⁸⁶

Yazar en son olarak da diğeri sınıf yaverler hakkında şöyle bilgi verir:

“...Bunların hizmeti bizde (Erkân-ı Harbe melhûk zâbit)'in ifade ettiği memuriyetten başka bir şey değildir. Ayrı üniformaları yoktur, münasip oldukları alayın üniformasını giyerler. Yalnız giydikleri bel kemerini onlar sağdan sola doğru omuzdan asarlar, bu farkları vardır.

Bu sınıf yaverlerde iki kısma ayrılmışlardır. Birisine (büyük yaverlik) derler ki, fırka ve kolordu yaverleri [melhûk zabitleri] bu kısma dâhildir. Rütbeleri ekseriya binbaşı, nadiren kıdemli yüzbaşısıdır.

Liva yaverleri [melhûk zabitleri] ve hükümdaran nezdinde ki (yaver-i şahsiyeler) ve büyük yaverler erkân-ı harp akademisinden geçmiş, binaenaleyh erkân-ı harp

⁸⁵Osman Senai, *a.g.m.*, s. 18.

⁸⁶Osman Senai, *a.g.m.*, s. 19-20.

derecesinde bir tahsil-i âlî görmüş muktadir zevattan intihab olunur. Üç sene bu hizmette bulunduktan sonra tekrar kıt'a başına avdet ederler. Ve rütbelerinin müsadeseine göre, bunların bir müddet sonra, yine yaverlik sınıfına geçmeleri imkandâhilindedir. Mesela yüzbaşılığı zamanında üç sene kadar liva yaverliğinde bulunmuş olan bir zabitan [ki bunun erkân-ı harp mektebinde tahsil etmiş olması lazım geleceğini söylemiştik.] üç dört sene bölük kumandanlığı ettikten sonra göstereceği iktidarına göre, binbaşılık ile kolordu yaverliğine veya erkân-ı harbiye sınıfına alınması kesîrû'l -vukûdur.

İkinci kısma gelince bunu liva, alay ve tabur yaverleri teşkîl eder. Liva yaverlerinin şerâit-i intihabiyesini yukarıda söyledik.

Alay ve tabur yaverlerini bu kıt'a kumandanları, maiyetlerinde ki zabitan içinden iktidarca temiz etmiş olanlardan intihab ederler. Ve bunlarda makamlarında vasatî olarak üç seneden ziyade kalmazlar. Ve memuriyetleri icabından olarak gerek memura, talim ve tatbikatta kumandanlara muâvenet ve gerek kıt'alarına ait seferberlik işlerinde bizzat ifâ-i hizmetle kesb-i mülke ve mahâret etmek fırsatına malik bulunacaklarından bölükte bu memuriyete gelmemiş olan arkadaşlarından her şeyini daha kolay görür ve daha sahih takdir ederler. Bundan dolayı, erkân-ı harbiye akademisine girebilmek imkânı onlar için daha ziyade vakadır. Zira memurlarda hep kumandanla beraber bulduklarından hareketin sevk ve idaresini daha âlî bir noktadan görürler. Bölükteki diğer arkadaşları ise ancak bölük veya takımların hareketini görebilirler.

Bu sebeple genç zabitan ifrad ve emsaline tefevvukla yaverlik memuriyetine geçmeye pek heveskâr derler. Bu ise, bizde olduğu gibi sırf cehaletle değil, bi'l-akis en büyük bir sû-i ve gayret ve en âlî bir terbiye ve nezaket ile mümkündür.

Yaveranın kıt'at-ı muhtelifedeki miktarı da şudur:

Kolordu karargâhında 6

Fırka karargâhında 1

Livada 1

Alayda 1

Taburda 1

Alaydakiler mülazım-ı evvel, taburdakiler mülazım-ı sani rütbesindedir. Bunların suret-i istihdamları, (erkân-ı harbin) bahsinde görüleceği misüllü, adeta erkân-ı

harpler gibi talim ve terbiye ve seferberlik-i hususat ve muamelatında kumandanlara muavenet ve kalem odası işlerine nezaret eylemekten ibarettir. Talim ve manevralarda daima kumandanlarıyla birlikte bulunurlar. Ve hizmet haricinde, haiz buldukları zabitanlık şeref ve haysiyetiyle mütenasib-i hürmet ve raiyyete mezhûrdurlar.”⁸⁷

Osman Senai Bey bütün bu bilgileri verdikten sonra yaverlik hizmetinin aynen böyle şerefli ve haysiyetli bir şekilde gerçekleşmesi temennisinde bulunarak makalesini sonlandırmaktadır.

4. BAHRIYE SUBAYLARI

Osmanlı bahriye teşkilatı donanma, tersane, bahriye mektebi ve bunlarda görevli personelden meydana gelmektedir. Teşkilatın en önemli parçası donanma olup, tersane ve mektep onun için vardır. Donanma, Osmanlı Devleti için her zaman önemli bir kuvvet olma hususiyetini korumuştur.

Bahriye teşkilatı ile alakalı olarak; Asker Mecmuası'nın yedinci sayısında Veli Rıza imzalı “Bahriye Zabıtları Nasıl Yetiştirilmeli” başlıklı bir makale bulunmaktadır. Veli Rıza makalesine, II. Abdülhamid dönemine eleştiri ve meşrutiyet övgüsü ile başlamaktadır. Osmanlı Devleti'nin her alanda olduğu gibi donanmanın da II. Abdülhamid döneminde çok zarar gördüğünü ve meşrutiyetin ilanı ile bu teşkilatın tekrar eski kuvvetli dönemine kavuşacağını iddia etmektedir. Makalenin devamında, gemilerin sevk ve idaresinde yaşanan hatalarda kumandanların payının büyük olmakla beraber, rüzgâr ve fırtına gibi etkenlerinin de payının olduğu, bu nedenle gemi kumandanlarına verilecek cezaların da ağır olmaması gerektiği savunulmaktadır.

Veli Rıza, makalesinin geri kalan kısmını donanmada eğitim üzerine ayırmıştır. Ona göre, insanların mesleklerinde başarılı olmaları için eğitilmiş olmalıdırlar ve bu husus özellikle de bahriye subayları için çok önemlidir. Makalede, bahriyeliler subaylara verilecek eğitimin nasıl olması gerektiği denizcilikte çok ilerlemiş olan Japon askeri denizcilik eğitim sistemi örneğinde uzun uzadıya anlatılmaktadır. Buna göre; Japonya'da bahriyeye girecek bir çocuğun eğitimi çok

⁸⁷Osman Senai, *a.g.m.*, s. 21-22.

erken yaşlarda başlamakta; çocuklar, asıl bahriye mektebine girmeye hak kazanacakları sınava kadar başka bir mektepte hazırlık eğitimi almakta; asıl denizcilik eğitimi ise bahriyeye girdikten sonra alınmaya başlanmakta; bahriye mektebine girdikten sonra verilen eğitim ise temel denizcilik talim ve tedrisi, mühendislik talim ve tedrisi, denizde ve karada üsteğmen ve yüzbaşılardan talim ve tedrisi ile darü'l-fünûn-ı bahriye'de zabitan tahsili olmak üzere dört kısımdan oluşmaktaydı.⁸⁸

Yazar Japon eğitiminin birinci kısmı olan Mekteb-i Harbiye'nin, 15-20 yaş arası mahkûm olmamış, ticaret ile uğraşmış da iflas etmemiş olan herkese açık olduğunu; eğitim sırasında öğrencinin bütün masraflarının devlet tarafından karşılandığını, Mekteb-i Harbiye'ye giriş sınavının diğer mekteplerin sınavından daha zor olduğunu ifade etmektedir. Buna göre; Mekteb-i Harbiye'ye giriş sınavı iki aşamalıdır. İlk önce çocukların hem ruhi hem de bedeni sorunlarının olup olmadığına bakılır ve bu aşamayı geçenler, kimya, tarih, coğrafya, matematik, Japonca ve İngilizce gibi derslerden sınava alınırlardı. Bu sınavı geçenler okula kabul edilirler ve eğitimleri süresi içinde İngilizce'ye ilave olarak Fransızca, Almanca ya da Rusça'dan en az bir dili daha öğrenmek zorundaydılar. Öğrencilerden bu derslerin hepsinde tam başarılı olmaları istenmekteydi. Mekteb-i Harbiye'nin süresi üç yıl ise de savaş gibi olağanüstü durumlarda bu süre değişebilmekteydi. Bunun yanında öğrenciler tatil zamanlarının bir kısmını mektebe ait gemilerde talim yaparak geçirmek zorundaydılar. Makalede birinci sınıftan itibaren öğrencilerin almış oldukları dersler ve eğitimi şöyle ifade etmektedir:

“Birinci Sınıfta: haftada dört saat topçuluğa, dört saat gemiciliğe, bir saat makineciliğe tahsis edilmiştir. Ale'l-hesâb bir haftada 26 saat tahsîl edilir.

İkinci Sınıfta: haftada dört saat topçuluğa, üç saat gemiciliğe, bir saat torpidoculuğa, üç saat seyr-i sefâine, üç saat makineciliğe altı saat İngilizce'ye, üç saat hikmete ve beş saat ulum-u riyaziyyeye münhasırdır.

Üçüncü Sınıfta: haftada üç saat topçuluğa, dört saat gemiciliğe, dört saat torpidoculuğa, yedi saat seyr-i sefâine, bir saat makineciliğe, altı saat İngilizce'ye ve

⁸⁸Veli Rıza, “Bahriye Zabitanlarını Nasıl Yetiştirmeli”, *Asker*, S.7, tarihsiz, s.334.

üç saat dahi fenn-i harbe aid tedrisata mahsustur. Denizde beyne'l-milel seyr-i sefain nizamnamesi, işaret-i bahriye ve sefain ile techizatının hüsn-ü muhafaza ve idamesi gibi hususat-ı gemicilik müştemilatından; ilm-i cevheva, mesaha-i seyr-i sefain tefriyatından ma'düddur. Bunlara zamimeten beyne'l-milel hukuk ve tarih-i fen dahi mevcuttur. Talebe, üçüncü sınıfın imtihanı geçirince mühendislik rütbesine terfi eder. Sene-i tedrisiye esnasında ders ve paydosların evkâtını mübeyyen program-ı atiyede gösterilmiştir. Bu fihrist mevâsime göre değiştirilir:

Alafranga saat 5,20'de kalkılır, yataklar düzeltilir, elbiseler süpürülür, el ve yüz yıkandıktan sonra tuvalet yapılır.

Alafranga saat 6,10'da nöbetçi zabiti tarafından husûsât-ı mezkurenin ikmâl olunup olmadığı muayene olunur.

Alafranga saat 6,30'da sabah kahvaltısı icra edilir.

7,40'da sınıf başılar tarafından ikinci bir yoklama yapılır.

Saat sekizden on ikiye kadar dersler devam eder. On ikiden bire kadar yemek yenir, birden üç buçuğa kadar maç talimesi, idamen, tüfek, kürek ve yelken talimleri gibi vezaif ile iştigal olunur. Bir yandan da sefaide hıfzu's-sihha, tarih ve hukuka aid müzakereler icra olunur.

Üç buçuktan beş buçuğa kadar teneffüs edilir. Beş buçuktan, altı buçuktan dokuz buçuğa kadar müzakere-i vesait, onda istirahat. Yatak mevkilerine talebenin ahval-i bedeniyesinin kesb-i mütaneb etmesine ve zihinlerinin güşayışına hadim ve sait pek mebzuldür. Her türlü top oyunları jimnastik edavat ve aleti, üç kıta talim-i sefinesi, beş filika mevcuttur. Mektebin hücre bir mevkide bulunması yüzünden şehirlerin ruha zevk veren, zihne keşayış bahş eden güne gün münazarından mahrum bir halde yaşayarak hayat-ı yevmiyelerini berbar-ı güzan mizac halinde has ettirmemek için talebe-i menâfi-i zatiye veilmiyelerine hadim her nevi vesait karşısındadır.⁸⁹

Mekteb-i Harbiye'yi bitirip mühendis olanlar iki kısma ayrılmaktadır. Bir kısmı talim yapılan gemilere, diğer kısmı da sabit donanma gemilerine gönderilmekteydiler. Talim yapılan gemilere gönderilenler bir subay eşliğinde

⁸⁹Veli Rıza, *a.g.m.*, s.335-336.

tecrübe kazanmakta ve ardından sabit donanmaya aktarılarak küçük rütbeli subay olarak görev yapmaya başlamaktaydılar.

Mekteb-i Harbiye'yi bitirip donanmaya subay olarak atanan üsteğmen ve yüzbaşılardan talim ve tedrisi hem ameli hem de nazariydi. Bir gemiye tayin olan üsteğmenin, atandıktan iki ay sonra geminin savaş toplarının sevki ve muayenesinden, mesleği ile alakalı yazıları okuyup, tetkik etmek ve öğrendiklerini kendi askerlerinin faydalanmasına sunmak gibi görevleri bulunmaktaydı.

Mekteb-i Harbiye mezunları içinden en başarılı olanlar Darü'l-fünûn-ı Bahriye'de tahsil görmekteydiler. Subayların Darü'l-fünûn-ı Bahriye'deki eğitimleri makalede ayrıntılı bir şekilde şöyle anlatılmaktadır:

“Bahriye darü'l-fünûnda dört şube vardır. Birinci şubesine yüz başılar gönderilir. Burada tahsil süresi iki senedir. Verilen dersler, tarih-i harb, istihkâm, hukuk-u bahriye hukuk-u beyne'l-milel, tarih ve ulum-ü siyasiye, idare-i askeriye, ulum-u iktisad, topçuluk, torpidoculuk, seyr-i sefain, inşaiye ve makineciliktir.

İkinci şubede müddet-i tahsiliye bir senedir. Burası erbab-ı ihtisas yetiştirmek için müvessistir. Topçuluk, torpidoculuk ve seyr-i sefainden ibaret olmak üzere başlıca üç nevi tedrisat icra olunur. Bu üç dersten her hangi birisinde malumatını tezyid ederek kesb-i ihtisas etmek arzusunu izhar edenlerin bir lisan-ı ecnebi bilmesi ve müsabaka imtihanını kazanması şart-ı esasidir. Ve bu dersleri yalnız zabitan bilhassa en kabiliyetlileri bu şubeye devamla mezundur. Esna-i tahsilde mütenevvi manevralara gönderilirler. Gemilere istihkamat ve mevki bahriye müvessisatı ile imalathanelerde icra-i tedkikat ile temin-i nüfuza sa'i ve gayret ederler. Topçuluk ve torpidoculuk kısımlarında tahsil nazarlarını ikmal eden zabitan üç ay kadar da kısım-ı ameliyesini görmek üzere ayrıca topçu ve torpidocu mektebine gönderilirler.

Üçüncü şube; kumandanlara, süvarilere ve kademeli yüzbaşılara mahsusdur. Bunlar arzu ettikleri bir başka fende malumatlarını burada tezyid edebilirler. Şerait-i dâhiliye, tahsil edecekleri şubenin ihtiyacat-ı askeriyesine tevafuk ile bu hususta iktisab-ı bahre ve malumat için haiz istidad olmalarıdır.

Dördüncü şube; vazife-i askeriyelerinden hali olan zamanlarını talim ve tedris-i hasretmek isteyenlere mahsûs olub, dersler pek muntazam değildir.”⁹⁰

5. ASKERLİK İLE İLGİLİ DİĞER YAZILAR

Şimdiye kadar piyadeler, süvariler, yaverler ve bahriye zabıtları hakkında geniş bir bilgi verildi. Bu konuların yanında Asker Mecmuası’nda, askeriyeyi ilgilendiren hemen hemen her konuda makaleler kaleme alınmıştır.

5.1. ASKER KULÜBÜ

Osman Senai Bey, mecmuanın ikinci sayısında “Kulüp” başlıklı bir makale kaleme almıştır. Bu makalesinde kulüplerin işleyişinden, nasıl teşkil edildiğinden ve Avrupalı devletlerin buna bakış açısından kısaca bahsetmektedir. Daha sonra mecmuanın dördüncü sayısında yine Osman Senai Bey’in Yusuf İzzettin Efendi’ye bilgi vermek amacıyla yazdığı “Asker Kulübü” başlıklı makalesi bulunmaktadır. Osman Senai Bey’in, mecmuada bulunan makalelerin çoğu meşrutiyet ile alakalı övücü yazılardır ve bu makalenin girişinde de uzunca bir meşrutiyet övgüsü bulunmaktadır. Meşrutiyet övgüsünü bitirdikten sonra bu makaleyi neden yazmak istediğine dair bilgiyi vermiş ve asker kulüpleri konusuna geçmiştir. Dördüncü sayıdaki makalesini yazmasındaki amaç ikinci sayıdaki makaleden sonra hâlâ İstanbul’da bir asker kulübünün neden kurulmadığını sorgulamaktır. Zaten bu düşüncesini de aktarmış; en küçük kasabalarda redif tabur merkezlerinde bile zabıtan kulüplerinin teşkil edilmiş olmasından mutlu olduklarını ancak İstanbul’da bir kulübün kurulmamasından da bir o kadar rahatsız olduğunu ifade etmiştir.

Osman Senai Bey, Selanik, Edirne ve Manastır’da askeri kulüplerin bulunduğunu ve zamanında üç askerin bile yan yana gelmesinin yasak olduğu dönemlerden, bu kulüpler sayesinde, aynı emelde, aynı hedefte ve tek dertleri vatanın ve devletin daha iyi bir noktada olması olan bu askerlerin rahatça görüşüp tartıştıklarını belirtmektedir.

Osman Senai Bey, Edirne, Selanik ve Manastır kulüplerini anlattıktan sonra İstanbul’un hem maddi hem de manevi güzellikleri hakkında bilgi vererek

⁹⁰Veli Rıza, *a.g.m.*, s.339-340.

İstanbul'da yani merkezde neden bir asker kulübü olmadığını sorgulamaktadır. Daha sonra özeleştiriyi yaparak kendilerini gevşek olarak nitelendirmiş ve geçmişte kötülükler karşısında durmadıklarını, birlik olamadıklarını, aldandıklarını, şeref ve haysiyetlerini ayaklar altına serdiklerini ifade etmektedir. Bunlardan ibret almalarını, tekrar baskıcı yönetimin ve zihniyetin hâkim olmaması için hem fikren hem de ilmen kendilerini geliştirmeleri gerektiğini söylemektedir.

Yazar, bazı zabitanların hâlâ birbirlerine karşı soğuk davrandığını ve bunun askeri terbiye almış kişilere yakışmadığını; yarın öbür gün düşman karşısında da birbirlerine böyle mi davranacaklarını sorgulamaktadır. Bu soruya yine kendisi cevap vererek askerlerin özellikle de düşman karşısında tek vücut olmaları gerektiğini yoksa sonuçların felaket olacağını belirtmektedir. Osman Senai Bey, bir kavmin selametinin ve ordunun muzafferiyetinin zabitan heyetinin mükemmel olmasına bağlı olduğunu, bunu herkesin anlaması gerektiğini ve bunun olabilmesi içinde zabitan kulüplerinin açılması gerektiğini ifade etmektedir.

Bu bilgiler verildikten sonra Osman Senai Bey, Yusuf İzzettin Efendi'ye direkt olarak şöyle hitap etmektedir:

“İşte bundan dolayı ey şehzade-i civanbaht! Pay-i tahtımızda tesis edilecek zabitan kulübünün ilk temel taşının taraf-ı âlî-i necâbet-penâhilerinden atılmasını temenniye cüret eylerim.

Bu cüretim sevgili silah arkadaşlarımla temin-i terakkiyat-ı askeriyelerine matuf olmak münasebetiyle nezd-i devletlerinde makbul ve müstahsin bir teşebbüs yerine geçeceğine asla şüphe etmiyorum. Şüphe etmek değil böyle bir şey hayalimden bile geçmiyor...”⁹¹

Senai Bey devam ederek İstanbul'da bu kulüplerin nerelerde kurulması gerektiği hakkında da tavsiyelerde bulunmaktadır. İstanbul'un muhtelif yerlerinde açılması gerekliliğinden bahsederken, özellikle de Beyoğlu ve Haydarpaşa'da büyük zabitan kulüplerine ihtiyaç olduğunu ifade etmektedir. Bunu istemesinin sebebi olarak da bu bölgelerde askeri yerleşimlerin çok olduğunu göstermektedir.

⁹¹Osman Senai Bey, “Asker Kulübü”, *Asker*, S. 4, tarihsiz, s. 165.

Osman Senai Bey, makalesinin sonunda işaret ettiği bölgelerde Yusuf İzzettin Efendi'nin birçok arazisinin bulunduğunu ve bunlardan birkaç tanesini zabitan kulübü kurulması için bağışlamasını istemektedir. O binalarda verilecek eğitimler ve yapılacak konferanslar sırasında herkesin “Yaşasın, Şehzade Yusuf İzzeddin Efendi!” diye bağıracaklarını söylemektedir.

Osman Senai Bey, askeri kulüplere o kadar çok önem vermiş ki, bu konu hakkında defaatle makale kaleme almıştır. Yine bu konuyla ilgili beşinci sayıda “Dersaadet Askeri Kulüpleri” başlıklı bir makale daha kaleme almıştır. Bu makalesinin başında kısaca şimdiye askeri kulüpler hakkında yazdığı yazıları neden kaleme aldığını ifade etmekte ve daha önceki makalelerinin kısa özetini sunmaktadır. Bu makalesi ise bir nevi teşekkür yazısıdır. Çünkü kulüp kurmak için istediği arazileri Yusuf İzzeddin Efendi bağışlamıştır. Osman Senai Bey'de bu yüzden sevincini ve ona olan şükranlarını dile getirmektedir.

Girizgâh bölümünden sonra yazar, Fransa, Almanya ve İngiltere ordularının askeri kulüpleri hakkında kısa bilgiler vermektedir. Bu bilgileri vermesindeki amacın bire bir onların kulüplerinin aynısını yapmak olmadığını sadece bilgi sahibi olmak için verdiğini belirtmektedir.

Bu üç devletin kulüplerinin işleyişi ve fiziki özelliklerinden bahsettikten sonra Osman Senai Bey her zaman yaptığı gibi meşrutiyet vurgusu yapmaktadır. Sultan II. Abdülhamid döneminde ordunun her şeyden olduğu gibi bu kulüplerden de mahrum bırakıldığını ancak meşrutiyet ile yeniden ordunun eski güzel günlerine döneceğini belirtmektedir.

Makalenin sonunda İstanbul, Beyoğlu ve Haydarpaşa'da olmak üzere üç tane asker kulübünün kurulmasına karar verildiği, bu kulüplerin teşkili içinde bir heyetin oluşturulduğu bilgisi verilmektedir.

5.2. BÖLÜK KUMANDANI

Yedinci sayıda Piyade Yüzbaşısı Osman Nuri'nin “Bölük Kumandanı” başlıklı makalesi bulunmaktadır. Osman Nuri bu makalesinde, bir ordunun başarılı

olabilmesi için evvela askerler ile bölük kumandanı arasında iyi bir muhabbetin ve ilişkinin olması gerektiğini anlatmaya çalışmaktadır.

Osman Nuri'ye göre asker, sert ama bir o kadar da adil olan komutanından korkmalıdır. Böyle olduğu takdirde muhabbetin kendiliğinden geleceğini söylemektedir. Komutanların kışlada babacan bir tavırla davrandıkları takdirde askerlerden istediği gibi istifade de bulunabileceğini de eklemektedir.

Makalede, askerlikte meşguliyeti, mesuliyeti, muvaffakiyet ve mükâfatı en çok olan makamın bölük kumandanlığı olduğu anlatılmaktadır. Ayrıca askeri rütbelerin içinde hiçbir insanın iktidarını bölük kumandanlığındaki gibi tamamen icra edemeyeceği de aktarılmaktadır.

Bölük kumandanının ordu için çok önemli olduğu sık sık vurgulanmaktadır. Örneğin; bütün hizmetin onun fikir dairesinde icra olunduğu, herkese onun ruh verdiği, herkeste şevk uyandırdığı ifade edilmektedir.

Makalede bölük kumandanının nasıl davranması gerektiğinden de bahsedilmektedir. Bölük kumandanının, bölüğündeki yüzbaşıyı emirlerini yerine getiren bir memur gibi görmeyip onu müstakil bıraktığı takdirde, şevk ve gayretle onun da görevlerini daha iyi yapabileceği anlatılmaktadır. Yani kısaca insanlara güvenmeli ki ondan sonra onlardan iş beklenebilsin düşüncesi mevcuttur. Ancak bu özgürlüğü verirken kendi yerini unutmaması gerektiği öğüdü de verilmektedir. Bunun yanında bölük kumandanının kendi altındaki bütün zabitanlara örnek olacağı için doğruluktan asla ayrılmaması gerektiği de verilen öğütlerdendir.

Dikkat edilecek başka bir nokta da verilen emirlerin açık ve net olması gerektiğidir. Uzun veya üstü kapalı verilen emirlerin sık sık tekrar edilip üzerinde durulmasının gerektiği aksi takdirde gerek unutkanlık gerekse de eksik icra sebebiyle durumun itaatsizlik olacağı da vurgulanmaktadır.

Makale içinde büyük ve küçük zabitanların da nasıl davranmaları gerektiği anlatılmaktadır. Örneğin; zabitlerin öncelikle acemiler olmak üzere askerlerin en ufak sorunlarına kadar onlarla ilgilenmeleri tavsiye edilmektedir. Böylelikle askerler

ile olan muhabbetlerinin daha iyi olacağı vurgulanmaktadır. Ayrıca büyük ve küçük bütün zabitanların da kenetlenerek yekvücut olmaları tavsiye edilmektedir.

5.3. ERKÂN-I HARB SUBAYLIĞI

Mecmuanın birinci sayısında Erkân-ı Harb Binbaşısı Ali Mümtaz'ın "Erkân-ı Harblik" başlığıyla bir makalesi vardır. Yazar, Erkân-ı Harbiye'yi vücuda getiren unsurları ve son dönemde orduların büyümesi ile ihtiyaçlarının arttığını, bununda Erkân-ı Harbiye kurumunun önemini arttırdığını anlatarak makalesine başlamaktadır.

Ali Mümtaz, ordunun savaşta ve yürüyüşte aldığı emirlerin eskiden nasıl tatbik edildiğini, şimdi ise nasıl uygulanması gerektiğini anlatmaktadır. Özellikle savaşlarda kumandanların Erkân-ı Harbiye zabitanlarını nasıl kullanması gerektiği üzerinde durmaktadır. Yedi Yıl Muharebesi'nde kumandanların gereklilik olduğu halde zabitanları pek kullanmadığını belirterek Kral II. Friedrich'in bu durum üzerine yazdığı bir yazıyı not düşmektedir. II. Friedrich bu yazısında ordunun birçok seferler yaptığını, fakat bu seferlerin hemen hepsinde iyi bir Heyet-i Erkân-ı Harbiye'nin olmadığını belirtmektedir. Bunun üzerine kralın bu yolda bir heyetin teşkilini arzu ederek on iki zabitin intihab edilmesi emrini vermiştir. II. Friedrich, bu zabitlerin, ordugâh yerlerini bulmada, köylerin tahkimi ve köprülerin inşası ile bataklıklarla nehirlerin keşfinde başarılı olmalarıyla Fransızlar ve Avusturyalılar ile yaptıkları savaşlarda başarılı olduklarını belirtmektedir.

Binbaşı Ali Mümtaz, II. Friedrich'den sonra Kılavuzoviç'in Erkân-ı Harbiye hizmetine dair görüşlerini şöylece aktarıyor:

"...Erkân-ı Harbiye heyeti, kumandanın fikir ve maksadını emr-i suretine koymaya memurdur. Fakat yalnız maksat mezkûr-ı kıtaate tebdili ile iktifa etmeyip bilcümle tefsilat-ı harekâtı da eylemeli ve bu suretle kumandanın boş yere yorulmasına meydan vermemelidir..."⁹²

Yazar, Kılavuzoviç'in beyanının bugünde tamamen geçerli olmakla beraber ordunun her an savaşa hazır bulunabilmeleri için ordunun ihtiyaçlarının temin ve tedarik edilmesine çok dikkat edilmesi gerektiğinden bahsetmektedir. Bununda,

⁹²Ali Mümtaz, "Erkan-ı Harblik", *Asker*, S. 1, 21 Ağustos 1324/3 Eylül 1908,s. 35.

zabitanların, komutanlarla sürekli irtibat halinde bulunarak gerçekleşebileceğini söylemektedir.

Ali Mümtaz bu konuda Von der Goltz'un "Erkân-ı Harbiye Vezaiifi" başlıklı makalesindeki görüşlerini de aktarmaktadır. Goltz Paşa, makalesinde, bir Erkân-ı Harb subayının nasıl olması gerektiğini anlatmaktadır. Ona göre; bir Erkân-ı Harb subayı daima birçok kişiyle bağlantılı olduğundan terbiyeli ve tevazu sahibi olmalıdır. Subaylar, amirlerinin meşrebine uygun davranmalı, kumandanlarının söylediği sözleri ve hatalı fikirlerini tasdik etmeseler bile vazifelerini ifâ etmelidirler. Onlar, yanlış kararlarında kumandanlarını uyarmalıdır, eğer kumandan bu uyarıyı dikkate almaz ise ortaya çıkan kötü sonuçlardan subaylar sorumlu olmayacaklardır. Goltz Paşa bu tavsiyelerde bulunurken subayların, kumandanlarına karşı sürekli olarak fikren karşı çıkmalarının da yanlış olduğunu ve bunun yerine kumandanlarının teveccühlerini kazanmaları uyarısını da yapmaktadır. Bunun içinde subayların, muharebe sırasında herhangi bir mağlubiyet halinde sorumluluğu kendi üzerlerine almalarını ancak bir başarı kazanıldığında ise bu başarıyı vatan ve millet huzurunda kumandanına isnad etmelerini tavsiye etmektedir. Paşa'ya göre Erkân-ı Harbiye subayı söyleyeceği sözleri, askerın kafasında kumandan tarafından söylenmiş olabileceğini hatırlıdan çıkarmamalı, bu yüzden söyledikleri her şeye çok dikkat etmelidir. Subayların, kumandalarına, yaşanan her olayı, haksızlık olmaması için eksiksiz anlatması; askerın erzak, elbise, cephanesı vb. ihtiyaçlarının karşılanması ve muhafazasında azami gayret göstermesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Eğer Erkân-ı Harp subayı, asker hakkında böyle gayretli olursa; askerın nazarında onun "baba" makamında olacağını ve askerın hürmet ve muhabbetine mahzar olacağını ifade etmektedir. Sonuç olarak, bir Erkân-ı Harb subayının hem kumandanının hem de efradın güvenini ve hürmetini kazanması gerektiğini, bunun içinde kendisini büyük görüp diğersı zabitlere karşı kibirli ve gururlu davranmamasını, mevkisini suistimâl etmeyerek sadece bulunduğusı görevi başarıyla sürdürmeye çalışmasını önermektedir.

Bunlardan başka Binbaşı Ali Mümtaz, savaşta Erkân-ı Harbiye hizmetinin ne şekilde tertip ve taksim edilmesi konusunda General Yanzon'un görüşlerini de aktarmıştır:

1. "Seferberliğin idare ve temini ile bu babda icra-i nezaret.

2. Harekât-ı harbiyeye ibtidar olmazdan ikdam ve esna-i harekâta istihsal-ı malumat.
3. Mensup olduğu ordunun harekâtı, bu babda lazumi olan keşfiyat, arazinin keşfi, yürüyüş ve ikamette emniyet ve hususat-ı mezkuraya ait o emrin tertip ve ihsarı.
4. Muharebelere ve meydan muharebelerine mübaşeret emri ile esna-i muharebede icab eden o emrin itası ve netice-i kat'iyenin istihsalini müteakib lazım görülen tertibat ve tedabirin ittihazı.
5. Kale muharebatında ki vazai-i hususiyeleri.
6. Bilcümle terk ve ittisalatınhüs-nü halde muhafazalarına veya yeniden tesis ve teşekküllerine dikkat ve nezaret.
7. Levazım heyeti ile birlikte ordunun iaşesine dikkat.
8. Heyet-i sıhhiye ile birlikte ahval-i sıhhiyeye, hasta ve yaralıların ittihazına itina.
9. Efrad, cephane, ıslah ve malzeme-i sairenin ikmal ve itimamına ihtimam.
10. Menzil memurini ile beraber menzil hududunun hüs-nü halde muhafazalarına dikkat.
11. Tarih-i harp için muktezi-i mevadın tedarigi.”⁹³

General Yanzon, bunlardan iki ve üçüncü maddelere ait hazırlıkları zamanında temin ve tedariginin Erkân-ı Harbiye-yi Umumiye Dairesi'ne, birinci maddenin ise yine Erkân-ı Harbiye-yi Umumiye ile Kıt'at-ı Erkân-ı Harbiye Dairesi'ne ait olduğunu belirtiyor. 4-11. Maddelerdeki hususat için ise gereken hazırlığın gerek Erkân-ı Harbiye zabitanının Erkân-ı Harbiye seyahatleri gerekse de ordunun manevralarıyla temin edilebileceğini söylemektedir.

General de yazısına Goltz Paşa gibi bir Erkân-ı Harbiye zabitanının nasıl olması gerektiğini anlatarak devam etmektedir. Erkân-ı Harbiye zabitanının savaşlarda en güçlü orduya karşı savaşıyormuş gibi hazır olması gerektiğini ifade etmektedir. Erkân-ı Harbiye zabitanlarının savaş zamanındaki karmaşada eksiklerini gideremeyeceğinden daha önceden teşkilata ait nizam ve talimatları tetkik ederek noksanlarını giderebileceğini belirtmektedir. General son olarak da Erkân-ı Harbiye zabitanının yorulmaz bir asker, basiret sahibi, vücudu sağlam, yazısı güzel, yönetme

⁹³Ali Mümtaz, “Erkan-ı Harblik”, *Asker*, S. 1, 21 Ağustos 1324/3 Eylül 1908, s. 39.

gücü gibi özelliklere sahip ve askerlerle sürekli temasta olan kişiler olması gerektiğini söyleyerek yazısına son vermektedir.

Bu görüşlerden sonra Binbaşı Ali Mümtaz kendi değerlendirmelerine devam etmektedir. Binbaşı, şimdiye kadar ordumuzda, yukarıda belirtildiği gibi çok dikkat edilmeyen Erkân-ı Harbiye sınıfına katılımın pek önemsenmediğini, artık bundan böyle bizimde yabancı ordularda olduğu gibi Erkân-ı Harbiye namzetliğini hangi rütbede olursa olsun ordunun bütün heyet-i zabitanına açmasını, gerekli bütün eğitimleri de verdikten sonra kabiliyetlerine göre istihdam edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Erkân-ı Harbiye zabitanının diğer arkadaşlarına göre daha genç yaşta büyük rütblere gelecekleri göz önüne getirilir ve kumandanların Erkân-ı Harbiye zabiti içinde yetişeceği düşünülürse, Erkân-ı Harbiye heyetinin mükemmel olması gerektiğini söylemektedir. Binbaşı Ali Mümtaz son olarak iyi bir Erkân-ı Harbiye heyetine sahip olan bir ordunun daima iyi bir şekilde sevk ve idare olunacağını belirterek yazısına son vermektedir.

5.4. FELSEFE-İ HARB

Ali Fuad Bey'in, üçüncü sayıda "Felsefe-i Harb" başlıklı makalesi bulunmaktadır. Bu makalede yazar, Fransız İhtilâli'nin getirmiş olduğu fikir akımlarından bahsederek özellikle ulusçuluk akımının şu zamanda geçerli olabilecek bir fikir olmadığını savunmaktadır. Bunun yanında ulusların kardeşçe yaşaması fikrine katılmakla beraber bununda pek mümkün olamayacağını, buna neden olarak da Avrupalı devletlerin çok hızlı bir şekilde sanayileşme sürecine girdikten sonra birbirleri ile silahlanma başta olmak üzere her alanda yarış içerisinde olmalarını göstermektedir. Yazar, bu yarışın sonunda devletlerin birbirleri ile çatışabileceğini, bu yüzden Osmanlı Devleti'nin de bir an önce özellikle askeri olmak üzere her alanda güçlenmesi gerektiğini şöylece belirtmektedir:

"...El-hâsıl Avrupa yakın zamanda müthiş ve büyük bir mücadeleye maruz kalacaktır. Bu mücadele esnasında kuvvetli olmayan milletler mahv ve nabad olacaklardır. Çünkü mücadele-i hayatta kuvvetli komşularıyla boy ölçüşemeyeceklerdir. Yalnız kuvvetli büyük milletler muhafaza-i mevcudiyet edebilecekler. Tarih-i umumini bu faciası netice-i katiyeye iktiran etmeden 20'nci asır hitam bulmayacaktır. O zamana kadar Avrupa'nın büyük bir kısmında birçok

fenalıklar olacak birçok tecavüzler cinayetler vuku bulacaktır. Zayıf kuvvetsiz olan unsurlara hücum edilecek bunlar ezilecektir. ...”⁹⁴

Yazar makalesinin sonunda yirminci yüzyılın Osmanlı'nın ikbali olacağını, Almanya'nın ve Japonya'nın on dokuzuncu yüzyıldaki mevkisi ne ise Osmanlı Devleti'nin de o mertebede olacağını belirterek, bununda ordu ile milletin katkısı ve fedakârlığı sayesinde mümkün olabileceğini söyleyerek yazısına son vermektedir.

5.5. HİCAZ AHVÂLİ VE TEŞKİLÂT-I ASKERİYE

Yüzbaşı Halil Rifat yazmış olduğu “Hicaz Ahvali ve Teşkilat-ı Askeriye” başlıklı makalede, Hicaz'daki asayişsizlik ve alınması gereken önlemler hakkında bilgi vermektedir.

Halil Rifat, Hicaz'daki adaletsizlikten, hükümsizlikten ve öteden beri meydana gelen kanlı vahşetlerden, cinayetlerden İstanbul ve bütün milletin habersiz olduğunu, ancak artık bu durumdan özellikle hükümet olmak üzere herkesin haberdar olduğunu belirterek makalesine başlamaktadır.

Halil Rifat, özellikle o bölgede Osmanlı askerine karşı yapılan kanlı saldırılar üzerinde durmaktadır. O bölgeye sevk edilen askerlerin daha yüzde onunun yolda, vardıktan sonra bir yüzde onunun da bölgede eşkıya ateşleriyle şehit düştüğünü kızgınlıkla ifade etmektedir. Halil Rifat'ın asıl kızgınlığı ise bu kayıplara rağmen merkez tarafından bu olayların peşine düşülmemesi ve araştırılıp gerekenin yapılmamasıdır. Yazarbu kızgınlığını şöyle ifade etmektedir:

“...Osmanlı ordusu Osmanlı milleti demektir. Bir nefere kurşun atan orduya ve doğrudan doğruya Osmanlı milletine ta'arruz etmiş demektir. Asker lakin bütün şeref ve namusu o neferde temsil etmiştir. Artık herkes aklını başına alsın! Şamdan sonra asker hakir, zelil olamaz. Vatanının müdafa'yı olmakla iftihar eden nefer bir babayiğit, bir kahramandır...”⁹⁵

⁹⁴Ali Fuad, “Felsefe-i Harb”, *Asker*, S. 3, tarihsiz, s. 108.

⁹⁵Halil Rifat, “Hicaz Ahvali ve Teşkilat-ı Askeriye”, *Asker*, S.8, tarihsiz s. 398.

Halil Rıfat bunları söyledikten sonra bu öfkesinin Hicaz halkına değil, birkaç kişinin etrafında toplanan serseri eşkıyalara olduğunu, Hicaz halkının genelinin devlete sadık bireyler olduğunu da belirtmektedir.

Halil Rıfat'a göre; yapılması gereken ilk icraat eşkıyayı bertaraf etmek ve kabileler arasındaki husumeti bitirmektir. Ardından Hicaz'da meydana getirilmesi gereken teşkilat-ı askeriye'nin nasıl olması gerektiği konusuna da değinmektedir. Öncelikle en önemli meselenin asayişin sağlanması yani eşkıyanın kökünü kazımak olduğunu belirtmekte, bir eşkıya grubunun nasıl saldırılarda bulunabileceğini ve onlara askerlerin nasıl karşılık vermesi gerektiğini örneklerle anlatmaktadır.

Yazar, Hicaz'da yaya askerler ile iş görülemediğini, bunların birkaç saatlik yürüyüşten sonra kuvvetten düştüğünü ve sürekli başarısız olduklarını söylemektedir. Bunun yanında süvarilerinde başarısız olduğunu eklemektedir. Çözüm için haydutlar gibi develi birliklerin oluşturulması gerekliliği üzerinde durmaktadır. Develerin, atlardan daha ucuz olduğu, susuzluk, açlık ve dayanıklılık konusunda çok iyi olduğunu da vurgulamaktadır. Filistin ve Urfa bölgesinde böyle birliklerin varlığından ve başarılı olduklarından da bahsetmektedir.

Makalede, Hicaz'da asayişin tekrar sağlama yolunun bu olduğu, ayrıca bu sistemin Trablusgarp'da da kurulmasının iyi olacağı hatta beşinci ve altıncı ordularda da birer develi süvari alaylar kurulması tavsiye edilmektedir.

5.6. ISLAHAT-I ASKERİYE

Mecmuanın onuncu sayısında Mehmed Ali Nüzhet "Muhtacı Olduğumuz Islahat-ı Askeriye" başlıklı makalesinde kendi çapında askeri alanda yapılmasını öngördüğü ıslahatı anlatmaktadır. Yazar, makalesinin başında ıslahatın meşveret yoluyla yapılması gerektiğini ancak danışılacak kişilerin, ıslahat yapılacak bölgeleri iyi bilen ve tanıyan kişilerden seçilmesi gerektiğini de belirtmektedir.

Mehmed Ali Nüzhet bu açıklamaları yaptıktan sonra kendi görüşlerini aktarmaya başlamaktadır. Ona göre; ıslahatlara heyet-i zabitanadan başlamak gerekmektedir. Çünkü zabitanların ordunun ruhu olduğunu savunur. Büyük-küçük bütün zabitan sınıfı bu ıslah işleminden geçmelidir. Hizmet yıllarında ve maaşlarında

düzenlemeye gidilmesini de tavsiye etmektedir. Son olarak da, iyi yetiştirilen zabitanların mevkilerinin yükselebilmesi içinde önündeki yaşlı kişilerin emekli edilmesinin gerekliliğinden de bahsetmektedir.

Zabitanlardan sonra unvanlar ile ilgili açıklamalarda da bulunmaktadır. Kolağalık, kaymakamlık ve süvaride yüzbaşı vekilliği gibi bütün gereksiz unvanların kaldırılarak şöyle olmasını teklif etmektedir:

Takım Kumandanı	Mülazım
Bölük Kumandanı	Yüzbaşı
Tabur Kumandanı	Binbaşı
Alay Kumandanı	Miralay
Liva Kumandanı	Mirliva
Fırka Kumandanı	Ferik
Kolordu Kumandanı	Birinci Ferik
Ordu Kumandanı	Müşir

Kitâbet-ı askeriye ise şöyle olacaktır:

Kitab Mu'avini
Tabur Kâtibi
Alay Kâtibi ⁹⁶

Üçüncü olarak redif süvari ıslahatlarından hal-i hazırda fayda gelmeyeceğini çünkü bu birliklere memur edilen zabitanların defter tutmaktan ve hayvan damgalamaktan başka bir iş yapmadıklarını söylemektedir. Redif süvari birliklerine senede en az iki defa talim yaptırılmasını da tavsiyelerine eklemektedir.

Dördüncü konu olarak da maaşları ele almaktadır. Askerlerin rahat geçinebilmeleri ve daha iyi hizmet edebilmeleri için maaşlarının mevcut ve daha sonra olması gereken durumunu şu şekilde belirlemektedir:

⁹⁶Mehmed Ali Nüzhet, "Muhtacı Olduğumuz Islahat-ı Askeriye", *Asker*, S. 10, tarihsiz, s. 480-481

Zâbit Namzedi	300 guruş (Müstesna olarak)
Mülazım	450 guruş
Yüzbaşı	600 guruş
Binbaşı	1350 guruş
Miralay	2400 guruş
Mirliva	3700 veya tasarrufen 3500 guruş
Ferik	6250 veya tasarrufen 6000 guruş
Birinci Ferik	8500 veya tasarrufen 8000 guruş
Müşir	15000 guruş

Mülazım	600 guruş
Yüzbaşı	1000 guruş
Binbaşı	1500 guruş
Miralay	2500 guruş
Mirliva	3000 guruş
Ferik	6000 guruş
Birinci Ferik	7500 guruş
Müşir	12500 guruş ⁹⁷

Beşinci konu olarak Erkân-ı Harbiye zabitlerinin durumu ele alınmaktadır. Yazar, zabitlerin istihdamlarının sınırlandırılmasını ve rütbelerinde yakışır şekilde kullanılmalarını tavsiye etmektedir. Ayrıca Erkân-ı Harbiye'nin çok önemli bir kurum olduğunu ve bu kurum ile ilgili yapılması gereken bütün ıslahatların zaman geçirilmeden yapılmasını istemektedir.

Son olarak da kabul edilen asker kanunnamesince icrasına mecbur olunan değişiklikleri de anlatmaktadır. Hiçbir memur, tarikat şeyhi ailesi, öğrenci, herhangi bir din ve mezhebe üye kişilerin askerlikten muaf olmaması gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca askerlik görevi yerine para vermek ve askerlikten maluliyet gibi konular hakkıyla yapılmalıdır.

⁹⁷MehmedAli Nüzhet, *a.g.m.*, s. 483-484.

5.7. ORDU VE MİLLET

Asker Mecmuası'nda ordu konusunda birçok makale kaleme alan kişilerin başında Ali Fuad gelmektedir. Ali Fuad Bey'in ilk makalesi birinci sayıda bulunan "Ordu ve Millet" başlıklı yazıdır. Bu yazıda, ordunun millet ile olan ilişkisi üzerinde durulmaktadır. Makalede, ordunun millet ile olan irtibatının çok kuvvetli ve samimi olduğu vurgulanmaktadır. Ancak bu ilişkinin sürekli böyle devam etmediği, özellikle Sultan II. Abdülhamid döneminde ordu ile millet arasındaki rabitanın zaafa uğradığı belirtilmektedir. Ali Fuad, ordunun geçmişte milletin en güzide, en temiz ve en necip kişilerinden oluşurken; istibdad döneminde hırslı ve kötü niyetli kişilerin eline geçtiğini, böylelikle ordu ile milletin birbirinden koptuğunu, ordu bu suretle millettten tecrid edilince artık millete karşı olan bütün borcunu unutarak, bütün şeref ve hukukundan vazgeçerek müstebidlere tabi ve esir olduğunu ifade etmektedir. Yazar, tarihe göz atıldığında ordu ile milletin birlik olmadığı durumda milletlerin mahvolduğunu belirtmektedir. Buna örnek olarak da, Rusya ve İran gösterilmektedir. Rus askerlerinin kendileri ile aynı köyden olan Rus ahalisini, kardeşlerini, bebelerini katlettiğini, milletin parasıyla alınan silahları yine o millete karşı kullandığını; yine İran'da da aynı durumun olduğu ancak bunların yanında Osmanlı ordusunun millete karşı böyle bir muamelede bulunmadığını anlatmaktadır.

Ali Fuad, makalesinin sonunda Osmanlı Ordusu ile Osmanlı Milleti'nin yekvücut oldukça endişe edilmemesi, ancak aradaki irtibatı daha kuvvetli ve daha samimi hale getirmek için daha fazla çalışılması gerektiğinden bahsederek bunun meşrutiyet ile mümkün olacağını söyleyerek yazısına son vermektedir.

5.8. ORDUDA CANKURTARAN EKSİKLİĞİ

Sekizinci sayıda Erkânı Harb Kaymakamı Reşid Galib "Teselya Ovasında Şühedanın Feryadı"⁹⁸ başlıklı makaleyi kaleme almıştır. Bu makalede Yunan savaşında pek dikkat çekmeyen bir noktaya temas edilmektedir. Bu nokta orduda ki cankurtaranlardır.

Reşid Galib ordunun, asker, silah ve cephane olarak çok iyi olduğunu fakat geri hizmetlerin kötü olduğunu belirterek yazısına başlamaktadır. Bu geri hizmetlerin

⁹⁸Reşid Galib, "Teselya Ovasında Şühedanın Feryadı", *Asker*, S. 8, tarihsiz, s. 369-372

en önemlisi olarak da yaralıları toplayan cankurtaranların eksikliği vurgulanmaktadır. Reşid Galib, Teselya’da birçok hafif yara alan askerin cankurtaran eksikliği yüzünden canından olduğunu aktarmaktadır. Osmanlı Devleti’nin orduya yaptığı yatırımların yanında böylesine küçük ve masrafsız bir olaya önem vermemesini ise eleştirmektedir. Reşid Galib, Avrupalı devletlerin bu konuya çok önem verdiğini de eklemektedir.

Reşid Galib, Yunan muharebesinde yaralanıp kıpırdayamayan o askerlerin seslerini, feryatlarını devletin değil Anadolu ve Rumeli köylülerinin duyduğunu, onların evlerine ateş düştüğünü ifade etmektedir. Yazara göre eğer yeterli sayıda cankurtaran olsaydı, Osmanlı Devleti verdiği yirmi beş bin şehidin en az yarısını vermeyecekti.

5.9. ASKERÎ AÇIDAN OTOMOBİLCİLİK

Mecmuanın on beşinci sayısında yazarı belirtilmeyen “Askerlik Nokta-yı Nazarından Otomobilcilik”⁹⁹ başlıklı yazıda otomobilcilik hakkında bilgi verilmektedir. Yazı, otomobil dünyasında meydana gelen gelişmeler ile otomobilin nakliye ve savaş alanındaki önemine binaen kaleme alınmıştır. Ayrıca Avrupa’nın belli başlı ordularının otomobil hakkında edindikleri tecrübelerde incelenmektedir.

Yazar ilk olarak orduların erzak, mühimmat ve bütün ihtiyaçlarını nakledebilmeleri için uzun otomobil kollarının oluşturulmasını önermektedir. Bu zamana kadar bu iş için şimendiferlerin kullanıldığını ancak artık bunların, ordunun ihtiyaçlarını tam karşılayamadığı görüşü bulunmaktadır. Bunun yanında çöllerde ve ovalarda orduların asker ve malzeme sevkiyatını sağlayan binek ve yük hayvanlarının yerine otomobillerin kullanılmasının çok önemli olduğu da vurgulanmaktadır.

Makalede arabaların sadece nakliye amacı ile kullanılmadığı, devletlerin savaşlarda arabaları silah olarak kullanabilmenin yollarını aradıkları ve sonunda zırh ve toprak ekleyerek fayda sağladıkları da anlatılmaktadır.

⁹⁹İsimsiz, “Askerlik Nokta-yı Nazarından Otomobilcilik”, *Asker*, S. 15, tarihsiz, s. 113-123

Yazar, ordularda otomobillerin çeşitli tarzlarda faydalarını öğrenmenin, münakaşa etmenin ve bunun sonucunda otomobillerin gelişiminden haberdar olmanın bizim için ne kadar önemli olduğunun üzerinde durmaktadır. Ordudaki her zabitanın bu konuda bilgi sahibi olması içinde Almanya ve İngiltere'deki otomobil gelişmelerini aktarmaktadır:

ALMANYA

Almanya'nın 1900 senesinde otomobil satın almak için 150.000 mark tahsis ettiğini ve her sene bu miktarı arttırdığını, bunun yanında 1901 de yapılan tatbikatlarda kullanılan on iki tane otomobil ve 1902, 1903, 1904 yıllarında da farklı çeşitlerde kullanılan motorlar hakkında bilgiler verilmektedir. Bu yılların hepsinde hem otomobil hem de motosiklet sayısındaki artışa da değinilmektedir. Almanların gerek tatbikatlarda gerek de savaşlarda bu otomobil ve motosikletlerden memnuniyetleri üzerinde durulmaktadır. Özellikle nakliye konusunda çok işe yaradıkları aktarılmaktadır.

Nakliyeden sonra savaş arabaları konusuna değinilmektedir. İlk defa olmak üzere 1905 senesinde ve onu takip eden yıllarda özellikle İmparator II. Wilhelm'in isteği ile savaş arabalarının sayısının arttırıldığını ve zırhlarının güçlendirildiğinden bahsedilmektedir. Savaşlarda kullanılan arabaların ve komutanların kullandığı arabaların beygir kuvvetleri hakkında da bilgi verilmektedir.

Otomobillerin yanı sıra motorlu tren yapımlarına da başlandı ve bu konuda da başarı sağlandı ve Alman Devleti'nin ilk trenden memnun kaldıktan sonra hemen otomobil fabrikasının yanında tren fabrikasını kurdu da belirtilmektedir.

Fabrikalar kurulup araçlar üretilmeye başlayınca bu defa devletin, araçları her koşula uygun, dayanıklı yapmaya başladığı ve bu konuda araştırmalar yaptığı, özellikle de kış mevsimine uygun araçların gelişiminde başarı sağlanamadığı anlatılmaktadır. Burada dikkat çeken bir şey de Almanların bütün ürettikleri araçlar arasında bir müsabaka düzenlediğidir. Bu müsabakanın amacının da araçların arasındaki farkları görmek ve eksikleri gidermek olduğu ifade edilmektedir. Bu yarışın sonucunda ise devletin memnun kalmadığı, araçların birçok eksiklerinin

çıkıldığı görülmektedir. Devletin ürettiği araçların bekleneni karşılayamaması üzerine teşvik için bütün ülke çapında çalışmaların başladığı ancak bunda başarılı olamadıkları da anlatılmaktadır.

Almanlar ile ilgili son olarak da otomobil konusunda İngiltere ve Fransa'ya nazaran durumlarının daha kötü halde olduğu belirtilmektedir.

İNGİLTERE

İngiltere'de otomobil üretiminin hızlı bir şekilde ilerleme kaydettiğini ancak yine de bu konuda Fransa'dan geri kaldığı anlatılmaktadır. Zabitanların çoğunun otomobil kullandığı ve bazı piyade taburlarında motosikletlerin kullanıldığı da aktarılmaktadır. Ancak sadece motosikletlerden mürekkebe taburlar kurulacağı ve bunun için gerekli çalışmaların başladığından da bahsedilmektedir.

İngilizlerin yaptıkları seferlerde yaşanan otomobil tecrübeleri hakkında bilgi verilmektedir. İngiltere'de daha çok ağır otomobiller temin etmek istendiği, bunun için yaklaşık 15 ton ağırlığında, 50 ton kadar da yük taşıyabilen araçların üretildiği belirtilmektedir. Yapılan tatbikatlarda da üretilen arabalardan istenilen verimin alındığı, bunun yanında Mısır'a da bir araba göndererek çölde tatbik etmek istedikleri anlatılmaktadır.

1904 senesinde ziraat işlerinde kullanılmak için yapılan ve gerektiğinde zırhlı bir vasıtaya dönüşebilen bir otomobil hakkında da bilgi verilmektedir. Araç bu zırhlar sayesinde ateş hatlarından yaralıları toplayabilmektedir. Ayrıca otuz kişilik iki tane seyyar hastane arabasını da çekebilmekeydi.

Almanya'da olduğu gibi İngiltere'de de 1907 senesinde özellikle ağır araçlar olmak üzere otomobiller arasında müsabaka yapıldığı, yapılan müsabakaya yaklaşık elli aracın katıldığı ve Almanya'nın aksine İngiltere'nin bundan olumlu sonuçlar aldığı da belirtilmektedir. Bu başarıdan sonra devletin artık sık sık böyle müsabakalar düzenlediği ve araçları teknolojik olarak daha ileri taşıyabilmenin yollarını aradığı da ifade edilmektedir.

Son olarak otomobillerin sayısı verilmektedir. 1906 senesi itibari ile bazısı iki bazısı da dört buçuk ton nakliye müsait 2698 otomobilin olduğu ve bunların askeri alanlarda da çok önemli hizmetlerde bulunabileceği vurgulanmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASKER MECMUASINDA YABANCI DEVLETLERİN ORDULARIYLA İLGİLİ YAZILAR

Asker Mecmuası'nda sadece Osmanlı Devleti'ni ilgilendiren yazılar değil, yabancı devletler ile ilgili de yazılar yayımlanmıştır. Bu yazılarda genelde onların ordu teşkilatı, yaptıkları savaşlar, bu savaşlar neticesinde ülkelerinin bir kısmının işgal edilmesi, işgallerden sonra halkın çektiği açlık ve sefalet gibi sıkıntılar ve bu sıkıntılardan nasıl kurtuldukları gibi konular incelenmiştir.

1. ALMAN ORDUSU

Asker Mecmuası'nda en çok üzerinde durulan devletlerden biri Almanya'dır. Mecmuanın birinci sayısında Osman Senai Bey'in, harbiye nezaretinin ıslahı konusuna değindiği ve Alman Harbiye Nezaretini anlattığı "Almanya'da Harbiye Nezareti"¹⁰⁰ başlıklı bir makalesi bulunmaktadır. Bu makalede Almanya harbiye nezaretinin yapısını, işleyişini, ayrıldığı kolları, nezaret içindeki daireleri, görevli kişileri tek tek özelliklerini belirterek anlatmaktadır. Alman harbiye nezareti ordunun, nizamından, teşkilinden, idaresinden, iaşe ve tehzizatından sorumlu dairedir. Bu daire memurları yüksek rütbeli askerlerden, zabitanlardan ve kısmen normal memurlardan oluşmaktadır. En düşük memur yüzbaşı rütbesindedir. Normal memurlarda yüzbaşı derecesinde saygı görürler. Harbiye nazırı, general rütbesindedir. Harbiye nazırlığı kolordu kumandanlığı gibi önemli bir mevkiidir. Harbiye nazırının emrinde, makama ait olmak üzere yüzbaşı ve binbaşı rütbesinde iki yaver bulunmaktadır. Harbiye nezareti dört büyük daireye ayrılmaktadır. Bu dairelerin başında liva veya ferik rütbesinde birer reis vardır ve reisin yüzbaşı rütbesinde bir yaveri bulunmaktadır.

Birinci daire merkez dairedir. Harbiye nezareti bütün işlerini bu daire vasıtasıyla görür. Bu dairede iki şubeye ayrılmıştır. Birincisi, nezaret şubesidir ve başında miralay veya kaymakam rütbesinde bir zabıt bulunur. Hazine evrak dairesi ile kütüphane ve nizamât idareleri bu şubeye bağlıdır. İkincisi, idare şubesidir.

¹⁰⁰Osman Senai, "Almanya'da Harbiye Nezareti", *Asker*, S. 1, 21 Ağustos 1324, s. 23-27.

İdareye ait olan her şey buraya gelir. Bu şubenin müdürü idare memurlarından biridir. İdare memurlarının imtihan komisyonu ise merkez daireye bağlıdır.

İkinci daire, daire-i umumiye-i harbiye'dir. Buranın reisi ferik rütbesinde bir kişidir ve yüzbaşı rütbesinde bir yaveri vardır. Ordunun ıslahı, teşkilatlanması ve talimnameler ile nizamnamelerin tertip edilmesinden bu daire sorumludur. Bu daire altı şubeye ayrılmıştır ve her şube başında miralay rütbesinde bir kişi bulunmaktadır. Birincisi, ordu şubesidir. Burada şube müdüründen başka altı binbaşı ve iki yüzbaşı hizmet etmektedir. İkincisi, piyade şubesidir. Burada da şube müdüründen başka iki binbaşı ve bir yüzbaşı hizmet etmektedir. Üçüncüsü, süvari şubesidir. Müdüründen başka bir binbaşı ve bir yüzbaşı bulunmaktadır. Dördüncüsü, seyyar topçu şubesidir. Müdüründen başka bir binbaşı ve bir yüzbaşı mevcuttur. Beşincisi, yaya topçu şubesidir. Müdüründen başka üç binbaşı ve iki yüz başı vardır. Altıncısı, istihkâm ve mühendis şubesidir. Müdüründen başka dört binbaşı ve iki yüzbaşı vardır. Bu şubelerden başka, piyade mektebi müfettişliği, topçu tecrübe komisyonu, Berlin'deki askeri müze komisyonu, ordu mızıkâ müfettişliği, askeri binicilik mektepleri, ıslah ve cephanedepoları idaresi, askeri baytar müfettişlikleri de daire-i umumiye-i harbiyeye bağlı bulunmaktadır.

Üçüncü Daire; ordu idare dairesidir. Bu dairenin reisi Alman İmparatorluğu Meclis-i Ayanındaki harbiye nezaretinin vekilidir. Reisin yüzbaşı rütbesinde bir yaveri vardır. Bu daire beş şubeye ayrılır. Bunlar: vezne şubesi, iaşe şubesi, kıyafet şubesi, tatbikat meydanları şubesi, inşaat şubeleridir.

Bütün bunları aktardıktan sonra Osmanlı Devleti'nin de böyle sistemli bir şekilde işleyen bir düzen kurması halinde harbiye nezaretinin daha verimli çalışacağını söyleyerek makalesine son vermektedir.

Mecmuanın ikinci sayısında yine Osman Senai'nin "Alman Erkân-ı Harbiye Dairesi"¹⁰¹ başlıklı yazısı bulunmaktadır. Osman Senai Bey, Alman Erkân-ı Harbiye Dairesi'nin, ordunun sefer hazırlıklarının yapılması ve gerekli kumandanların yetiştirilmesi görevlerini ifa etmek için iki kısma ayrıldığını belirterek yazısına başlamaktadır. Bunlardan birisi Erkân-ı Harbiye-yi Umumiye, diğeri ise kıt'aat

¹⁰¹Osman Senai, "Alman Erkân-ı Harbiye Dairesi", *Asker*, S. 2, 1 Eylül 1324, s. 61-71.

nezdinde ki Erkân-ı Harbiye'dir. İlk önce Erkân-ı Harbiye-yi Umumiye hakkında bilgi vermektedir; Alman Erkân-ı Harbiye-yi Umumiye Dairesi'nin Berlin'de bulunduğunu ve doğrudan doğruya umumi ordunun, Erkân-ı Harbiye reisinin idaresinde olduğunu belirtmektedir. Dairenin, muavinlik denilebilecek beş büyük kısımla, bir merkezi şube, harita kısmı, bir müstakil şube, bir merkezi depo ve kütüphaneden oluştuğunu, bu şubelerin miralay veya kaymakam rütbesinde ve alay komutanlığı itibarında kişilerin idaresinde olduğunu da ifade etmektedir. Osman Senai Bey, bu şubelerin nasıl çalıştığı hakkında bilgiyi de bize şöylece sunmaktadır:

“...Şubelere memur-ı umera ve zabitan-ı saire ise 2, 3'ü bir araya gelmek üzere, bir oda da çalışırlar. Erkan-ı harbiyeyi umumiye reisi vereceği emri veya isteyeceği şeyi muavinlere tebliğ veya onlardan talep eder. Onlarda şube müdürleri vasıtasıyla vazifelerini müstakilen ifa ederler.

Vezaif, şube müdürleri vasıtasıyla zabitan-ı saire arasında taksim edilir. Herkes kendi salahiyet ve mes'uliyeti dahilinde kendine havale edilen vazifeyi nizam-ı mevcudeye göre kendi zekâ ve iktidarıyla ifa eder. Bu sebeple şube memurlarının, mes'uliyet altına girmemek için, bir araya gelipte müzakere ve münakaşa ile sürünceme de bırakılmaları mümkün olamaz. Bundan dolayı daire de herkes yaptığı işten bizzat mes'ul olur ve orada ancak erbab-ı zekâ ve dirayet barınabilir. Şimdi ki halde, daire reisi, ve reis-i sani ile sivil memurlardan (topograf, litograf, pantograf vesaire) başka mirliva rütbesinde 5 muavin, 15 şube müdürü ve 97 ümera ve yüz başı, 117 erkân-ı harbiye zabitanı mevcuttur. Bir de ikmal-i tahsil etmek üzere erkân-ı harbiye akademisinden yetişenlerin en iyilerinden 100 kadar mülazım-ı evvel yine burada iki sene ifâ-yı vazife ederler. Bundan başka, ümera ve yüzbaşı rütbesinde 22 şimendifer komiseri ile kütüphane ve merkezi depoda bir hayli mütekaid zabitan dahi mevcut olduğu gibi, daire bütçesinin âdem-i müsadesinden dolayı sair bazı erkân-ı harbiye zabitanı dahi, alaylarında ki irtibatları muhafaza edilmek şartıyla, erkân-ı harbiyeyi umumiye dairesinde ifa-yı hizmet ederler...¹⁰²

Osman Senai Bey makalesinde, Alman Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Dairesinin teşkilatlanması hakkında da bilgi vermektedir. İlk önce, Osmanlı Ordusundaki “şube-i mahsusa”ya denk olan “şube-i merkeziyye” hakkında bilgi vermektedir. Şubenin vazifesi, ordunun genel muhaberatını temin etmek ve

¹⁰²Osman Senai, “Alman Erkan-ı Harbiye Dairesi”, *Asker*, S. 2, tarihsiz, s. 63.

personelin durumunu kontrol etmektir. Şube iki kısma ayrılmıştır ve müdür, kâtip, iki binbaşı, iki yüzbaşidan oluşan altı kişilik bir personele sahiptir. Bu iki yüz başı Erkân-ı Harp reisinin yaverleridir. Birinci kısımda yaverler hizmet ederler. Yaverler Erkân-ı Harbiye zabitanının durumunu izlemeyle meşgul olurlar. İkinci kısım ise, Erkân-ı Harbiye Dairesi'ne gelen veya buradan giden bütün evrakın kaydını tutmakla görevlidir.

Osman Senai Bey, Alman Erkân-ı Harbiye-yi Umumiye Dairesi bünyesindeki muavinliklerden de bahsetmektedir: Birinci Muavinlik, Alman ordusunun harp hazırlığını düzenlemek, sınırdaki askeri durumu ve hareketliliği takip etmektir. Bu görevler iki şube tarafından yerine getirilir. Birinci şube, ordunun harp hazırlığı ve seferberliğiyle görevlidir. Bu şubede, müdür ve yaverden başka üç binbaşı ve beş yüz başı görev yapar. İkinci şube olan Şimendifer şubesi, ordunun sınıra naklini tanzim ve tertip etmekle görevlidir. Bu şubede, müdür ve yaverden başka bir kaymakam, iki binbaşı, on yüz başı ve çeşitli rütbelerden yirmi iki şimendifer komiseri görev yapar.

İkinci Muavinlik, yabancı ordu ve donanmaları hakkında malumat toplamak, ilerleyişlerini kontrol ederek rapor etmek ve yabancı devletlerin kendi aralarında olan savaşlarını takip etmek gibi görevleri yerine getirir.

Üçüncü Muavinliğin görevi ise orduya kumandan yetiştirmek ve düzenlenen tatbikatları inceleyip, kitap haline dönüştürmektir.

Dördüncü Muavinliğin görevi ise ıslah çalışmaları ve istihkâmat ile meşgul olmak, ordunun ilerleyişi ve yer değişimini kontrol etmektir.

Beşinci ve son muavinliğin görevi ise ülke içindeki uzak bölgelere yapılan seferleri tetkik etmektir.

Osman Senai Bey, makalesinin devamında Osmanlı Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Dairesisinin işleyişi ve görev dağılımının nasıl olması gerektiği hususunda yeni idari birimler kurulması tavsiyesinde bulunmakta ve bu birimlerin görevleri hakkında bilgi vermektedir. Ona göre; birinci olarak Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi içinde ordunun seferberliğine ait ihtiyaçlar ile meşgul olacak bir şubeye ihtiyaç bulunmaktadır. İkinci olarak, ordunun sınır bölgelerine nakliyesi

göreviyle meşgul olacak yeni bir şubenin teşkiline ihtiyaç bulunmaktadır. Üçüncü olarak, sınıra komşu ülkelerin ordularının durumunu tetkik edecek bir şubenin kurulması elzemdir. Dördüncü olarak, Erkân-ı Harbiye zabitanının teorik ve pratik talim ve terbiyesi ile birlikte onlardan kumandan yetiştirme vazifesi ile sorumlu bir şubenin kurulması lüzumludur. Beşinci olarak, askeri açıdan ihtiyaç duyulan bölgelerin haritalarını çıkaracak bir şubenin kurulması ve hâlihazırdaki Erkân-ı Harp Dairesi'nin matbaa ve fotoğrafhanesinin de bu şube ile birleştirilmesi gerekir. Altıncı olarak, meydana gelen harpleri tetkik edecek ve harp tarihi yazacak bir şubenin oluşturulması ve Erkân-ı Harp Dairesi kütüphanesinin bu oluşturulacak şube ile birleştirilmesi gerekir. Yedinci olarak, harp zamanında Erkân-ı Harbiye-i Umumiye reisi tarafından idare edilecek olan büyük manevralar için hazırlık yapmakla görevli bir şubenin kurulması gerekir. Sekizinci ve son tavsiye ise Erkân-ı Harbiye Dairesi'nden çıkan bütün evrakların kaydını ve bütün askeri personelin liyakat ve ahlâk defterlerini tutacak bir şubenin kurulmasıdır.

Asker Mecmuası'nın Beşinci sayısındaki Piyade Yüzbaşılardan Osman Nuri imzalı ve "Tilsit Muahedesi ve Prusya İnkılâbı"¹⁰³ başlıklı makalede Alman Ordusu ile ilgili değerlendirmeler yer almaktadır. Osman Nuri, 1806 yılındaki Fransa-Prusya savaşında Prusya'nın savaşı kaybetmesinin nedenlerini ele almaktadır. Ona göre; savaşın kaybedilmesinde Prusya komutanlarının, Napolyon başta olmak üzere Fransız komutanları ve ordusunu hafife almaları, Fransızların Berlin kapısına dayandığı sırada Prusyalıların hala resmigeçit yaparak durumun vehametini kavrayamadıkları, Prusyalı askerlerin zabıtlar tarafından iyi bir şekilde eğitilmedikleri ve askerler ile subaylar arasında sorunlar olması etkili olmuştur. Osman Nuri, Napolyon'un bu savaştaki Prusya askerleri hakkındaki değerlendirmesini şöyle vermektedir:

"...Prusya askerleri iyidir; hem pekiyidir. Kumanda etmesini bilen kimse olmadığı için bir şeye muvaffak olamadılar. Bunları eğer ben idare etseydim Fransızlar gibi muharebe ederlerdi..."¹⁰⁴

¹⁰³ Osman Nuri, "Tilsit Muahedesi ve Prusya İnkılâbı", *Asker*, S. 5, tarihsiz, s. 241-252.

¹⁰⁴ Osman Nuri, *a.g.m.*, s. 246.

Bu makalenin son bölümünde Osman Nuri, Prusya'nın Fransa'ya mağlup olduktan sonra düştüğü kötü durumdan gerçekleştirdiği askeri ıslahatlar sayesinde nasıl kurtulduğu hakkında bilgi vermektedir. Ona göre; Prusya, ordusundaki “eskiyi temsil” eden subaylardan ve memurlarından arınarak bugünkü güçlü haline dönüşmüştür. Yazar, Prusya'nın ordusundaki gerçekleştirmiş olduğu bu değişimi anlatarak Osmanlı Devlet idarecilerine orduda yapılması gereken değişimin nasıl olması gerektiği mesajını da vermektedir. Nitekim II. Meşrutiyet'in ilanı sonrasında orduda “alaylı” olarak tarif edilen yaşları ilerlemiş, tecrübeli subaylar tasfiye edilmiştir. Bu tasfiye fikrinin oluşmasında Asker Mecmuası'nın yayınlarının etkili olmuş olduğunu iddia etmek mümkündür.

2. BULGAR ORDUSU

Bilindiği üzere Bulgaristan, 93 Harbinden sonra önce özerk bir yönetime geçmiş ardından II. Meşrutiyet'in ilanından sonra da bağımsızlığını ilan etmiştir. Asker Mecmuası'nda Bulgaristan ile ilgili iki tane makale bulunmaktadır. Bunların ilki onuncu sayıdaki Yüzbaşı Vasıf Enisi'nin “Bulgaristan'ın İlân-ı İstiklâl Cebri Üzerine”¹⁰⁵ başlıklı makalesidir. Yazar, makalesinde Bulgaristan'ın bağımsızlığa giden süreci ve ordusu hakkında değerlendirmeler yapmakta ve bundan Osmanlı devlet idarecilerinin ve toplumunun çıkarması gereken derslerin neler olduğu hakkında bilgi vermektedir.

Vasıf Enisi, Bulgaristan'ın muhtariyeti kazanmasını takiben ordusunu güçlendirmek adına büyük bir gayret gösterdiğini ve bunun sonucu olarak ordusuna güvenerek meşrutiyetin ilanını takiben bağımsızlığını ilan ettiğini; hâlihazırdaki Bulgar ordusunun güçlü olduğunu ve bölgesindeki devletlere karşı kafa tutacak seviyede olduğu tesbitinde bulunmaktadır.

Yazar, makalesinde, Osmanlı idarecilerinin bağımsızlığını ilan eden Bulgaristan'a karşı hemen bir savaşa girişmemesi, meselenin soğukkanlılıkla ele alınması, menfaatimizin savaştan uzak durmamız olduğu ve bunu ifade ederken de Bulgaristan'dan korktuğunun anlaşılmasında gerektiğini özellikle vurgulamaktadır. Yazar, Bulgaristan ordusuyla yapılacak olası bir savaşta şansımızın ne kadar

¹⁰⁵Vasıf Enisi, “Bulgaristan'ın İlân-ı İstiklâl Cebri Üzerine”, *Asker*, tarihsiz, s. 487-491

olduğunu kestiremediğini; Napolyon'un bile savaşın sonucunu kestirme konusunda yanıldığını ve bazı savaşlara özgüvenle girip mağlup olduğunu ifade etmektedir. Makalesinin sonunda ülkenin siyaseten müsait olmadığı bir dönemde savaşa girmenin sakıncasını vurgulamaktan kendini alamamaktadır.

Mecmuada, Bulgaristan ile ilgili ikinci makale Piyade Yüzbaşı Osman Nuri'nin kaleme aldığı "Bulgaristan Ordu Teşkilatı" başlığıyla altıncı sayıda yayınlanmıştır. Bu makalede Bulgaristan ordusu hakkında bilgi verilmektedir. Osman Nuri makalesinin başında Bulgaristan devleti ve ülkesi ile ilgili genel bilgiler aktarmaktadır. Bunlar arasında yüz ölçümünün 96,345 km, nüfusunun 600.000'i Müslüman olmak üzere 4 milyon ve geçen sene ordunun bütçesinin 28.821.804 frank olduğu gibi istatistiksel bilgiler bulunmaktadır.

Osman Nuri makalesinde, 1903'de gerçekleştirilen askeri ıslahat ile ilgili bilgi vermektedir. Buna göre; 21 ile 46 yaş arasında olanlar orduya asker olarak alınacaklar ve eğer ihtiyaç duyulursa askere çağrılma yaşı 18'e kadar düşürülebilecektir. Ayrıca tahsil görenler ile aynı aileden birden fazla askeri hizmete alınanlara yönelik kısa süreli askerlik kolaylığı getirilecek ve Müslümanlar ise "bedel-i askeriye" ödeyerek askerlikten muaf tutulacaklardır.

Osman Nuri makalesinde Bulgaristan ordusunda askeri rütbelere hakkında da bilgiler vermektedir. Buna göre; küçük zabit rütbeleri sırasıyla ikinci sınıf küçük zabit (kıdemli küçük zabit), birinci sınıf küçük zabit (kıdemli küçük zabit) ve başçavuştu. Bu rütbelere sahip zabitler zaman içinde yapılacak imtihan ile terfi etme hakkına sahip olduğu ve bu küçük zabitanların askerliğe olan şevkini arttırmak için eğlenceler, konferanslar gibi etkinlikler düzenlendiği makalede belirtilmektedir. Yazar, Bulgar ordusundaki 3100 nizamiye zabiti bulunduğunu ve bunların Sofya Mekteb-i Harbiyesinden mezun olduklarını; ihtiyat zabitlerinin sayısının 1,500 kadar olup, bunların 11 ay müddetle ihtiyat-ı zabit mekteplerinden iyi bir askeri eğitimden geçen ve "ihtiyat-ı zabit" unvanıyla alaylarda üç ay hizmette bulunanlardan ve biraz

da on beş sene nizamiye ordusunda küçük zabıt olarak görev yapanlardan olduğu bilgisini vermektedir.¹⁰⁶

Osman Nuri makalesinde, Bulgar ordusunun piyade sınıfının ikişer taburlu 36 alaydan meydana geldiğini, harp zamanında alay ve tabur sayısının iki katına kadar artırıldığını ancak Bulgaristan ordusunun bu asker sayısının daha da artmasını sağlamak için çeşitli yollar aradığını ve 288 piyade taburu hedefine ancak 1911 veya 1912 senesinde ulaşabileceklerini ifade etmektedir. 28 Kanun-ı Evvel 1907 tarihinde Bulgar Prensi'nin bir fırka dairesinde olmak üzere 9 atlı piyade bölüğü teşkil edilmesi için emir verdiğini ancak harbiye nazırının değişmesi ve at tedarikinde zorluklar görülmesi üzerine bundan vazgeçildiğini ancak aynı emir gereğince her piyade alayında ve her üç süvari livası nezdinde ikişer makineli tüfekli bir “*makineli tüfek bölüğü*” teşkil edildiği bilgisini vermektedir.

Yine, makalede Bulgar piyade askeri ile alakalı olarak; onların, sekiz milimetrelik, haznesi beş fişek alan, süngü ile 1.25 metre, 4.14 kilo ve 3000 metre menzili olan tüfek kullandığı, her piyade neferinin üzerinde 120 fişek taşıdığı, Rus piyadesi gibi düğmesiz koyu yeşil renkte setre, kül rengi pantolon ve Rus tarzı şapkadandan oluşan bir kıyafet giydikleri, seferberlik zamanında yaklaşık 30 kilogram yük taşıdıkları bilgisi verilmektedir.

Yazar, makalede Bulgar süvari sınıfı ve askeri ile alakalı olarak; süvari sınıfının üç bölüklü bir hassa süvari alayı ile on nizamiye süvari alayından olduğu, süvarilerin setre (hassa süvarilerinin setresi beyaz şeritli kırmızı renkli) ve pantolonunun koyu mavi renkte olduğu ve süvarilerin hepsinin okuryazar kişiler arasından seçildiği bilgisini vermektedir.

Yazar, makalede Bulgar topçu sınıfı ve askeri ile alakalı olarak; topçu sınıfının üçer taburlu dokuz sahra topçu alayı ve üçer bataryalı üç dağ topçu taburundan olduğundan, barış zamanında bir sahra bataryasının 3 zabıt, 5 küçük zabıt, 80 nefer, 48 bargir, 4 top ve 1cephane arabası; bir cebl bataryasının 3 zabıt, 2 küçük zabıt, 84 nefer, 50 bargir ve 2 top; bir sahra topçu alayının 26 zabıt, 37 küçük zabıt 493 nefer, 300 bargir ve 36 top; harp zamanında ise bir sahra bataryasının 5

¹⁰⁶Osman Nuri, *a.g.m.*, s.286.

zabit, 155 nefer, 120 bargir, 4 top; bir sahra topçu taburunun 16 zabit, 470 nefer, 322 bargir, 12 top ve 24 cephaneden oluşan bir askeri güce sahip olduğu bilgisini vermektedir. Ayrıca yazar makalesinde, Bulgar ordusundaki nakliye birliği ve askeri hastaneler ile alakalı olarak; her fırka nezdinde 3 zabit, 10 küçük zabit ve 17 neferden oluşan bir nakliye bölüğü olduğu; 400 hasta kapasiteli 9 hastanesi bulunduğunu ifade etmektedir.¹⁰⁷

Osman Nuri, makalesine son olarak Bulgar ordusunun sefer sırasında 216 tabur piyade, 51 bölük süvari, 104 batarya, 63 bölük sahra topçu kuvvetine ve asker olarak 250.000 piyade, 8000 süvari, 324 sahra ve 108 cebel topçusuna sahip olduğu bilgisini vermektedir.

Makale, Bulgar ordusunun teşkilatlanması ve silahlanmasında ağırlıklı olarak Rus ve kısmende Alman etkisine dikkat çekmektedir. Buna göre; Bulgarlar piyade, süvari ve topçu birliklerinin teşkilatlanma, eğitim ve silahlanmasını Rusya'nın yardımı ve desteğiyle gerçekleştirmiştir. Buna karşın son zamanlarda Almanyanın bölgede artan etkisi nedeniyle Bulgar ordusu subay sınıfı teşkilatlanmasının hemen hemen Alman askeri sistemiyle aynı olduğu tespitini de yapmaktadır.

3. SIRBİSTAN-KARADAĞ

Asker Mecmuası'nda Sırbistan ve Karadağ orduları hakkında iki tane makale yayınlanmıştır. Bunlardan ilki mecmuanın on üçüncü sayısında Kolağası Mehmed Esad tarafından kaleme alınan "Sırp ve Karadağ Orduları"¹⁰⁸ başlıklı makaledir. Makale, Sırbistan ve Karadağ ordularına ait detaylı istatistik veriler ve bilgilerden oluşmaktadır. Buna göre Sırbistan'da on sekiz yaşından elli yaşına kadar her fert ihtiyaç durumuna göre askerlik görevi ile mükelleftir. Sulh döneminde bu görev yirmi bir yaşından kırk beş yaşına kadar yirmi beş senedir. Talebeler altı, iyi tahsil terbiye görmüş piyadeler on dört ay, hayvanlarını birlikte getiren süvariler yalnız bir sene hizmet ederler. Bu askerler sürekli talim yaparlar. Sefer zamanında asker sayısı üç yüz bine ulaşmaktadır. Askeriyede otuz bine yakın hayvan bulunmaktadır. Eğer sefer zamanında daha fazla ihtiyaç olursa diğer ülkelerden tedarik edilir. Erkân-ı Harp

¹⁰⁷Osman Nuri, *a.g.m.*, s. 290.

¹⁰⁸Mehmed Esad, "Sırp ve Karadağ Orduları", *Asker*, S. 13, tarihsiz, s. 12-17

zabitanı Avusturya ve Macaristan'da olduğu gibidir. Küçük zabitan kendi kıt'alarında ve mekteplerde talim ve terbiye olunur.

Askeri kısımlara baktığımızda piyade birinci hat (Nizamiye); hazarda, bir hassa bölüğü, yirmi üçer taburlu piyade alayı (altmış tabur), dört hudut bölüğü (Osmanlı hududunda), bir jandarma taburu (Belgrad'da). Seferde, yirmi dörder taburlu piyade alayı her alayda bir iki ilave taburu, on altı ilave taburundan dört ilave alayı teşkil olur (96 tabur).

İkinci hat; on beş dörder taburlu piyade alayı, bir ilave taburu. Üçüncü hat; dörder taburlu on beş piyade alayından meydana gelir.

Süvari birinci hat; bir maiyet bölüğü, beheri dörder bölüklü dört süvari alayı, bir takım jandarma süvarisinden oluşur. Süvariler on milimetre çapında mükerrer atışlı mavzer karabinesi ve siperli kabzalı kılıçla donatılmıştır.

Sahra topçusu, hazarda ve seferde: taburlar dörder toplu üç bataryadan mürekkebin olmak üzere üçer taburlu beş sahra topçu alayı: kırk beş batarya, dörder toplu iki süvari bataryası, dörder toplu üç obüs ve bir havan bataryası, beheri altışar toplu üç bataryadan mürekkebin iki topçu taburu: altı batarya, altışar toplu iki obüs bataryasından oluşmaktadır. Topçu sınıfı sisteminde seri atışlı sahra ve cebel toplarıyla techiz edilmektedir.

Muhasara parkı, on yedi adet on beş santimetrelik, yirmi üç adet on iki santimetrelik, sekiz adet on santimetrelik, on üç adet dokuz santimetrelik; muhasara topu, otuz altı adet on iki santimetrelik, altı adet dokuz santimetrelik olmak üzere yüz üç adet top mevcuttur.

Ordunun teşkilat-ı esasiyesi; beş piyade fırkası, her birinde, dörder taburlu iki alaydan mürekkebin iki piyade livası, üç bölüklü bir fırka süvari alayı, dokuz bataryalı bir topçu alayı, dört hastanesi ve bir sıhhiye kolunu havi bir sıhhiye bölüğü, altı cephane kolu, bir fırka köprücü takımı, bir erzak kolu, fırınıyla beraber bir ekmekçi bölüğü, hayvanat deposu ile birlikte bir kasap bölüğü, bir sanatkâr bölüğü, bir sahra postasından meydana gelmektedir.

Sırp ordusu ile ilgili bir başka makalede yine aynı sayıda Yüzbaşı Osman Nuri'nin "Sırp Ordusunun Kıymet-i Harbiyesi"dir başlığıyla yayınlanmıştır. Yazar bu makalesinde Sırp ordusunun ve ordu komutanları ile siyasetçilerinin savaşlara olan bakış açısını değerlendirmektedir.

Osman Nuri makalesinde, Sırbistan Erkân-ı Harp Reisi Miralay Maşin ve Sırp parlamentosunun ordunun eksiklikleri olduğu tespitinde bulduklarını ifade etmektedir. Miralay Maşin, ordunun eksiklikleri giderilmeden girilecek bir savaşa kati olarak karşı çıkmaktadır. Sırp parlamentosundaki hâkim görüş ise orduda eksikliklerin giderilmesi bağlamında bir ıslahat hareketine girilip netice hâsıl olduktan sonra savaşa girilebileceği şeklindedir. Miralay Maşin ve parlamentonun görüşleri doğrultusunda eksiklikleri giderilmeye çalışılan Sırp ordusunun beş ay geçmesine rağmen hâlâ seferberlik hazırlıklarını tamamlayamadığı makalede dile getirilmektedir. Savaş için hazır hale getirilmeye çalışılan asker sayısında ve iaşenin miktarında yeterli düzeye ulaşamadığı ayrıntılı bir şekilde yazar tarafından ifade edilmektedir. Yazar, Sırbistan gibi nüfusu az bir devletin ıslahat hareketlerini gerçekleştirse bile nüfus azlığından dolayı başarıya ulaşamayacağı görüşündedir. Bu görüşe örnek olarak da Napolyon'un 1796, 1814 ve 1815 yıllarında Almanların karşısına talim ve terbiyeden yoksun ve Almanlara göre az sayıda bir kuvvet çıkararak mağlup olmasını göstermektedir. Yine de Sırbistan'ın bu beş aylık süre zarfında gerekli talim ve terbiyeyi yerine getirmeye çalıştığı ancak bu ıslahatın sadece piyade sınıfına münhasır kaldığı, diğer sınıfların ise eski düzen üzere işleyişlerinin devam ettiğini belirtmektedir.

Kolağası Mehmed Esad tarafından kaleme alınan "Sırp ve Karadağ Orduları" başlıklı makalede, Sırbistan ordusundan başka Karadağ ordusu hakkında da bilgiverilmektedir. Buna göre; her karadağ vatandaşı toplamda kırk üç sene askerlik hizmeti ile mükelleftir. Osmanlı Devleti ile yapılan savaşlarda Müslüman Karadağlılar savaştan muaf tutulmaktadır. Karadağ Harbiye nezareti altı şube olarak taksim edilmiş olup ordunun idaresi ve savaş durumundaki seferberlik hazırlıkları ile sorumlu kılınmıştır. Ordunun liva, tabur ve bölüklerinin kumandanları Karadağ Prensi tarafından memleketin ileri gelen ailelerinin mensuplarından seçilmektedir.

Ordunun talim ve terbiyesinde eksiklikler bulunmaktadır. Talim ve terbiye süresi iki ay sürmektedir.

Karadağ piyade askerleri silah olarak hançer, revolver tabancası ve Rusya ordusunun 7,62 mm çapında üç numaralı tüfeği mücehhezdir. Piyadelere yedek tüfek olarak 10,6 mm çapındaki berdan II tüfeği dağıtılmaktadır. Bundan başka seferberlik durumunda orduya çağrılanlar kendi silahlarıyla da harbe iştirak edebilmektedir. Karadağ ordusunun envânterinde 16 makineli tüfek bulunmaktadır.

Karadağ süvari kuvveti ordunun keşif hizmetini ifa etmek üzere düzenlenmiştir. Ayrıca topçu birlikleri silah gücü dörder toplu on cebel bataryası ile altı sahra bataryası ile altısı İtalya hükümeti tarafından hediye edilmiş kırkağır sahra topçusundan oluşmaktadır.

Son olarak Karadağ ordusunun her livasında bir istihkâm bölüğü bulunmaktadır. Orduda nakliyat muntazam değildir. Savaş zamanı her tabura su, erzak ve cephaneye nakli için hayvan dağıtılır. Ayrıca Karadağlı kadınlar da nakliye işleri için orduda kullanılmaktadır.

4. RUSYA

Asker Mecmuası'nda yabancı devletler ile ilgili en çok makale Ruslar ile ilgilidir. Bu makalelerin çoğu ise 1904-1905 yılları arasında Japonlar ile yapılan savaşı anlatan yazılardır. Bu konu ile ilgili ilk olarak dördüncü, altıncı ve dokuzuncu sayıda Ali Fuad'ın "Aksay-ı Şark Harbinden Alınan Dersler"¹⁰⁹ başlıklı yazısı vardır. On üçüncü ve on beşinci sayıda ise Ali Rıza'nın yazmış olduğu "Rus Zabitanından Solovyev'in Rus-Japon Seferi Hakkındaki Mütalaası" başlıklı yazı ve bu yazılardan başka on altı, on yedi ve on sekizinci sayılarda da yine Ali Rıza'nın Rus-Japon savaşı ile ilgili yazıları mevcuttur. Bu yazılarda genel olarak savaş anlatılmaktadır. Savaşın nasıl cereyan ettiği, hangi asker sınıflarının nasıl savaştığı gibi konular üzerinde durulmaktadır.

Bilindiği üzere Rus-Japon savaşı, Japonların Rusları Mançurya'dan atmak istemesi üzerine çıkmıştır. Rusya 1895'te Çin ile bir anlaşma yaparak Mançurya'da

¹⁰⁹Ali Fuad, "Aksay-ı Şark Harbinden Alınan Dersler", *Asker*, S. 4, tarihsiz, s. 167-176.

demir yolu işletme hakkı almıştır. Ancak Çin’de çıkan karışıklıklardan yararlanarak Mançurya’ya askerlerini göndermiş ve burayı ele geçirmek istemiştir. Bunun üzerine İngiltere ve Japonya Ruslar’dan burayı boşaltmasını istemiş ve sonuçta savaş patlak vermiştir. Yapılan savaş 18 ay sürmüştür sonucunda da Ruslar ağır bir yenilgi yaşamışlardır.¹¹⁰

Bu savaşın hem Uzak Doğu hem de Avrupa bakımından önemli sonuçları olmuştur. İlk olarak bu savaştan sonra Japonya doğuda büyük bir güç olarak ortaya çıkmış ve büyük devletler arasına girmiştir. Ayrıca Japonya, bu savaştan sonra sömürgeci bir politika izleyecek ve önce Mançurya’yı daha sonra Çin’i işgal etmek isteyecektir. Bu savaşın uzak doğu için bir başka önemi de artık Asyalı sarı ırk milliyetçiliğinin daha da güçlenmesidir. Avrupa açısından önemi ise Rusya’nın politikalarını tekrar batıya göre düzenlemesidir.¹¹¹

Bu savaşın Osmanlı Devleti’nde de büyük etkileri olmuştur. Asker Mecmuası ve birçok basın organında bu savaş üzerine birçok makale yazılmıştır. Özellikle Rusya’nın mağlup olması Osmanlı’da büyük sevince neden olmuştur. Mecmuada bu savaşın üzerinde bu kadar durulmasının sebebi de Rusya’nın mağlubiyetinin şifrelerini çözmektir. Mecmuada, Reşid Galib’in onuncu sayıda yazmış olduğu “Mançurya Harbinde Rusların Mağlup Oluşlarının Sebeplerinden Biri Ne İdi?”¹¹² başlıklı yazı buna örnektir. Reşid Galib’in bu yazıyı kaleme almasının amacı Rus-Japon savaşına bakılarak pek çok askerinin ders çıkarmasını istemesidir.

Yazara göre Rusların mağlup olmalarının sebeplerinden bir tanesi, Rus askerlerin Japonlar kadar bu savaşı önemsememesidir. Bu yorumdan sonra Rus askeri ile Japon askerinin mukayesesi yapılmaktadır.

Makalede, Rus askerlerin bu savaşa giderken sadece askeri görevlerini yerine getirmek amacıyla gittiğini ancak Japonların ise bir hayat memnat meselesi görerek gittiği belirtilmektedir. Bunun böyle olmasının sebebi olarak da Japon hükümetinin, askerlerini sadece silah ve cephane olarak değil manevi olarak da hazırlaması

¹¹⁰Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Kitapevi, İstanbul, s. 52.

¹¹¹Armaoğlu, *a.g.e.*, s.53.

¹¹²Reşid Galib, “Mançurya Harbinde Rusların Mağlup Oluşlarının Sebeplerinden Biri Ne İdi?”, *Asker*, S. 10, tarihsiz, s. 498-502.

gösterilmektedir. Bununla birlikte Rusların, Japonlara uzun bir süre mukavemet etmeleri, Rusların cesur olmaları ve daha doğuştan bu şekilde korkusuz ve vatan sevgisi ile yetiştirilmelerine bağlanmaktadır. Burada bu durumu açıklayan, Rusların meşhur bir sözü de aktarılmaktadır: “*Çar, din ve vatan uğruna!*”

Reşid Galib, mukayesesine devam etmektedir. Japon askerlerinin okuma yazma bildiğini, gazete okuyarak memleketin bütün sorunlarından haberdar bir vatandaş olduklarından ne için savaştıklarının farkında olduklarını ifade etmektedir. Ayrıca Japon askerlerinin üzerinde çeşitli gazetelerin, çavuşlarında krokilerin, haritaların, bu haritaların üzerinde düşmanların buldukları mevkiilerin hepsinin bulunduğunu ancak Rus askerlerinin ise cahil, nereye gittiklerinden haberi olmayan, etrafında kim var kim yok bilmeyen, sadece körü körüne verilen emire itaat eden bir topluluk olduğunu aktarmaktadır. Yazar, böyle bir ordunun iyi bir zabıt elinde çok iyi işler yapacağını ancak Rus ordusunun başındaki zabıt öldükten sonra savaş meydanında hemen dağıldığını da eklemektedir. Japonlarda ise bu durumun tam tersi olduğunu, başlarındaki zabıt ölse bile bütün bölük görevinin ne olduğunu bildiği için her hangi bir aksamanın olmadığını belirtmektedir. İşte bu sebepten dolayı da Japonların savaşlarda ilk olarak zabitanları hedef alarak Rusların bocalamalarını sağladıklarını vurgulamaktadır.

Rusların bu savaşta başarısız olmalarının sebeplerinden biri de Rus askerlerinin dayanıksızlığıdır. Bunun sebebinin ise Rus köylülerinin artık çok fakir olmaları ve kendilerine iyi bakamamaları gösterilmektedir.

Reşid Galib, bir başka sebebin de talim ve terbiye açısından Rusların, Japonlardan çok geri olmasını göstermektedir. Çünkü Japonların daha silah altına alınmadan önce askerliğe hazırlandıklarını, ilk okullarda saf ve sıra teşkili, tüfeğin sökölüp takılması gibi konuları öğrenmeden mezun olamadıklarını, bunun yanında Ruslarda ise askere alınmadan önce bu eğitimlerin hiç birisinin olmadığı anlatılmaktadır.

Makalede, bir başka sebep olarak disiplin noktası işaret edilmektedir. Rusların bu konuda Japonlardan çok geri olduğu vurgulanmaktadır. Rus askerlerinde itaat konusunda ceza ve korkunun ön planda olduğu ancak Japon askerlerinin bilinçli

olarak vatani müdafaa ettiklerini ve bu amaç doğrultusunda emirlere itaat ettikleri belirtilmektedir.

Makalede Rus ordusunun askerleri eleştirilirken, Rus talimnameleri de nasibini almaktadır ki bu konuda gayet haklı olarak eleştiriler yapılmaktadır. Çünkü emirler gereği, Rus askerlerinin, askerliğe başladıktan sonra adeta ikinci sınıf insan muamelesi gördükleri belirtilmektedir. Tiyatro, sinema ve halk bahçeleri gibi alanlara girmelerinin hatta bazı bölgelerde piyade kaldırımlarından yürümelerinin bile yasak olduğunun altı çizilmektedir. Bu muameleyi gören Rus askerinin de o üniformayı giydikten sonra gerekli hissiyatlarının doğal olarak uyanmayacağı ifade edilmektedir.

Yazar, son olarak Rus generallerin dahi askerlerine değer vermediğini, bu yüzden de o dönemde 48 milyonluk Japonya'nın, 146 milyonluk Rusya'ya karşı galip gelişinin sebeplerinin kısaca bunlar olduğunu ifade ederek yazısını sonlandırmaktadır.

Mecmuada, Ruslarla ilgili olarak bir de Erkân-ı Harp Kaymakamı Reşid Galib'in, mecmuanın on altıncı sayısında "Rus Kazakları"¹¹³ isimli makalesi mevcuttur. Makalesine kazakların meşhur bir sözü ile başlamaktadır: "*Hayvânı üzerinde üzengilerine basıp da yükselen bir Kazak, üstündeki Allâh'dan başka herkesten yüksektir.*"¹¹⁴ Bu söz kazakların kendilerine ne kadar çok güvendiklerini açıkça göstermektedir. Reşid Galib makalesinde, bu minvalde Kazakları anlatmaktadır.

Reşid Galib, Kazak denilince, çevik bir hayvana binmiş, elinde uzun bir mızrak olan, her türlü tehlikeye atılmaya hazır bir süvarinin göz önüne geldiğini belirtmektedir. Kazakların düzenli süvari ile düzensiz süvari birlikleri arasında bir mevkiî işgal eden bir nevi Rus askeri olduklarını ifade etmektedir. Reşid Galib, Osmanlı ordusunda bu kazakların görevini görecektür Kürt ve Arap aşiretlerin olduğunu, ancak bunların kazakların seviyesine yükselebilmeleri için çok çalışmaları gerektiğini de eklemektedir.

¹¹³Reşid Galib, "Rus Kazakları", *Asker*, S. 16, 5 Mayıs 1325, s. 154-158

¹¹⁴Reşid Galib, *a.g.m.*, s. 154.

Reşid Galib, Rus kazaklarını öylesine övmüştür ki, onları zamanında Avrupa'yı kılıçlarıyla delip geçen Osmanlı akıncılarına benzetmektedir. Çarın isteği üzerine kendi kardeşlerini ve dindaşlarını bile kırbaçlamaktan çekinmeyen bu Kazakların savaş sırasında zayıf gördüğü düşmana aman vermeme, merhamet etmeme ile meşhur oldukları vurgulanmaktadır. “*Kuvvetde akrân veyâhûd za'îf olana hücum et, kuvvetliden kaç!*”¹¹⁵sözü Kazaklar'ın savaş düsturudur. Kazakların çok cesur, her türlü zorluğa tahammül edebilen, uzun uzun savaş tatbikatı yapmadan savaşlarda düzensiz, dağınık hücumlarla düşmana saldıran, gelişigüzel dövüşüp çarpışan, çetin ve haşin süvariler oldukları da anlatılmaktadır.

Yazar, Kazakların bu özelliklerinin yaşam tarzlarından geldiğini belirtmektedir:

“Kazaklar ziraatçidir. Ancak umumiyetle at sırtında doğarak ömürlerinin bir kısmını hayvan üzerinde, bir kısmını da tarlada geçirirler. Bu yaşam tarzından dolayı çok iyi birer binici ve silahşördürler. Hem de talimlerde öğrenilen binicilikten daha iyi bir maharete sahiptirler.”¹¹⁶

Makalede, Kazakların dış görünüşü ile ilgili de bilgiler verilmektedir. Yağlı ve uzun saç bırakıp, çirkin kıyafetler giydikleri belirtilmektedir. Bunun sebebinin de karşılarındaki düşmanın kendilerini görünce yüreklerine korku salmak olduğu ifade edilmektedir. Yazıda, Kazaklar ile karşı karşıya kalan bir askerin teslim olmadan sonuna kadar savaşması gerektiği anlatılmaktadır. Çünkü Kazaklar çok acımasız olduğu için düşman teslim olsa bile onları katletmekten çekinmedikleri aktarılmakta buna örnek olarak da Rus-Japon savaşında kendilerine teslim olan bazı müfrezeleri öldürmüş olmaları örnek gösterilmektedir.

Makalede, Kazakların Rus hâkimiyeti altında hangi şartlarda nasıl yaşadıkları da anlatılmaktadır. Her kazağın iki senesi askerliğe hazırlık, dört senesi silah altında, dört senesi de silah ve hayvanıyla olmak üzere on sene hizmet etmektedir. Kazaklar, askerlik sırasında kullandıkları silah ve hayvanlarını kendileri temin etmek zorundadır ve bunun karşılığında askerlik sürelerince devlete vergi ödemezlerdi.

¹¹⁵Reşid Galib, *a.g.m.*, s. 155.

¹¹⁶Reşid Galib, *a.g.m.*, s. 156.

Makalede son olarak, Kazakların nereden geldikleri hakkında bilgi verilmektedir. Kazaklar, on üçüncü yüzyıl başlarında, Volga, Dinyeper, Ural, Kuban ve Terek nehirleri havalisinden Atamak adındaki emirlerinin kumandası altında muhtelif cemaatler halinde toplanmışlardır. Kazaklar kendi aralarında her ne kadar çatışmalar yaşasada düşmana karşı birleşirler. Bunlardan en kalabalık olanlar Don Kazakları'dır ki nüfusu bir buçuk milyon kadardır. Sonra Kuban Kazakları gelir. Bunların nüfusuda üç yüz elli bin civarındadır. Bunlardan sonra Terek, Oral, Ransbaykal Kazakları gelir ve nüfusları da yüz elli bin kadardır. Amur ve Usuru Kazakları da elli bin kişidir. Sonuç olarak on bir kabileden oluşan Kazakların toplamda nüfuslarının beş milyona kadar ulaştığı bilinmektedir. Ruslar da bu nüfustan yüz bin kadar askeri kendi ordusuna almaktadır. Rusya bu işte çok kârlıdır. Çünkü silah ve hayvanını dahi kendi getiren bu askerlere devlet sadece ufak imtiyazlar ve az sayıda cephaneye vermektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ASKER MECMUASI'NDA YABANCI SUBAY YAZARLAR

Asker Mecmuası'nda Osmanlı Ordusunda görev yapan Von Der Goltz ve Komphofener isimli Alman subayların makaleleri yayınlanmıştır. Bu subayların başta askeri konular olmak üzere Osmanlı idari yapısı ile alakalı değerlendirmelerini içeren makaleleri Asker Mecmuasında yayınlanmıştır. Mecmuada bu iki yabancı subay arasında ön plana çıkan ise Von Der Goltz'dur.

1. VON DER GOLTZ

Von Der Goltz, Osmanlı Devleti'ne uzun süre hizmet eden yabancı subaylardan biridir. Von der Goltz, görevindeki muvaffakiyetten dolayı Osmanlı padişahı ve idarecilerinin takdirini kazanmıştır. Asker Mecmuası'nda yayımlanankimi makalelerde Von der Goltz hakkında övücü ifadeler bulunmaktadır. Osman Senai başta olmak üzere mecmuanın birçok yazarının makalelerinde Von der Goltz hayranlığı açık bir şekilde görülmektedir.¹¹⁷

Von der Goltz'un Asker Mecmuası'nda çıkan makaleleri farklı konuları ihtiva etmektedir. Goltz'un Asker Mecmuası'nda çıkan ilk makalesi, mecmuanın on birinci sayısındaki "Türkiye'de İnkılâb-ı Siyasiye-i Dâhili"dir.¹¹⁸ Goltz'un bu makalesi Osmanlıdaki Devleti'ndeki II. Meşrutiyetin İlanı (1908) ile Japonya Devleti'nin 1868 Restorasyonunun karşılıklı değerlendirmesidir. Goltz değerlendirmesini yaparken II. Abdülhamid ve Osmanlı Ordusu ile ilgili dikkat çekici yorumlarda bulunmaktadır.

Goltz makalesine her iki devlette de gerçekleşen inkılâbı överek başlamaktadır. Ona göre; bu iki inkılâbın en ayırt edici özelliği, inkılâbın Japonya'da kanlı Osmanlı Devleti'nde ise kansız bir şekilde olmasıdır. Her iki inkılâbın temeldeki amacı Japonya'da ülkeyi zamanın şartlarına göre yeniden yapılandırmak, Osmanlı'da ise istibdad yönetiminden kurtarmak ve meşruti idareye geçmektir.

¹¹⁷Asker Mecmuası'nın bu konudaki sayıları bkz. S.1-2,5,11-12,17 -18

¹¹⁸Von der Goltz, "Türkiye'de İnkılâb-ı Siyasiye-i Dâhili", *Asker*, S. 11, tarihsiz, s. 513-524.

Goltz makalesinin devamında II. Abdülhamid'in devlet yönetiminde sergilediği "şüphencilik" nedeni üzerinde durmaktadır. Ona göre; sultanın şüphencilik şehzadeliği zamanında yaşadığı olaylar ile saltanatının başlarında meydana gelen Osmanlı-Rus savaşı hezimet ve toprak kayıplarının yarattığı travmadan kaynaklanmaktadır. Bu sebeplerden dolayı II. Abdülhamid saraya çekilerek bütün devlet işlerini saraydan idare etmeye başlamıştır. Yine saltanatı süresince ülkesinde ve dünyada neler olup bittiği ile ilgili bir istihbarat ağı oluşturmuş ve saltanatına karşı olan herkes ile mücadele etmiştir. Ancak bu istihbarat toplama işinin zamanla amacından şaşmış; hafiyelerin belli bir süre sonra kişisel sorun yaşadıkları insanları da saltanat karşıtı olarak jurnallemeleri de sıkıntıları beraberinde getirmiştir. Bu yüzden birçok kişi mağdur olmuştur.

Goltz, makalesinde, jurnalciliğe karşı ağır eleştirilerde bulunmakta ve saltanat idaresinin yozlaşmasında jurnalciliği en büyük sebeplerden biri olarak göstermektedir. Jurnalcilerin zamanla gerçek olmayan beyanları yoluyla kendi siyasi emelleri ve çıkarları doğrultusunda hareket ettiklerini, bu türden jurnaller sayesinde birçok kişinin haksız yere üst rütbelere elde ettikleri gerçeğini dile getirmektedir. II. Abdülhamid'in ise istemeden de olsa bu sistemi kabul etmek zorunda kaldığını, böylece devletin genelinde liyakat sahibi olmayan kişilerin görevlere geldiğini belirtmektedir.

Goltz, makalesinin devamında, jurnal meselesinin orduya da sirayet ettiğini; Harbiye Nazırı, Erkân-ı Harbiye Reisi, Tophane Nazırı ile merkezde ve taşrada bulunan üst rütbeli subayların bile hafiyeleri olduğundan bahsetmektedir. Bu hafiyeler yüzünden pek çok askerın görevlerini yeterince ifa edemediğini ve askerlerin eskiden hiç çekinmeden en ufak meselelerde dahi komutanlarını rahatsız edebilirken artık onların korkudan komutanlarının yanlarına bile gidemediğini ifade etmektedir. Askeriyedeki bu güvensizlik ve şüphencilik durumunun askeri eğitimleri de olumsuz etkilediğini; kumandanların askerleri ile eskisi gibi fazla meşgul olmamaya çalışmalarının altında yatan sebebin, askerleri ile bir oluşum içine girebilecekleri şeklindeki asılsız jurnallerden çekindikleri için olduğu örneğiyle açıklamaktadır. Bu tür asılsız jurnallerden çekinmeyen, korkmayan komutanlarında orduda olduğunu; ancak bunların bir süre sonra Suriye, Arabistan gibi uzak yerlere görevlendirilerek ordu içinde etkisiz kılındıkları tespitinde bulunmaktadır.

Goltz, makalesinin devamında II. Abdülhamid'in fizyonomik özellikleri ile yönetim anlayışı hakkında da değerlendirmelerde bulunurken; Onun cismen küçük, bünyeye zayıf ve nahif olmakla beraber cesur bir kişiliğe sahip olduğunu belirtmektedir. Sultanın yönetim anlayışını 1877-78 Osmanlı-Rus harbinden sonraki uygulamaları örneğinde eleştirmektedir. Ona göre; Sultan'ın Yıldız Sarayı'nda bir kabine hükümeti kurması yanlış. Bu tarz bir kabine hükümeti ancak Osmanlı Devleti'nin kuvvetli olduğu devirlerdeki hükümdarlar tarafından oluşturulabilir ve idare edilebilirdi. Sultan'ın tahta geçtiği devrin şartlarında ise böyle bir kabine hükümeti uygulamasının asla mümkün olamayacağını ve en büyük hükümdarların bile bunun altından kalkmasının imkânsız olduğunu ifade etmektedir. O dönemde uygulanabilecek en iyi yönetim sisteminin meşrutiyet olduğu, ancak Sultan'ın bütün yetkileri ve gücü kendi elinde toplayarak ülkeyi mutlak bir yönetim anlayışı ile yönettiği eleştirisi yapmaktadır.

Goltz, makalesinin son kısmında Makedonya sorunu ile ilgili bir değerlendirmede bulunmaktadır. Makedonya Meselesi çıktığından beri Avrupalı devletlerin Osmanlı Devleti'nin iç işlerine müdahalelerde bulunduğunu ve hükümetin buna sert bir şekilde karşılık vermemesinin halkta yarattığı rahatsızlıktan söz etmektedir. Goltz'a göre halk bu meselenin halli için savaş istemekte, Sultan ve hükümeti ise siyaset yoluyla çözmek istemektedir. Halkın da bu mesele hakkındaki görüşünü, "*Nihâyetli bir dehşet, nihayetsiz dehşetten evladır!*" sözüyle ifade etmektedir. Halkın bu sözü dile getirmesinin altında yatan olayları ise sırasıyla Bosna Hersek, Bulgaristan, Doğu Rumeli, Kıbrıs, Mısır ve Girit'in elden çıkması olarak göstermektedir.

Goltz'un "Türkiye'de İnkılâb-ı Siyâsiyye-i Dâhili" adlı makalesinin ikinci kısmı Asker Mecmuası'nın on ikinci sayısında yayımlanmıştır. Goltz, makalesinin bu kısmına Sultan II. Abdülhamid'e yapılan eleştirilerin ağır olduğunu söyleyerek başlamaktadır. Sultan'ın yönetim anlayışının istihbari bilgilere dayandığını ve çoğu hususta kendisine yanlış istihbarat verildiğini; buna örnek olarak da Doğu Rumeli isyanı sırasında yanlış bilgilendirildiğine kendisinin bizzat şahit olduğunu delil olarak göstermektedir.

Goltz, Sultan'ın yaptığı iyi işlerinde çok olduğunu, bunların başında da kurduğu eğitim sisteminin geldiğini ifade etmektedir. Osmanlı Devleti'nin Avrupalı devletlerin seviyesine çıkabilmesi için sultanın her türlü eğitimi desteklediğini, çok sayıda okul açtığını ve bu okullarda da eğitimin ücretsiz olduğunu söylemektedir. Goltz, özellikle askeri okulların ülkenin geleceği açısından çok önemli olduğunu, burada eğitimin çok iyi ve ücretsiz olmasının Osmanlı Devleti için çok faydalı sonuçlar doğurduğu tespitini yapmaktadır. Bu askeri okullarda her ne kadar hafiyelik uygulamasının devam ettiğini ifade etmekle beraber; mekteplerin özellikle yurt dışından getirilen hocalar sayesinde eğitim kalitesinin çok iyi duruma geldiğinden bahsetmektedir.

Goltz, makalesinin devamında İttihat ve Terakki Cemiyeti hakkında da ayrıntılı bilgi vermektedir. Cemiyetin nasıl ve neden gizli bir şekilde örgütlenerek ortaya çıktığı ve devlet yönetiminde neden etkin olmak istediklerini izah etmektedir. Goltz'a göre cemiyet, II. Abdülhamid'in Osmanlı Devleti'nin Avrupalı devletler tarafından gizli görüşmelerle paylaşıldığını haber almasına karşın buna yeterli tepki vermemesi üzerine isyan bayrağını açmıştır.

Goltz'un gizli görüşmeler olarak anlattığı 9 Haziran 1908 tarihinde Rus Çarı Nikola ile İngiliz Kralı VII. Edward'ın Baltık Denizinin kıyısındaki Reval şehrindeki görüşmesidir. Gerçek şu ki; II. Abdülhamid'in Reval görüşmelerini önemsememesi gibi bir durum söz konusu değildi. Reval görüşmesinin içeriğinin öğrenilmesinden hemen sonra Sultanın, Rus elçisini saraya çağırıp konu hakkında Rusya'nın devlet görüşünü öğrenmek istediği bilinmektedir. Reval görüşmesinin asıl sebebi, Almanya'nın her iki devletin çıkarlarını tehdit etmesine karşın alınacak tedbirler görüşülmüştür. Reval görüşmesinin Osmanlı Devleti ile alakası, her iki devletin idarecilerinin Makedonya Meselesi hakkında da değerlendirme yapmalarıdır.¹¹⁹ Bu görüşmelerin gizli tutulması ve Osmanlı Devleti'nin her iki devlet tarafından paylaşılacağı üzerine bir anlaşma yapıldığı haberleri, İttihat ve Terakki Cemiyeti mensuplarının isyan başlatmasına neden olmuştur¹²⁰.

¹¹⁹Necmettin Alkan, "1908 Jön Türk İhtilalinin Başlamasında Reval Buluşmasının Önemi", *Toplumsal Tarih*, S. 175, Temmuz 2008, s. 48-52.

¹²⁰Feroz Ahmad, *İttihat ve Terakki (1908-1914)*, Kaynak Yay., İstanbul, 2010, s. 16

Goltz, makalesinde toplumsal konulara da değinmektedir. Meşrutiyet'ten sonra gelen hükümetin elinde boş bir hazine olduğunu ve halkın muhtaç bir vaziyette bulunduğunu söylemektedir. Devletin işsiz olan halkı istihdam edecek sanayileşme adımlarını atmasının gerekliliği üzerinde durmaktadır. Goltz, Rumlar ile Bulgarları, Kürtler ile Ermenileri, Arnavutlar ile Sırpırları birbirleriyle barıştırmalarının Osmanlı Devleti için daha iyi olacağını; ancak bunun için büyük uğraşlar verilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca bir de Osmanlı tabiyetindeki Araplar hakkında değerlendirme yapmaktadır. Goltz; Arapların hepsini, işe yaramaz bedeviler olarak görmenin çok yanlış olduğunu, bilakis Osmanlı Devleti için çok önemli bir teba olduklarına işaret etmektedir. Ancak Arapların, Osmanlı Hükümeti'nin, Hristiyan ve Yahudi tebası ileri gelenlerini muhatap alırken, kendilerini dışlanmış hissettiklerini, bunun için Araplara yönelik kucaklayıcı bir politika takip edilmesini önermektedir.

Goltz, Osmanlı Devleti'nin güçlü bir orduya ve donanmaya sahip olması halinde Avrupalı devletlerin önceki dönemlerde olduğu gibi onun iç işlerine karışamayacağını; buna örnek olarak da Japonya Devleti'ni göstermektedir. Japonya'nın güçlü bir ordu ve donanma kurduktan sonra dışarıdan müdahalelere maruz kalmadığını vurgulamaktadır. Bu nedenle Osmanlı Devleti'nin güçlü bir ordu kurabilmesi için de başta subay sınıfı olmak üzere askerlerine çok iyi bir eğitim vermesi, mühimmat ve levazımının eksiksiz olması gerektiğini söylemektedir. Ordunun modernize edilebilmesi için Osmanlı Devleti'nin mali yapısının ıslah edilmesi ve bunun için de devletin yeraltı kaynakları olan petrol ve kömüre yönelmesi tavsiyesinde bulunmaktadır.

Goltz devlet yönetimi konusunda da şuan yönetimde olan birçok yöneticinin çok genç ve tecrübesiz olduğunu, bunların zamana ihtiyacı olduğunu ve toplumunda bu yöneticilere sabır göstererek zaman tanınması gerektiği üzerinde durmaktadır. Böyle davranıldığı takdirde de devletin kısa süre içerisinde kalkınacağını ifade etmektedir.

Goltz son olarak yapılan inkılâbın takdire şayan olduğunu ve bu inkılâbın siyasi çıkarlar yüzünden değil, ihtiyaçtan doğduğunu işaret etmektedir. Almanya'nın da dostu olan Osmanlı Devletinde böyle gelişmelerin olmasının kendileri açısından çok sevindirici bir durum olarak görüldüğünü ifade ederek yazısına son vermektedir.

Mecmuanın on yedinci sayısında Osman Senai tarafından yazılan “Von Der Goltz Paşa Hazretlerine”¹²¹ başlıklı makale, Goltz ve Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu durumu anlatması açısından ilgi çekicidir. Makalenin başında meşrutiyetin ilan edilmesinde çok önemli bir görev ifa etmiş olan Mahmut Şevket Paşa hakkında Goltz’a bilgi verilmektedir. Goltz’a Mahmut Şevket Paşa’nın her ne kadar onun yetiştirdiği bir “*talebe*” olmasa da, Almanya’da bulunduğu sıralarda ondan istifade ettiği için talebesi sayılabileceği dile getirilmektedir.

Osman Senai Bey, makalesinin devamında Mahmut Şevket Paşa ile yaptığı görüşme hakkında bilgi vermekte ve Mahmut Şevket Paşa’nın Goltz’un Almanya’dan gelerek Osmanlı Devletinde yeniden görev alacağı haberini vermesi üzerine duygularını şöyle ifade etmektedir:

“...Ey üstad-ı muhterem biz ki doğrudan doğruya sizin halka-i tedrisinizden yetişmiş, minnetdar ve bahtiyar talebenizdeniz. Şüphe yok ki biz sizin bu mübarek Osmanlı toprağına bu muazzez Osmanlı ordusuna bu necib Osmanlı milletine ne büyük asar-ı muhabbet ve samimiyet izhar eylediğinizi ve bizim suret-i umumiyede tealimize ne kadar mütehessir bulunduğunuzu herkesten iyi bilir tanırız. Bundan dolayı Mahmut Şevket Paşa hazretlerinin büyük bir sevinç ile vukua gelen tebşiratından ne kadar memnun olduğumu mümkün değil izah edemem. Hissettiğim şevk ve meserret o derece de idi ki Goltz Paşa hazretleri ordumuza gelecektir dedikleri zaman derhal ayağa kalkarak muhteşem paşamızın eline sarıldım ve o mübarek eli birkaç defa öperek bu suretle mahzuziyet-i vicdaniye ve hissiyât-ı şükraniyemi arz etmek istedim...”¹²²

Osman Senai Bey, Goltz’un gelmesini o kadar çok istemektedir ki, sürekli onu öven cümleler kurmaktadır. Osman Senai, Mahmut Şevket Paşa gibi birçok subayın Goltz’un gelmesi halinde Osmanlı ordusunun eksiklerinin giderilebileceğine inandığını; bu amaçla Osmanlı Devlet adamlarının Alman hükümeti ile görüşerek onun Osmanlı Devleti hizmetine gönderilmesi için izin istemeleri gerektiğini şöyle ifade etmektedir: “...*Böyle bir Paşa’nın bizde 1 ay bile bulunması 1 senelik işlerimizi yoluna sokmamızı sağlayacaktır.*” Osman Senai, Goltz’un daha önce

¹²¹Osman Senai, “Von Der Goltz Paşa Hazretlerine”, *Asker*, tarihsiz, S. 17, C. 2, s. 193

¹²²Osman Senai, *a.g.m.*, s. 195

Osmanlı Devletinde o beş sene görev yaptığı sürede ondan yeterince faydalanılmadığını da abartılı bir şekilde şöyle anlatmaktadır:

“...Siz güneş gibi talebenizin ezhânına nûr-ı maarif serpmek istiyordunuz. Halbu ki yıldız etrafında tecemmü eden kara bulutlar neşr eylediğiniz şuaat-ı ilm ve irfanı kesr ederek müştâk-ı kemâliniz olanları kısmen zulmette bırakıyordu. Bununla beraber ziyâ-i şemsi büsbütün setr etmek kâbil olamadığı misüllü daire-i şümûl ve nüfûzu bî-payân olan envâr-ı marifet önüne sed ve hâil vaz etmekte düşman maarif bulunanlarca tamamıyla kâbil olamıyordu... Eğer siz istediğiniz gibi çalışabilip, bizde istediğimiz gibi sizden faydalanabilseydik bu milletin ikbal ve saadetini hakkıyla yerine getirebilirdik...”¹²³

Osman Senai, makalesinin devamında Japon ordusunda görev yapan Alman *General Megel'in* katkısı sayesinde Japonların Rusları yendiği hatırlatmaktadır. Japonların muzafferiyetinde ana unsurun Megel'e Japon hükümeti tarafından tanınan serbest bir çalışma ortamı olduğu ve bu sayede Megel'in bütün dünyanın saygı duyduğu bir ordu yarattığı vurgulanmaktadır. Buna karşın yazar, Osmanlı Devletinde Goltz'a, Japonyanın Megel'e tanıdığı serbest çalışma imkânı tanınmadığını, bu nedenle de güçlü bir ordu kurulamadığını ifade etmektedir.

Yazar, Goltz'un Osmanlı Devlet hizmetinde bulunurken sadece Yunan harbinde görev aldığı, bu görevinde de başarılı olduğunu vurgulamakta; ancak bu harbin sonucunun beklenen faydaları getirmediği iddiasında bulunmaktadır. Bunun sebebi olarak da II. Abdülhamid'in jurnalcileri yüzünden orduda birçok komutanın sürgün edilmesi ve üstelik bu sürgünlerin harp sırasında yapılması olarak göstermektedir.

Yazar, II. Meşrutiyet'in ilanında yaşanan gelişmeleri Goltz ile ilişkilendirerek şöyle anlatmaktadır:

“Evet. Şarkın reng-i semaviyesini andıran parlak mavi gözleriniz Selanik ve manastır cihetlerinde ve Rumelinin nukat-ı mühimme-i sairesinde bittecemmüm otuz üç yıllık bir zalimden altı yüz senelik bir millet-i mazluma için hürriyet talep eden kuvvetin öyle şakaya gelir bir kuvvet olmadığını keşf ve takdir eylediğiniz zaman kalbinizde

¹²³Osman Senai, *a.g.m.*,s. 197

büyük bir meserretin uyandığını mutlak duymuşsunuzdur. Çünkü siz şark ordusunun en sevgili bir muallimi, şarkilerinde en muazzez bir dostusunuz.”¹²⁴

Osman Senai makalesinin devamında Goltz’un “Türkiyede İnkılâb-ı Siyasiyye-i Dâhili” başlıklı makalesine atıf yapmakta ve onun makalesinde II. Abdülhamid’i övmesini yadırgadığını, 31 Mart Olayından sonra onun da artık Sultan’ı övmeyeceğine inandığını şöyle ifade etmektedir:

“...Sultan Hamid’in ne derece hasm-ı bî emân ve vatan ve ne derece zâlim ve hunhâr bir insan olduğunu bütün âlem bildiği halde 10 Temmuz inkılâbını vücûda getirenler otuz şu kadar seneden beri Osmanlı kaniyla yaşayan o zalime karşı ulûv-ı cenâb-ı izhâr ederek eserlerini nâkıs bırakmışlardı. Ashâb-ı endişe ve dikkat bu derece vâsî bir merhametin millet için ne büyük bir maraz teşkîl edeceğini keşf eylemekle suûbet çekmiyorlardı. Cihanın her tarafında kızıl padişah nâmıyla yâd olunan bir hükümdarın sözüne yeminine sahte etvâr ve mevâidine asla emniyet câiz değil iken nasılsa inanıldı, adlanıldı...”¹²⁵

Asker Mecmuası’nın ikinci sayısında Ali Fuad’a ait olan “*Goltz Paşa ve Fuad Bey’in Mektubu*” başlıklı makalede, Goltz’un meşrutiyetin ilânımünasebetiyle kaleme aldığı makale ve kendisinin ona hitaben yazdığı mektub bulunmaktadır. Ali Fuad, makalesinin başında “...*Osmanlı ordusuna ifa eylediği hizmet ile Osmanlıların minnettarlığını kazanan üstad-ı irfanımız Goltz Paşanın inkılâb-ı âhir hakkında yazmış olduğu ilk makalesi, bütün askerler için düstûr-ı hareket olarak kabul edilmek liyâkatını hâizdir...*”¹²⁶ nitelemesiyle Goltz’a takdirlerini belirtmekte ve ardından onun makalesini yorumlamaktadır.

Ali Fuad, Goltz’un makalesinde ifade ettiği üzere Osmanlı ordusunun II. Abdülhamid dönemindeki durumu, maruz kaldığı mahrumiyeti ve bu mahrumiyet ile Yemen’de, Makedonya’da ve Anadolu’da gösterdiği fedakârlık ve gayreti; dünyada hiçbir ordunun böylesine ağır bir vazifeye ve mahrumiyete maruz kalmadığını ifade etmektedir. Makalenin devamında Goltz’un kaleme aldığı makaleyi şu sözlerle övmektedir:

¹²⁴Osman Senai, *a.g.m.*, s.199

¹²⁵Osman Senai, *a.g.m.*, s. 201

¹²⁶Ali Fuad, “Goltz Paşa ve Fuad Beyin Mektubu”, *Asker*, S. 2, tarihsiz, s. 71.

“...Üstâd-ı irfânın bu makalesini okurken insan, mütenevvi’ efkâr ve ihtisâsâtın tesisine maruz bulunur. Kâh Osmanlılığın, Osmanlı ordusunun bî tarafâne sitâyîşleriyle gurur duyuyor, kâh ciddi tenbihleri, nasihatleri karşısında düşünmeye mecbur oluyor; kâh mazinin zalam-ı mahvı arasında ki feci hakikatlerin yâdıyla bir hüsn-i telm duyuyor; kâh istikbalin afaf-ı zerrinden satvetli, muhîb bir Osmanlı ordusunun parlak yıldızını müşâhede ederek müttehic oluyor. Hakikat... Goltz Paşa bu makalesinde bazen büyük bir dost, bir arkadaş, bazen bir üstâd, bir peder, bazen de büyük bir şair şeklinde tecellî eyliyor!...”¹²⁷

Ali Fuad, Goltz’a yazmış olduğu makalesi için teşekkür kabilinden yazmış olduğu mektubada makalesinde yer vermiştir. Yazar, mektubunda, Goltz’a yazmış olduğu makalesi ve Osmanlı ordusundaki hizmetleri için teşekkür etmekte ve onun nasihatlerine herkesin harfiyen uyacağını şöyle dile getirmektedir:

“...Zat-ı âlînin büyüklerimize alaka etmiş olduğunuz, onlar vasıtasıyla da bize intikal eden efkâr-ı aliyyeyi şimdiye kadar en kıymettar, en ruh-nevâz bir vedia gibi muhafaza ediyor idik. Bundan sonra bu âlî fikirler serbestane inkişâf edecek ve büyük semereler hâsıl edecektir. Bugün Osmanlı Ordusunun mukaddes saflarının fevkinde muzafferâne yaşayan sizin ruh faziletinizdir...”¹²⁸

Ali Fuad Bey, Asker Mecmuası’nın ikinci sayısında “Goltz Paşa’nın İkinci Makalesi”¹²⁹ başlıklı bir makalesi daha yayımlanmıştır. Yazar, Goltz’un bu ikinci makalesinin başlangıcında, sınıf-ı muhtelif tarafından yapılan tatbikat eğitimlerinden bahsetmekte ve bunun Osmanlı Ordusu için çok hayırlı bir iş olduğu, bundan sonrada daha dikkatli bir şekilde yapılması gerektiğini belirtmektedir. Makalede, Osmanlı Ordusu’nun 1877-1878 Osmanlı-Rus harbinden beri büyük bir harp görmediği ve bu yüzden yeni harp taktiklerinden haberdar olmadığı söylenmekte ve bu yeni talimler sayesinde Osmanlı ordusunun bundan sonraki olası harp durumlarına hazır olabileceği ifade edilmektedir. Bunun yanında bu talimlerin sonunda başarıya ulaşabilmek için de bazı tavsiyelerde bulunmaktadır; öncelikle Osmanlı ordusundaki zabitanların ufukları açılmalı, günün şartlarına uygun askeri eğitimler verilmeli ve askerlik vazifesinin önemini göstermek için askerliğe karşı

¹²⁷ Ali Fuad, *a.g.m.*, s.72.

¹²⁸ Ali Fuad, *a.g.m.*, s.73.

¹²⁹ Ali Fuad, “Goltz Paşa’nın İkinci Makalesi”, *Asker*, S. 2, 1 Eylül 1324, s. 91-93.

şevklendirilmeleri gerektiğinden bahsedilmektedir. Eğer bunlar gerçekleştirilirse bu askerlerin büyük işler başaracağına inanıldığı da ifade edilmektedir.¹³⁰

Asker Mecmuası'nın beşinci sayısında Ali Fuad Bey'in "Goltz Paşa'nın Mektup ve Makalesi"¹³¹ başlıklı yazısı bulunmaktadır. Ali Fuad Bey, mektup hakkında bilgi vermez iken makaleyi olduğu gibi aktarmaktadır. Goltz Paşa'nın yazmış olduğu makale, Prusya'nın 1807 yılında imzalanan Tilsit Antlaşmasından sonraki hali ile Osmanlı'nın içinde bulunduğu durumukıyaslaması bakımından ilgi çekicidir¹³².

Goltz Paşa, makalesinde, Osmanlı Devleti'nin askeri kuvvetini yeniden nizama sokması gerektiğini ve bunu da yapabilmek için askeri usul ve kurallarını toptan değiştirmesi gerektiği görüşündedir. Buna örnek olarak; 1807 yılında Prusya'nın Napolyon liderliğindeki Fransa ile yaptığı ve dokuz ay süren savaştan sonra ne kadar kötü bir durumda kaldığı dönemi göstermektedir. O dönemin Prusyasındaki askerlerinsilah ve mühimmatının yanı sıra elbiselerinin bile kalmadığı, hazinesinin boş olduğu, halkın yiyecek ekmek bile bulamadığı ve üstelikbir de Fransa'ya tazminat ödemek zorunda kaldığıbilgisini vermektedir. Bütün bu zorluklara rağmen Prusya yöneticilerinin ordu başta olmak üzere devletin işleyişinde hızlı bir şekilde yeniden yapılanmaya gittikleri, halkın da desteği alınarak büyük fedakârlıklarla yeniden savaşabilecek bir ordu meydana getirildiği ve bu ordunun 1813, 1814 ve 1815 yıllarında Napolyon'a karşı zaferler kazandığı belirtilmektedir.

Goltz Paşa, makalesinde Prusyanın bu durumunu anlattıktan sonra Osmanlı Devleti'nin ise vaziyetinin çok kötü olmadığı, 1897 Yunan Harbini kazanması ve ordunun geçmişte yapılan yenilikler sayesinde muntazam bir durumu olduğunuhatırlatarak, bu nedenle Osmanlı Devleti'nin daha kolay bir şekilde toparlanabileceği tespitinde bulunmaktadır.

¹³⁰ Ali Fuad, "Golç Paşanın İkinci Makalesi", *Asker*, S.2, tarihsiz, s. 96.

¹³¹ Ali Fuad, "Golç Paşanın Mektup ve Makalesi" *Asker*, S.5, tarihsiz, s. 219-224.

¹³² Tilsit Antlaşması 1807 yılında Fransa ile Rusya arasında imzalanan bir dostluk antlaşmasıdır. Bu antlaşmaya göre Rusya, Avrupa'da Fransa'yı destekleyecek, Fransa ise Rusya'yı Osmanlı Devleti'ne karşı destekleyecektir. Geniş bilgi için bkz. Olcay Özkaya Duman, "Yakınçağlarda Osmanlı-Fransa İlişkileri ve Fransa'nın Ortadoğu Diplomasisi", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 11, 2009, s. 530.

Goltz Paşa, makalesinin devamında Osmanlı Devleti'nin ordusu ile alakalı yapması gerekenleri sıralamaktadır. Ona göre; ordu kanunnamesi yeterli ancak yine de gayrimüslimleri kapsayacak şekilde yeni bir düzenleme yapılmalı, askerinin ihtiyacı olan silah, mühimmat ve tayinat eksiklikleri tamamlanmalı ve ordunun eğitim, talim ve disipliniyle alakalı yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

Goltz Paşa, makalesinin son kısmında, Osmanlı askerinin cesur olduğunu ancak bunun savaşları kazanmak için yeterli olmayacağı, özellikle bu dönemde savaşların kazanılmasında silahların artık çok belirleyici olduğu ve bu silahların kullanımını hususunda askerlerin eğitilmesi gerektiği, bununla fazlasıyla talim ve tatbikatlar ile gerçekleştirilebileceği ve bu düzenlemelerin epey bir zaman alacağından dolayı bazı kişilerin buna karşı çıkabileceğifakat Osmanlı Devleti'nin güçlü bir ordu kurabilmesi için bunları yapması gerektiği üzerinde durmaktadır. Goltz Paşa 1807'deki Prusya ordusunun kısa sürede güçlü bir ordu haline gelmesinde en büyük payın dönemin subaylarına ait olduğunu, Osmanlı Ordusunda da bu konuda en büyük vazifenin subaylara düştüğünü ve kendisinin onlara olan güveninin tam olduğunu ifade ederek makalesini sonlandırmıştır.

2. KOMPHOFENER PAŞA

Komphofener Paşa, 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından sonra 1882'de II. Abdülhamid'in Almanya'dan istediği subaylar arasında gelmiştir. Komphofener Paşa 1909 yılına kadar 27 yıl Osmanlı Devleti'ne hizmet etmiştir.¹³³ Asker Mecmuası'nda yazıları yayınlanan bir başka Alman subay da Müşir Komphofener Paşa'dır. Paşa'nın "Sai!¹³⁴ Zabt-ı Rabt!¹³⁵ Arkadaşlık"¹³⁶ başlıklı yazısı mecmuanın ayrı ayrı üç sayısında bulunmaktadır. "Sai!" dokuzuncu sayıda, "Zabt-ı Rabt" on birinci sayıda, "Arkadaşlık" bölümü ise on ikinci sayıda yayınlanmıştır. Osmanlı ordusuna hitaben yazdıkları Osman Nuri tarafından tercüme edilmiş ve yayınlanmıştır. Komphofener Paşa dokuzuncu sayıdaki "Sui!" başlıklı yazısına maziden ders alınması ve hedeflerin istikbal olması gerektiğini vurgulayarak başlamaktadır. Kendisinin de, Osmanlı'nın istikbale ulaşacağından emin olduğunu söylemektedir. Tabii bunun

¹³³Mustafa Ergün, "Türk Eğitiminin Batılılaşmasını Belirleyen Dinamikler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, cilt 6, sayı 17, Mart 1990, s. 454.

¹³⁴Komphofener Paşa, "Sai!", *Asker*, S. 9, tarihsiz, s. 459-463.

¹³⁵Komphofener Paşa, "Zabt-ı Rabt!", *Asker*, S. 11, tarihsiz, s. 531-534.

¹³⁶Komphofener Paşa, "Arkadaşlık", *Asker*, S. 12, tarihsiz, s. 598-601.

gerçekleşebilmesi için de herkesin aynı hedef doğrultusunda çok çalışması gerektiğini de eklemektedir.

Komphofener Paşa, orduya büyük görevler düştüğünü belirtmektedir. Özellikle seferberlik ilan edildiği zaman harbiye nezaretinin görevini tam ifa etmiş olması yani askerlerin hiçbir eksiğinin olmaması gerektiğinin üzerinde durmaktadır. Paşa ayrıca Osmanlının içinde bulunduğu durumun, onu sürekli savaşa hazır bulunmaya mecbur bıraktığından bahsetmektedir.

Komphofener Paşa satır aralarında Osmanlı-Alman dostluğuna da değinmektedir. Bu dostluğun Moltke'nin Osmanlı Devleti'nde görevlendirildiği zaman başladığını belirtmekte ve devam etmesi temennisinde bulunmaktadır. Komphofener Paşa kendisini de överek Alman ordusunun kazandığı zaferlerde kendi payının da olduğunu, Alman İmparatoru tarafından Osmanlı'ya gönderildiğinden itibaren de buraya gönderilen her Alman subay gibi Osmanlı'nın başarılı olması için elinden geleni yaptığını anlatmaktadır. Bunun içinde Türk arkadaşlarına şu üç tavsiyede bulunmaktadır:

1. “Ordunun harbe suret-i ameliyede ahzarına.
2. Zabt ve rabtın tezyidine.
3. Hüsn-ü refakat ve mu'aşeretin te'minine.”¹³⁷

Komphofener Paşa, hemen hemen her ordunun ıslaha ve teçhizata ihtiyacı olduğunu belirterek sadece bunların zafer kazanmak için yeterli olmayacağını bunun yanında en önemli unsurun askeri talimler olduğunu, bunun için de Osmanlı askerlerinin çok çalışmaları gerektiğini ifade etmektedir.

Paşa, makalesinin sonunda Osmanlı askerini övmektedir. Osmanlı Devleti'ne hizmet ettiği çeyrek asır boyunca Osmanlı zabitlerinin ve askerlerinin kabiliyetinden bahsederek onlara hayran kaldığını söylemektedir. Bu zabıt ve askerlerin iyi bir talim ve terbiye ile zamanın en iyi ordularından biri olacağından şüphe etmediğini ifade ederek tüm Osmanlı halkının ordusunu destekleyerek üzerine düşen görevleri yerine getirmesi gerektiğini de belirtmektedir.

¹³⁷Komphofener Paşa, “Sai! Zabt-ı Rabıt! Arkadaşlık”, *Asker*, S. 9, çev. Osman Nuri, tarihsiz, s. 461.

Komphofener Paşa'nın makalesinin on birinci sayıda yayınlanan ve ikinci bölümü olan "Zabt-ı Rabt" yazısının başında zabt ve rabt'ın ne kadar önemli bir şey olduğu sık sık vurgulanmaktadır. Zabt ve rabtın ruhunun zabıt olduğu, zabt ve rabtı vücuda getirmenin, muhafaza etmenin onun elinde olduğu ve bu sebeplerden dolayı Osmanlı ordusunun siyasetten uzak durması gerektiğinin altı çizilmektedir. Böylelikle askerler sadece kendi amirlerinden emir alacaklardır. Yani kısaca zabıtların siyaset ile uğraşmak yerine emirleri altındaki askerleri eğitmek ile zaman geçirmesi gerektiği belirtilmektedir. Almanlar hakkında da bu konuda bilgi verilmekte ve Alman komutanların askerlik dışında siyaset ile uğraşmaya zamanlarının olmadığı vurgulanmaktadır.

Komphofener Paşa, sokakta gezerken bile her zabıtın bir üstünü gördüğünde selam vermesinin gerektiğini, çünkü bunu gören halkın nazarında da askeriyenin itibarının artacağını savunmaktadır.

Bununla birlikte Paşa, artık Osmanlı Devleti'nin yeni bir yola girdiğini ve girdiği bu yolda eğer başarıya ulaşma niyetindeyse devletin içindeki herkesin o başarı noktasına odaklanması gerektiğini savunmaktadır. Başarıya ulaşmak için de herkesin sadece kendi üzerine düşen görevleri yerine getirmesini yeterli görmektedir. Yani tekrar, askerlerin askerlik dışında başka bir işe kafa yormamasını tavsiye etmektedir. Eğer Osmanlı askerleri bunu başarabilir ise kendilerinden sonra gelen kuşaklara büyük bir örnek olacaklarını da eklemektedir.

Paşa, son olarak siyaset sevdasından vazgeçmeyecek askerlerin, üzerinde bulunan üniformayı çıkararak yoluna devam etmesini tavsiye etmektedir.

Komphofener'in "Sui! Zabt-ı Rabt! Arkadaşlık" başlıklı makalesinin son kısmı olan "Arkadaşlık" on ikinci sayıda yayınlanmıştır.

Komphofener Paşa yazısına, Osmanlı ordusunun gücünü arttırabilmesi için zabıtlar içinde arkadaşlığın üst seviyede olması gerektiğinden bahsederek başlamaktadır. Şimdiye kadar anlattığı "zabt ve rabt"ın kıymetinin artması için arkadaşlığın vazgeçilmez olduğunu belirtmektedir. Arkadaşlığın savaşlarda çok büyük fayda sağlayacağını üzerinde durmakta ve Almanların 1866-1867

seferlerinde bu sayede zafer kazandıklarını anlatmaktadır. Osmanlının ise Rusya ile yapılan savaşı bu yüzden kaybettiği aktarmaktadır.

Komphofener Paşa, Osmanlı'da, zabitler arasında bu arkadaşlığı geliştirebilmenin yollarını tartışmaktadır. Osmanlı heyet-i zabitanının ilk olarak büyük garnizonlarda ortak tatbikat yapmalarının sevindirici olduğunu ifade etmektedir. Paşa, adı ister gazino olsun ister kulüp fark etmeden, zabitanları birbirine ısındırabilecek mekânların yapılmasının gerekliliği üzerinde durmaktadır. Bu mekânlarda zabitanlara her türlü askeri, manevi vb. konularda eğitimler verilmesini ve bu eğitimden sonra bu bilgileri diğer zabıt arkadaşları ile paylaşmasını tavsiye etmektedir. Eğer böyle mekânlar tesis edilmez ise bu zabıtların kahvehanelerde vakit kaybederek, savaşlarda başarısız olacağını da altını çizmektedir.

Paşa'nın bir başka tavsiyesi de Erkân-ı Harbiye-yi Umumiye Dairesi'ne bir tarih-i harp şubesinin ilave edilmesidir. Bu şubenin, eskiden yapılan savaşların tenkidini yaparak zabitanlara anlatmasını istemektedir. Bu şubenin başına da en kıdemli komutanların getirilmesini, ayrıca yapılan savaşların kitap haline getirilerek bütün askerlere okutulmasını da istemektedir.

SONUÇ

II. Abdülhamid'in II. Meşrutiyeti ilân etmesiyle birlikte kısa süreli de olsa bir basın özgürlüğü yaşanmış, birçok yeni gazete ve mecmua yayın hayatına girmiştir. Yayın hayatına giren gazete ve mecmuaların içinde azda olsa ordudaki askerlerin çıkardıkları mecmualarda vardır. Bu yayın organlarından birisi de Asker Mecmuası'dır. Bu tez çalışmasının konusunu oluşturan Asker Mecmuası, II. Meşrutiyet'in ilanı sonrası yayın hayatına başlamıştır. Mecmuanın ilk sayısı 4 Eylül 1908 tarihinde çıkarılmış ve mecmuanın kapağına "*ordu ve donanmanın terakkiyatına hâdim olmak üzere ayda iki defa neşr edilir*" notu düşülmüştür. Mecmuanın Başyazarı Erkân-ı Harbiye Kaymakamı Osman Senai Bey ve Müdürü ise Ahmet Cevdet'tir.

Asker Mecmuası, İttihat ve Terakki Cemiyeti yanlısı ve II. Abdülhamit karşıtlığı üzerine bir yayın politikası izlemiştir. Mecmuada çıkan yazılarda ülkenin içine düştüğü felaket ve buhranların başlıca sorumlusu olarak II. Abdülhamid gösterilmektedir. Mecmuada esas itibarıyla ülkenin askeri ve siyasi durumlarına ilişkin makalelere yer verilmiştir. Askeri konular içinde ağırlıklı olarak askeri sınıfların eğitimi, bu alanda meydana gelen gelişmeler ve ateşli silah teknolojisinde meydana gelen gelişmeler ele alınmıştır.

Asker Mecmuası'nda siyasi konularında ağırlıklı olarak işlendiği görülmektedir. Mecmuada aşırı bir meşrutiyet övgüsü ve Sultan II. Abdülhamid'e karşı hakarete varan eleştiriler göze çarpmaktadır. II. Abdülhamid'e yönelik eleştiriler abartılıdır. II. Abdülhamid, ülkedeki yaşanmış adeta her olumsuz hadisenin sorumlusu olarak gösterilmektedir. Örneğin, balonculukla ilgili mecmuada çıkan makalenin başında balonun Osmanlı Devleti'ne gelişinin gecikme sebebi olarak II. Abdülhamid gösterilmektedir. Makaleye göre padişah, balondan korkmuş ve bu yüzden Osmanlıya gelişi gecikmiştir. Yine, mecmuada, 1897 Osmanlı Yunan Harbi anlatılırken II. Abdülhamid'in yerine bir başka padişah olması halinde savaşın daha erken kazanılacağı gibi askeri açıdan tutarlı olmayan bir iddiada bulunmaktadır. Alman subay Goltz'un mecmuadaki bir makalesinde II. Abdülhamid'e yönelik

sarfettiği olumlu ifadeler, mecmuanın başyazarı olan Erkân-ı Harbiye Kaymakamı Osman Senai Bey tarafından çürütölmeye çalışılmıştır. Mecmua, yayınlandığı süre boyunca İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bir yayın organı gibi faaliyette bulunmuştur.

Asker Mecmuası'nda dikkat çeken bir başka husus Alman hayranlığıdır. Alman hayranlığı özellikle Von der Goltz'a yazılan mektuplardan ve bazı askeri eğitim yazılarında Almanların örnek gösterilmesinden anlaşılmaktadır. Mecmuada Von der Goltz ile alakalı çıkan yazılarda, ona duyulan büyük saygı ve sevgiyigörmek mümkündür. Mecmuada yazılan yazıların başında da genellikle Von der Goltz için "üstâd-ı a'zâm" ifadesi kullanılmıştır. Mecmuda çıkan yazılarda Alman hayranlığının yanı sıra Japonlara duyulan hayranlığıda görmekteyiz. Yazılarda, Japonların gerçekleştirdiği yenileşme hamleleri ile dünyanın önde gelen ulusları arasında yer aldığı ve onların Osmanlılar için de iyi bir örnek olduğu ifade edilmektedir. Mecmuada Almanlar ile Japonlar, Osmanlının yenileşme hamleleri açısından örnek alınması tavsiyesinde bulunulan ölkeler olarak değerlendirilmektedir.

Mecmuada Osmanlı Devleti'nden yakın zamanda ayrılmış olan Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ devletlerinin askeri durumları hakkında etraflı bilgi ve değerlendirme içerikli makaleler yayınlanmıştır. Bu makalelerde, adı geçen devletlerin ordularının askeri durumu sayısal veriler olarak etraflıca verilmektedir.

KAYNAKÇA

SÜRELİ YAYINLAR

Asker Mecmuası, 4 Eylül 1908-1909, İstanbul

SÖZLÜKLER

DEVELİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Lügat*, Ankara, 1999

Türkçe Sözlük, TDK Yay., Ankara, 2005

ARAŞTIRMA VE İNCELEME ESERLER

AHMAD, Feroz, *İttihat ve Terakki (1908-1914)*, Kaynak Yay., İstanbul, 2010

AKŞİN, Sina, *100 Soruda Jöntürkler ve İttihat ve Terakki*, Gerçek Yay, İstanbul, 1980

ALKAN, Necmettin, “1908 Jön Türk İhtilalinin Başlamasında Reval Buluşmasının Önemi”, *Toplumsal Tarih*, S. 175, İstanbul, 2008, s. 48-52.

ARMAOĞLU, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Kitapevi, İstanbul, 2009

ASLAN, Taner, “31 Mart Hadisesi Üzerine Vilayetlerde Çıkan Olaylar Karşısında Alınan Tedbirlere Ve Askeri Faaliyetlere Dair Yazışmalar”, *OTAM*, XXVIII, Ankara, 1990, s. 1-26.

AYSAL, Necdet, “Örgütlenmeden Eyleme Geçiş: 31 Mart Olayı”, *A.Ü. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 37, Ankara, Mayıs, 2006, s.15-53

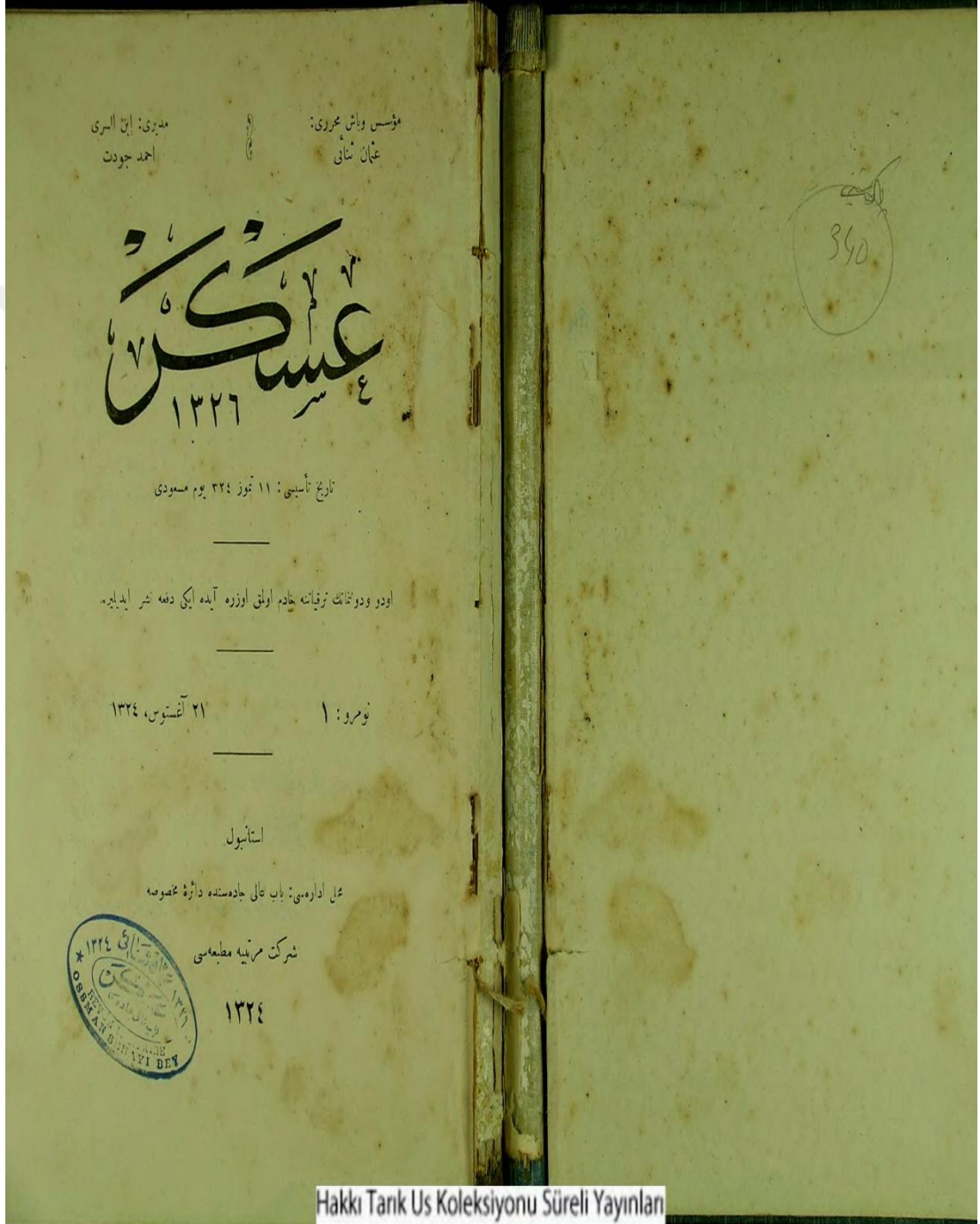
AYSAL, Necdet, “A Genuine approach To Write A History Of Warfare: Mr. Osman Senaî” *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/10 Fall 2014, Ankara, p. 1199-1220.

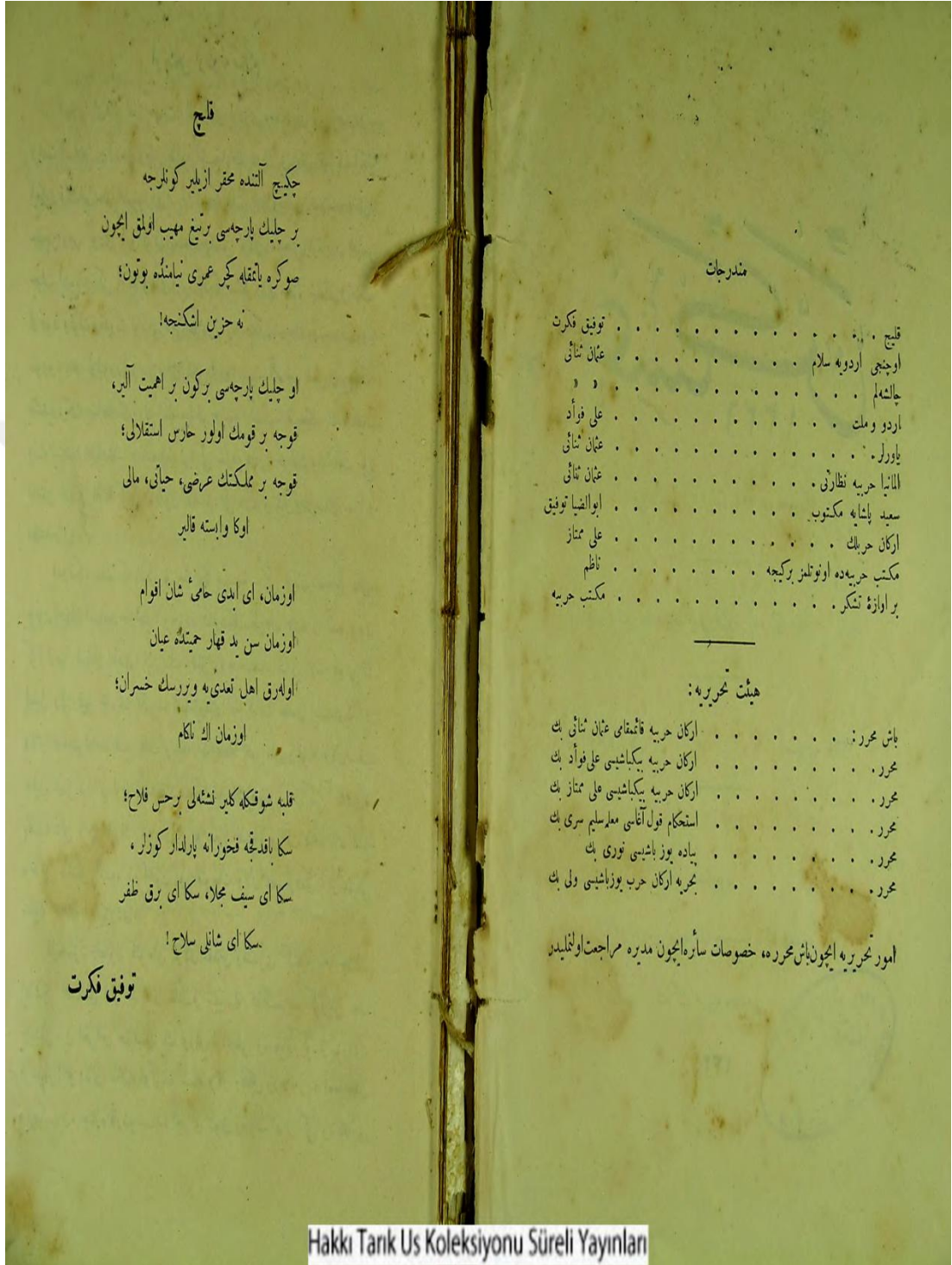
- BAŞAR, Ahmet Hamdi, *Hürriyet Buhranı*, Gün Basımevi, İstanbul, 1946
- CEYLAN, Ayhan, “Tanzimat Dönemi Osmanlı Basım ve Yayımında Hukuki Düzen (1839-1976)”, *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, S. 1, İstanbul, 2006, s.139-155
- DUMAN, Olcay Özkaya, “Yakınçağlarda Osmanlı-Fransa İlişkileri ve Fransa’nın Ortadoğu Diplomasisi”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 11, Burdur, 2009 s. 525-544.
- ERGÜN, Mustafa, “Türk Eğitiminin Batılılaşmasını Belirleyen Dinamikler”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, cilt 6, sayı 17, Ankara, Mart, 1990, s.453-457
- GERÇEK, Selim Nüzhet, *Türk Matbaacılığı-Müteferrika Matbaası*, Maarif Vekâleti Yay, İstanbul, 1939
- HÜLAGÜ, Metin, *Osmanlı-Yunan Savaşı Abdülhamid’in Zaferi*, Yitik Hazine Yay., İstanbul, 2008
- İNAN, Yusuf Ziya, *Jöntürklerden İttihat Terakki Cemiyetine*, Bayramaşık Yay, İstanbul, 1978
- İNUĞUR, M. Nuri, *Basın ve Yayın Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1982
- İSKİT, Server, *Türkiye’de Matbuat İdareleri ve Politikaları*, Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü, Ankara, 1943
- KARAMAN, MEHMET ALİ, II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Askeri Matbuatı Ve Siyasi Hayattaki Rolü, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Bastırılmamış Doktora Tezi, Afyonkarahisar, 2014
- KOCABAŞ, Süleyman, *Kendi İtiraflarıyla Jön Türkler Nerede Yanıldı?*, Vatan Yay., İstanbul, 1991
- KOCABAŞOĞLU, Uygur, “İkinci Meşrutiyet’in Birinci Meşrutiyeti”, *İkinci Meşrutiyet Devrinde Basın ve Siyaset*, ed. Hakan Aydın, Palet Yayınları, Konya, 2010

- KODOMAN, Bayram, *1897 Türk-Yunan Savaşı (Teselya Tarihi)*, TTK Yayınları, Ankara, 1993
- KOLOĞLU, Orhan, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yay, İstanbul, 2013
- KOLOĞU, Orhan, *İlk Gazete, İlk Polemik, Vakay-i Mısriye'nin Öyküsü ve Takvim-i Vakayi'de Tartışma*, Kaynak Yay, İstanbul, 2014
- KURŞUN, Zekeriya, “31 Mart Olayının Arkasındakiler”, *Sultan II. Abdülhamid ve Dönemi*, ed. Coşkun Yılmaz, Sultanbeyli Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Kültür Yay., İstanbul, 2012, s. 49-60.
- LEWIS, Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, TTK Yay, İstanbul, 1993
- NALCIOĞLU, Belkıs Ulusoy, “Tanzimat Dönemi Türk Gazeteciliği Ve Türk Basınının İlkleri”, *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Manas, 2005, s.253-267
- ORAL, F. Süreyya, *Türk Basın Tarihi*, Yeni Adım Matbaası, Ankara, 1968
- ÖZTUNA, Yılmaz, *II. Abdülhamid Zamanı ve Şahsiyeti*, Kubbealtı Yay, İstanbul, 2008
- SABEV, Orlin, *İbrahim Müteferrika Ya Da İlk Osmanlı Matbaa Serüveni*, Yeditepe Yay., İstanbul, 2013
- SHAW, Stanford J. – SHAW, Ezel Kural, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, E yay., İstanbul, 2010
- ŞAPOLYO, Enver Behnan, *Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü İle Basın*, Güven Matbaası, Ankara, 1971
- ŞEN, Adil, *İbrahim Müteferrika ve Usulü'l-Hikem fi Nizami'l-Ümem*, TDV, Ankara 1995
- TOPUZ, Hıfzı, *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2012
- TÜRKMEN, Zekeriya, “Hareket Ordusu”, *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara, 2002

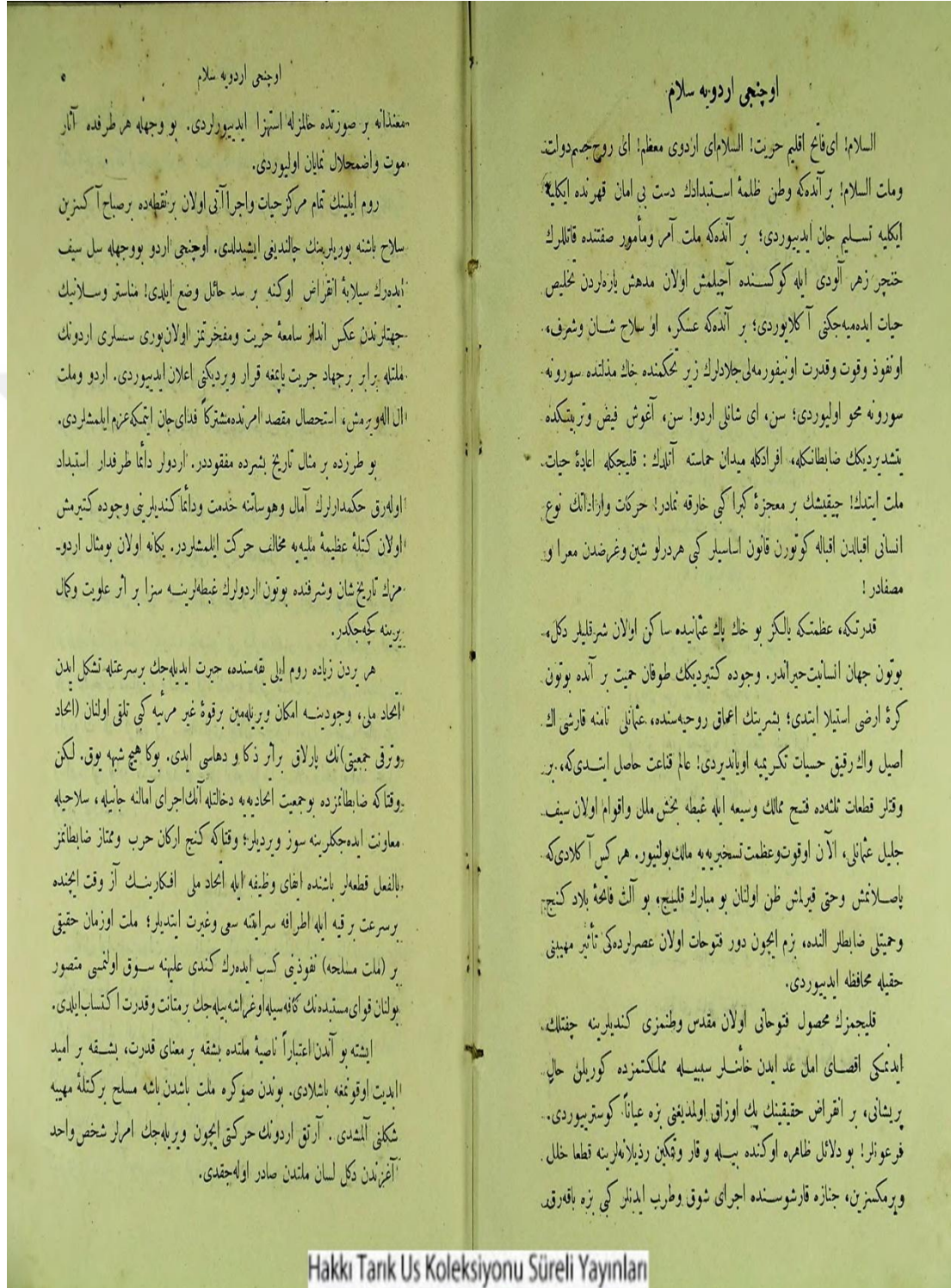
EKLER

Ek-1 Asker Mecmuası'nın Kapağı

Ek-3 Asker Mecmuası'nda Osman Senai'nin "Üçüncü Orduya Selam" başlıklı makalesi

Hakkı Tank Us Koleksiyonu Süreli Yayınları

ایشته اقبال مسعود من اصل بوقطه من، بوقطه نجابت و علوتین باشلا بوره.
آنک ایچوندر که اوچنجی اردو عصر لره پادار اوله حق بر نام و شان فر ایدی.
آنک ایچوندر که، اوچنجی اردو ملل و اقوام حاضره زنده سلامت بشر به بی کافل
بر قوت کبی تکرم و بحیل ایدلیدی. آنک ایچوندر که، اوچنجی اردو نظر امتده.
سلطان محمد ایه بر ابر قطع منازل فتوحات واک صوکره استانبول کبی بر شهر
عظیمه نقل مرکز مظفریات ایلین اردو فرد و حتی او دن زنده احراز شرف
و شان ایدلیدی. اوت، او اردو لر فاتح ملکندی. اوچنجی اردو ایه فاتح جهان
حربتدر. مملکت محدود اوله بیلور. حال بوکه حریت بی حدود اولان بر نعمت
و سعادتدر.

حاصلی اوچنجی اردو بر حکومت ظلمه و مطلقه ایه اوغراشدی. ایلک
جمعه آنی بره سردی. عثمانلیقی موت محققدن قورنادی. وطنی مخاطره
اقتسامدن خلاص اشدی. ملت ایدی بر فیض و حیات بخش ایدلیدی. بو دن طولانی
آرنا و دولنگ بو کسک نهارنده شاهینر کبی قیاردن قیاره اوچوق اصل، فدل
کار، عالیجناب معینلره بر لکده قوه ظلمه فارشی ملتک بر منجی نامداری
و اردونک اک کریده بر سنجاقدارلی اولان نیازلر، انورلر، صلاح الدینلر
و ساره کبی نوادر بشدیرن اوچنجی اردو مؤبداً سلام و احترام ایه بحیل
و توفیر اوله جقدر.

جالشلم

ناقل اولدیمز دولت حریت قلیج سایه سنده در؛ آنک ایچون دایم قلیجیمزی
کسکین طوبتم. اردو مزی لایق اولدیمی مرتبه بلند معرفه چیقاردیم. بواسه
آنحقی سعی ایه، اقدام ایه ممکن اوله بیلیر. حربده بر مظفریت قازانلیدی وقت
هان سلاح چاهرق کیف ایتک نصل خاطر دلی ایه شمدی ده بو موقفیت عظیمه
سیاسیدن صوکره اوقوه طلق او دن دها زنده خاطر لیدر. او بوییم.
کوزیمزی درت آچیم. دیدی قودی بی براقیم. دیلمزی جدی سوزله آت

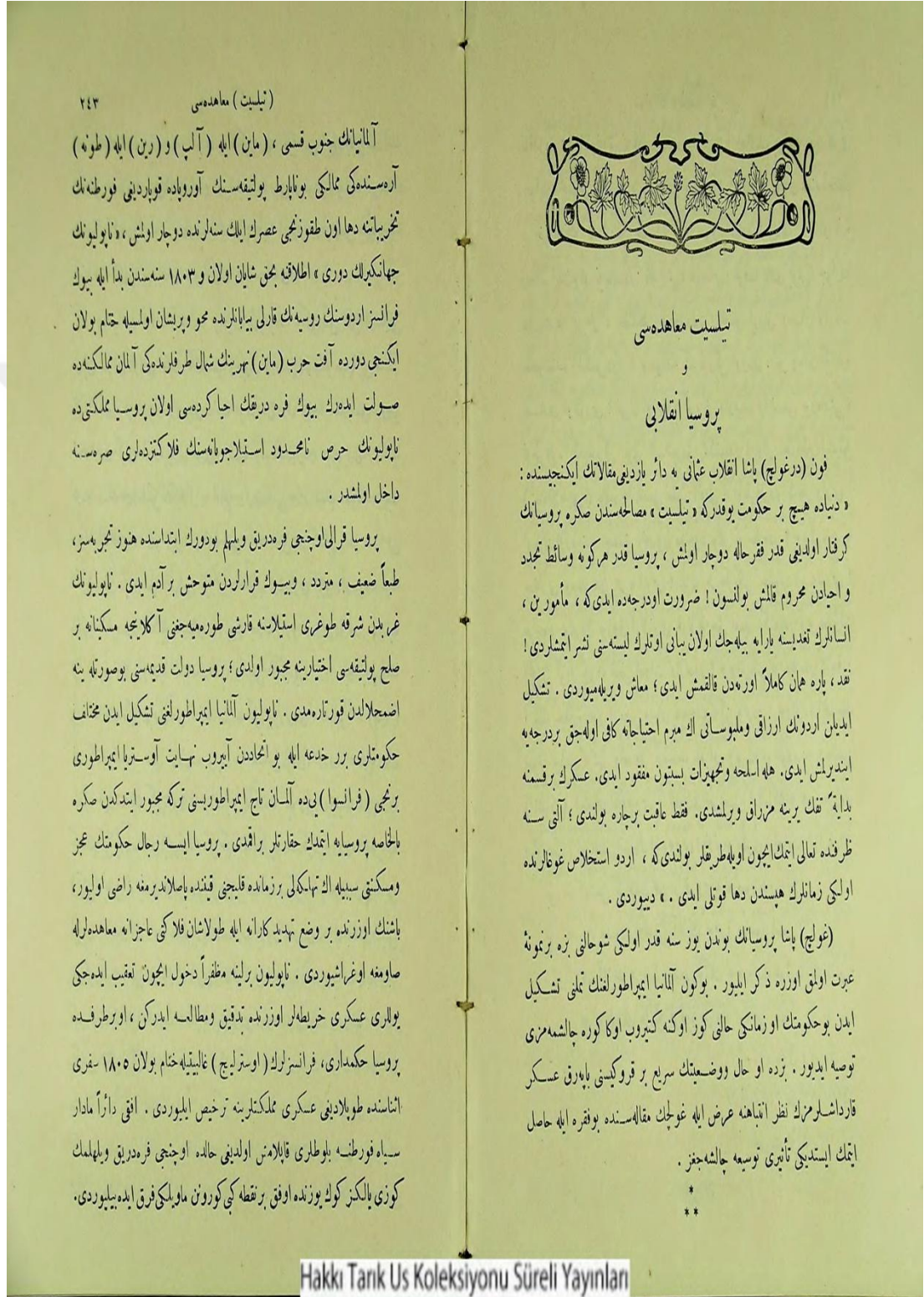
ایدهم. هر ایشده بالکز موقف اولوق کافی دکا، بالعکس موقفینی اکل ایچون
ایشی صوکه قدر تعجب ایتک، مقصدی تماماً اله کورمک لازمدر. زنده
غایه املنر مطلق بو اولیدر.

اردو زه بویک بر نعمت احسان ایدلیدی؛ فقط کندیسی ضعیفدر، قوتسزدر.
نعمتک قدرینی بیله رک ولی نعمت حریمزک زبید قدرت و شانه حصر امل
ایدهم. چونکه آیمز آنحقی او سایه د تأمین ایدلش اوله بیلیر. زاپون ملتی
نصل چالشیسه زنده اویله چالشیلم. بتون امل و افکاریمز حافظ وطن اولان
سلاحده، اردوده اجتماع ایتلیدر. حقیقی بر ملت مسلحه افرازدن اولدیمیزی
کوسترمک ایچون بوانورده بتون قانیزی، جانیزی فدا ایدرجه سنه چالشیلمیز.
و ظمنزک، اردومزک، ملتیمزک ترقیسی دوشوندیلمز زمان چین سفری او زینته.
«ز آنحقی آملاری قرده و انکارلیری دکرده مغلوب ایتدکن صوکره نمون
اوله بیلیر» دیسان زاپون قری خاطریمز مکسون! یعنی اوقدر چالشیلم دیمک ایستبورم.
اردو و دوتلمیزی بو مقصد عالی به کوره احضار ایتدیکمز حلاله وطن و ملت
ایچون بر سلامت ایدیه تأمین ایدلش اوله جقی محققدر. چونکه اک قوی واک
ایدی ملتیر سلاحی دما کسکین طوبانلدر.

انسان هر صنعتده آریست اولنجه به قدر چالشیلی؛ خصوصیه عسکر.
لکده مساعیسنه بیلان اولمیلیدر. زبرا بو مسلک مبارک بسبتون بشقه بر
صنعتدر. بو کدرکاه عالیده قطع مراحل ایدیه یلمک ایچون شایان امن و اعتماد
ره برلره احتیاجز واردر. عسکی تقدیرده هلمکار، اوچوروملر محققدر. بناء
علیه، هیئت ضابطانیمزک علماً و اخلاقاً بر صنف ممتازه تشکیل ایتلری قطعاً
ازم اولدیمی کبی، ملتکده سلاح طلیشمه آلیشین بر جمعیت مسلحه عظیمه
وجوده کتورمی شرطدر.

طوغریسنی سوبلیم. شمدی به قدر طرز مساعیمز بک یانیدی. او کیدیشاه
بر موت محققه و ایله جقی طبیی ایدی. برکت ویرسون که اوچنجی اردو، بر
معجزه کبرا کوستردی؛ قلیج امداد مزه بشدی. وارلیمیزی او بویک اردویه

Ek-4 Asker Mecmuası'nda Tilsit Muahadesi sonrası Prusya İnkılabı hakkında
Osman Nuri tarafından yazılan makale metni

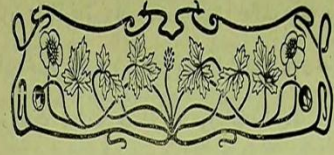

۲۴۳

(تیسلیت) معاهدہ سی

آلمانیانک جنوب قسمی، (مان) ایله (آلب) و (رین) ایله (طونہ) آرسندک مالکی بوناپارت بولتیفسنک آوروپاده قوبادینی فورطنه تک تخریباتنه دها اون طقوزنجی عصرک ایله سنلرنده دوچار اولمش، «ناپولیونک جهانکیرک دوری» اطلاقه بحق شایان اولان و ۱۸۰۳ سنه سنلن بدأ ایله بیوک فرانسیز اردوسنک روسیه تک قارلی بیابالرنده محو و بریشان اولسیله ختام بولان ایکنجی دورده آفت حرب (مان) نهرینک شبال طرفلرنده کی آلمان مالککده صولت ایدرک بیوک فرده درقک اجا کرده سی اولان پروسیا مملکتی ده ناپولیونک حرص نامحدود استیلاجوبانه سنک فلاکتزده لری صرسته داخل اولمشدر .

پروسیا قرالی اوچنجی فرددریق و پلم بوردورک ابتداسنده هنوز تخریبه سز، طبعاً ضعیف، متردد، و بیوک فرارلردن متوحش بر آدم ایدی . ناپولیونک غربدن شرقه طوغری استیلانسه فارشی طورهمیجنی آکلانجه مسکیناه بر صلح بولتیفسی اختیارنه مجبور اولدی؛ پروسیا دولت قدیمه سی بصورتله بنه اضمحلالدن قورتارمندی . ناپولیون آلمانیا ایمپراطورلغنی تشکیل ایدن مختلف حکومه تری برر خدعه ایله بو اتحاددن آیروب نهایت اوستریا ایمپراطوری برنجی (فرانسوا) ینده آلمان تاج ایمپراطورینی ترکه مجبور ایتدکن صکره باطخاصه پروسیا به ایتدک حقاتر تل بر اقدی . پروسیا ایسه رجال حکومتک عجز و مسکتی سببیه ال تهاکلی بزمانده قلیجی قیدمه باسالاند برمنه راضی اولبور، باشنک اوزرنده بر وضع تهدید کارانه ایله طولاشان فلاکتی عاجزانه معاهده لراه صاومنه اوغراشیوردی . ناپولیون برلینه مظفراً دخول ایچون تعقیب ایدجکی پولری عسکری خریطه لر اوزرنده بتدقیق و مطالعه ایدرکن، اورطرفده پروسیا حکمداری، فرانسیز لرتک (اوستریا) غالیقیه ختام بولان ۱۸۰۵ - فری اناسنده طوبلادینی عسکری مملکتلرینه ترخیص ایلوردی . افقی دائراً مدار سیاه فورطنه بلوطلری قبالامش اولدینی حالده اوچنجی فرددریق و پلملک کوزی بالکنز کولک بوزنده اوفق بر نقطه کی کورونن مالولکی فرق ایده بیلیوردی .

تیسلیت معاهدہ سی

پروسیا انقلابی

فون (درغولچ) پاشا انقلاب عثمانی به دائر یازدینی مقالاتک ایکنجیسنده : « دنیا ده هیچ بر حکومت یوفدرک « تیسلیت » مصالحه سنلن صکره پروسیانک گرفتار اولدینی قدر فقرحاله دوچار اولمش، پروسیا قدر هر کونه وسائط تجدد و اجادین محروم قالمش بولسون ! ضرورت اودرجه ده ایدی که، مأمورین، انسانلرتک تقدیسنه یارایه بیله جک اولان بیانی اولرتک لیسنه نثر ایتیلدی ! نقد، پاره همان کاملاً اورتدن قالمش ایدی؛ معاش و بریله میوردی . تشکیل ایدیلان اردونک ارزاقی و ملبوسانی ک مبرم احتیاجانه کافی اوله جق بر درجه به ایتدیرلش ایدی . هله اسلحه و تجهیزات بسنتون مفقود ایدی . عسکرک بر قسمنه بدایه تک برینه مزرائی و برلشدی . فقط ناقبت بر چاره بولندی؛ آلتی سنه ظرفنده تعالی ایتک ایچون اوله طرقل بولندی که، اردو استخلاص غوغالرنده اولکی زمانلرتک هپسندن دها قوتلی ایدی . « دیوردی .

(غولچ) پاشا پروسیانک بوندن یوز سنه قدر اولکی شوحالی بزه بر نمونه عبرت اولق اوزره ذکر ایلدور . بوکون آلمانیا ایمپراطورلغنی تملنی تشکیل ایدن بو حکومتک او زمانکی حالی کوز اوکته کیتروب اوکا کوره چالشه مزی توصیه ایلدور . بزه او حال ووضعتک سریع بر قروکیسینی باهوق عسکر قارداشلر مزک نظر ایتباهنه عرض ایله غولچ مقاله سنده بوققره ایله حاصل ایتک ایتدیککی تأثیری توسیعه چالشه جغز .

*
**

پروسیاك محوى پارسده برامر مقرر ايكن برلين قاينمى اسكى ايمپراطور لىك اغاضى بر آره به طوبلايهوق برپروسيا ايمپراطور لىك وجوده كئيرمك سوداسنه دوشمش ايدى . آوستريا وروسياك بونى حىر ايجلى و فرانسى سفيرينك كئزلىدن كئزلى به تهديدانى ده بولانى ده عقيم براقدى .

پروسيا ايله فرانسه آره سنده بر حرب ظهورينك اوكتى لىك مكن اولديغى برلين سر باى ارگانى نهايت آكلامش و جنرال (روخل) و (بلوخر) كچي مقدر قوماندانلر، فرانسىلر پروسيايى تامايه قوشاندىن اول قليجه صاريلمق لزومى اخطاردن كرى طور موبورل ايدى . فقط بوقوماندانلردن هيچ برى پروسيا اردوسنك اوزمانكى تشكىلاتى ، تليم و تريمى و امرانك معلومانسز لغايه ده ايلهك محاربه ده محو و بر يشان اوله جنى آكلاه جنى قدر كككين نظر صاحبي دكل ايدىلر . پروسيا امراسى ناپوليونه مغلوب اولدقلى ايجون آوسترياليله استيزا ايدىيور ، كنج ضابطلر : « بوله جنراللر بزم اردومزده فوزينه ايله وار . بزاوكا پروسيا نيمه سنك ناولديغى اوكره تيز ! » ديه ناپوليونك قوماندانلغدهكى مهارتى نظر استخفاف ايله كورسيورلردى . حالبوكه ، (بنا) فلاكتنه باشليجه سبب اولانده بو پروسيا نيمى ايدى . اردوده قىمتلى زمان طفره فروشلقا كچيريليور ، فرانسىلر مملكتك قولرينى ديجيك ضر به لريه كومتيركن پروسيا لىلر ايجريده رسى كيدى تعليملر يله ، عسكرك اوزون صاحلرينك اكنى ، بوئى اولچمكه اوغراشورلردى ! خدمت عسكربه عمومه شامل اولديغى ايجون مكلفين اوزرنده عظيم برار اسارت اولور قايردى . اجانبسندن كاپتلى عسكرا لير ، على الاكثر اك ايرى و اك قوليلر سچاير ، فقط بوميانده اخلاقسز كيسه لرده داخل خدمت عسكربه ايدىليردى . بوسيله اردوده بر مزيت اخلاقه آرامق مكن دكل ايدى . دايق و اشكنجه كچي اك محل حيثت جزالر استعملدن بشقه صورته ده ضبط وربط عسكربنك محافظه سته امكان اولديغى بردلر آكلاشيله ماش ايدى . بوتقصان ، تعليم ايله ده تلافى اولنه مزدي . چونكه تعليملر هان صرف رسى كيده منحصر ايدى . فقط بونلر اك قاسمى فرقك ،

ضابطلر ينه هيچ محبى و اعتيادى اولماسى ايدى . چونكه بونلر اك مادونلرينه واهالى به قارشى كوستردكارى كبر و عظمت حسدن افزون ايدى . غريبى شوراسى كه برفلاكتك قريب الوقوع اولديغى اك اول كشف ايدانلرده نفرت عسكربه ايدى . اوزمانلر بر (وستفاليالى) كويلى ديقانلىك محرم اسرارندن برينه سويلديكى شوسوزلر نه قدر شالان دقتدر :

« بنم قبصه عقلمك ايرديكنه كوره وقت صلحده تعليم بايقمدن مقصد ، بزي حرب حاضر لابق اوله جنى . بز صف حرب نطافنده بورومسى ، تشكى چاپوق طولدوروب هب برلكده آتش ايتنى بيلملى بزم . متباداً : صوله باق ! صاغه باق ! صول اوموز ايلرى ! صاغ اوموز ايلرى ! ديه قوماندانلر برك نه به بارار ؟ بو پودره لى برچملر ، اوزون صاحلر نه اوله جنى ؟ بزمافوقلرمزى سوه جكمزه آئردن فورقوروز . ايشته بكمه كوره فرانسىلر بزدن بك بشقه ايش . اونلر اك اوزون صاحلرى ، پودره لى برچملى بوق ايش . باشلرينى صاغه ، صوله چورمزلر ، بالعكس طوس طوغرى ايلر به باقارلشم . اونك ايجون كه دائماً منزل مقصودلرينه واره بيلورلر . بز بركون بو نوله چار يشه جنى اولورسه قى حاللر نه اوله جنى ؟ » .

چوق كچمى ، (وستفاليالى) كويلىك فورقديغى احمال ظهور ايتدى . ناپوليونك پروسيا ايله حرب ايتك نيتنده اولديغى نيماسيله آكلاشيدى . پروسيا اردوسى در حال سفر بر حاله وضع (ماغنده بورغ) جوارنده تشيد ؛ (بنا) و (آونه رشتد) هزيمتلى بنك اسبابى هرايى طرفدن تيه ايدادى . اعلان حربك ده ايكنجى كوني مارشال (لان) پروسيا اردوسى پشيدار ينى كرى بوسكورتشم ، ايكى كون صكرده ده (مورا) نك سوار بلىرى ، بودرجه سرعت قارشيسنده تاماً شاشيرمش ، قاش اولان پروسيا قول اردولرينك آرقه سنى آلىش ايدى . پروسيا اردوسنده تردد و قرارسزلىك حكيمفرما اولقده ايكن ناپوليون مهارت معناده سيله خصمنك هر خطاسندن استفاده ايدرك اك ابي مواضى ايله كچيريور ، قطعاتنى شطرنج طائى كچي كال سكوت و صحت ايله قالدوروب ايجاب

ابدن برلره برلشد بریوردی . بوصوله ایکی کون دها کجکدن صکره پروسیانک برلشمکه وقت بوله ماش اولان ایکی اردوسنی عینی کونده (هانا) ایله (آوهرشند) ده صیقتد یروب شدتلی بر محاربه دن صکره کافسنی ترک موقعه مجبور ایشدی . اوزمانه قدر هیچ بر پروسیا اردوسنک محاربه میدانی بو قدر بریشان بر صورتده ترک ایتدیکی ، آلمان عساکرینک بو قدر فنا صورتده اداره ایدلدیکی کورنله مش ایدی . اومقرور پروسیا اردوسی دها ایلك میدان محاربه سنده ، صرف قوماندانلرینک لیاقتسزلیکی بوزندن بریشان اولش ایدی . ناپولیون پروسیا باده سنک شجاعت و ثباتنی تقدیر ایدرک دییورکه : « پروسیا عسکرلی اییدر ؛ هر یک اییدر . قوماندان ایتسنی بیلن کیمسه اولدیجی ایچون رشینه موفق اوله مدیلر . بولنری اگر بن اداره ایتسه بدم ، فرانسه لرکی محاربه ایدرلری ، .. »

بو بوله بر مغلوبیت امکانی هیچ خاطره کتیب ساش ، رجعت ایچون اولجه هیچ بر حاضرلق بایلماش ، الک مهم قلملر ، ابراز مقاومت جسارتی اولیان ضعف پیرانه صاحی کسلرک قوماندانسه بر ایلمش اولدینی جهته (هانا) و (آوهرشند) یوم فلاکتی متعاب بوقوماندانلر محافظی بولند قلملی شهرلرک آناختارلرینی تسلیم ایچون فرانسه لرلی بر قاج فرسخ مسافدن استقباله چیقورلری !

*

**

اعلان حربدن ایکی هفته صکره فرانسه لر (برلین) اوکنه کلدیله . پای نخت ده هیچ بر مقاومت کوسرمدن تسلیم اولدی . ناپولیونک دیدیکی کی آرتق بتون پروسیا مالکی کندی قبضه تسخیرینه کچمش ایدی . (لایپسغ) ، (هاله) و (برلین) شهرلری فرانسه عسکرلرینک بی رحمانه تصدیقات وسوء استعمالانی آلتنده ایکیوردی . اهانلیک قسم اعظمی ، ملکتنی محو واضمحلاله سوق ایتش اولان جسنلره قارشى حدت لرینی کوچ ضبط اید ، بیوردی . ملسنده وقار و حیثیت فکری تکرار اوایش ، بودور سفالت و حجابنده شجره محبت وطنیه یکی فیلیز سورمهک باشلامش ایدی . فقر و ضرورت هر اوه قوش ، ملککنده فرانسه لرک اقامتی اوزاد قجه حساب و ظنرور اوده کی غلبانده آرتقمده بولمش

ایدی . هرکس شرقی پروسیا دارالطربندن کلجک خبرلره ده بر سزلقه منتظر بولنیوردی .

پروسیا قرالتک تکلیف ایتدیکی ذلیلانه شرائط صلحیهی ناپولیونک پک آرت کورده رک ، (اله) نهرینک صول جهتنده کی مالکک نمانما کنیدن ترکی و پروسیانک روسیه اتفاقدن آرتلسنی طلب ایتسی اوچنجی فره درین ویلیم ایله وکلانسنک نسایت عروق حیفنی تحریک ایتدی . ناپولیون ایله حره دوامه قرار ویرلیدی . فقط داخله اجرائسی الزم اولان اصلاحاته حالا بر درلو قرار ویریلیمور ، قرال بالعکس بواصلاحات طرفدارلرینی بانشدن برر بر تبعید ایدیوردی . اوزمان روسیه اردوسی ۲۵۰,۰۰۰ کسیدن مرکب اولوب ملککنک منهای شمال شرقیسنده (ویستول) نهریله روسیه حدودی آره سنده بولنیوردی . روسیه نیک معاونت ایچون کوندردیکی عسکرک مقداری ایسه پک محدود ایدی . ۱۸۰۷ جزیرانی ابتداسنده شرقی پروسیا دارالطربنده بکیدن باشلایان مختصات : (فریدلان) میدان محاربه سی ، (کونیسبرغ) شهرینک تسلیسی ، روسلرک حدودک او بر طرفه چکیلمسی ، پروسیا عساکرینک کادلا (معمل) ده قدر رجعتیه ختم بولدی . بوصوله بیچاره قرال فرهدریق و بلهلمک بتون ملکی الندن چیقدی .

بدایتندن سوکنه قدر هب موققتسز لکه کچمش اولان بحر به دوام ایچون آرتق کیمسه ده طاقت قالمش ایدی . پروسیا قرالی ، روسیه چاری و ملتلی محاربه دن بیقمش ، اوصاشمش ایدی . بونک ایچون ناپولیونک ۲۱ جز برانده روسیه ایله ، ۲۵ ده پروسیا ایله عقد ایتدیکی متارک لردن هرکس ممنون اولدی . یسه او کون (تسلیمت) قصبه سنده اوج حکمدار ملاقات ایدرک معذاکرات صلحیه به باشلادیلر . اولاً ، چار و فاسزلق ایدرک پروسیا اتفاقدن آرتیلوب قرال اوچنجی فره دریه تکلیف ایدله جک شرائط صلحیهی ناپولیون ایله قرارلاشد بر دقندن صکره صلح قورقرا سنه پروسیا قرالی ده اشتراک ایتدیردیله . بوراده پروسیا ایله فرانسه آره سنده عقد اولتان اوتوز بتدی مصالحه نامه نیک نتیجه سی اولدیق پروسیا قرالتک

الثده ۵,۵۷۰ فرسخ مره ای اراضیدن و تقریباً اون ملیون قوسدن بالکنز
۲,۸۷۷ فرسخ مره ای اراضی ویش ملیون قوس قالدی. تضمینات حربیه اولهرق
۳۳ ملیون حساب ایدیلن، فقط بالاخره ناپولیونک امریه ۱۵۴ ملیونه
چقار بلان تکلیف مدهشده مملکتک شوقیه قوتخانه طرح و تحمیل ایدلدی.
بومایغ، محاربات مدیده ایله ذاتاً دوچار قور وخرابی اولان بومسکت ایچون
هان غیر قابل تسویه اولدنی حالده تضمیناتک تماماً نایدیهسنه قدر ناپولیون اردو.
لرینک لطفاً اعاده اولان ممالک مفتوحده قالمی ده مشروط ایدی.

ایشته ناپولیون، بیوک فره درینک حکومت منتظمی بودرجه اقرضه
کتیرمش، سلاحی الندن آمش، صم صبیغ باغلامش، کورتوروم آیش، بروف
مناسبه بسنون محواتک ایچون هر شیئی برمهارت کامه ایله حاضر لاش ایدی.
ناپولیونک نظر تدقیقک قوذ ایدمه دیکی بالکنز رجعت وارا ایدی کاوده بوملکتک
سطوت خارجیه سندن غائب ایددیکنی اتحاد داخلجه قوه معویه جه قازانش
اولمی ایدی. مملکت بالنسبه بیانچی صایلان عنصردن قورتیلدقن صکره
اصل پروسیایی تشکیل ایدن قدیم آمانلر بکوچود اولهرق بر لرینه صارلیدلر.
حتی قرال افکار جدیده و مشروطیت اداره طرفداری بارون فون (شنان) ی
دها (تیلست) ده ایکن امور اداره داخله تک اصلاح و تنسیته مأمور آیش ایدی.

**

فرانسه اردورلی آوستریا واسپانیا ده مظفریات جدیده به نائل اولمده ایکن
اوبر طرفه ناپولیونک استبداد ظالمانه سیله (تیلست) ده بردها قیلمدانه میحق
بدرجه بی ثباتی به کنتریش اولان پروسیاده، دکل بالکنز بوملکتک، بتون
آورپانک حربیت قدیمه سنی اعاده ایدجک بر محاربه اقوام ایچون تدارکات
خفیه کوریلوردی. (به نا) و (آونرشد) محار به میدالزنده فرهدریق
اردوسنک شان عسکرسی بیاتل ایلش، روسیه حدودنده عقد اولتان
مصالحه ذیلانه پروسیانک حبثت سیاسی سنی بسنون محواتش ایدی. فقط
فرانسرلز روح ملتی، آرزوی حربی، عزم وغرور مردانه بی، مظفریات

ساقه تک خاطره علویه سنی محو ایدمه ماشلدی، (هوهنزولن) حکومتی متوسط
حکومت منزله سنه آیش، ذاتاً زانکن اولسان مملکتک امور مالیعی،
مصارف حربیه وور کولرله تماماً دوچار تذبذب اولش، فقط خصم غالب
اعتساف و تهدیداتی وطن محبتی کولاردن چقارده مامش ایدی.

بو یله برصرده روسیایی اصلاحه مأمور اولان (شنان) ک وظیفه سی
فوق العاده مشکلی ایدی. چونکه بر طرفین حرک آجدینی یاردی ای ایچک،
دیگر طرفدن مملکت، یکدن سلسیف ایدوب (تیلست) فلاکتک انتقامی
آله سیله ک درجه قوت و اعتلا بخش ایلک لازم ایدی. (شنان) قراله تقدیم
ایتدیکی پروغرامده بونک ایچون اصلاحات آتیه تک اجرایی طلب ایدی:

مملکت سطوت خارجیه سنجه غائب ایددیکی قوتی داخله قازانلیدر.
حکومت جسمیه ساقه تک انتقامی میاننده دشمن عنصردل وارد. بتون افراد
ملک بکوچود اولمی ایچون بونلرک دفع ایدلسی لازمدر. صنوف مختلفه اهالی،
بعضیلرینک مظهر مساعدات مخصوصه اولمی سیدیه، بر یله دائماً نازنده در.
بناه علیه بالجه تبعه شامل اولق اوزره مساوات حقوق اعلان ایدلیدر.
بالجه اهالی به حقوق مساویه بخش اولتی، جمله سنه حکومته قارشی وظائف
متساویه تحمیل ایدلیدر. هر کس شخصاً حر اولمی و بالکنز عمومه عدالتیه
معامله ایدن قرالی شیوع طانلیدر. وظیفه وحتک مساوی اولمی، وظیفه تک
هیچ کسه به بار اولماسی ایچون ده (ملت مجلسی) لازمدر. بومسکت معاوتیه
بایله حق قانونلر، مأمورین حکومتک مطالعات نایسه سیله بایله چقاردن دهایی
اولور. (شنان) ک (پوروقراسی) دن ندرجه قوت ایتدیکی آخر عمرنده یازدی
خاطر آنده کی شو سوزلرله دهایی آکلاشیلر: « معاشلی، باصمه قالب
معلوماتلی، قدیمز، علاقه سز مأمورلر، کاتبلر معرفتیه اداره ایدلمه مزیم ایچون
اک بیوک فلاکتدر. بو حال چوق دوام ایدمزم، یاغفور باغسون، یاخود کوش
آچیلسون. حاصلات تراید و یابدنی ایسون، حقوق قدیمه، پاتمال ویا ابا ایدلسون،
بتون کویلیلر کونده لکچی اولسون، صرافره، مراجمیحیلره اسپر اولسون.»

بونلرک هیچ بری اونلرک امورنده دکلمر. آئرینه خزینه دولندن معاشلرینی آیر، قلملرک قپولرینی قپاوب ایچریده بر دوزی به بازارلر، بازارلر، بازارلر؛ چو قفلرینه دوزی ماگهسی اوله حق صورنده بنشدیریرلر. .. مملکتنده هر فرد، دینک، اخلاق و قوانین مملکتک تعیین ایلدیکی حدودی تجاوز ایتمک شرطیه کندی قوت و قابیلیتی ایستدیکی کچی قوللایلملیر. املاک و اراضی بی هر ایستیان استملاک ایلده بیللملیر. داخل مملکتنده هیچ بر کیمسه، نه بر هیئت، نده بر فرد کندیته متعلق بر دعواده حاکم اوله ماملیلیر. بونک ایچون امور عدلیه، امور ادارهدن قیریق ایلدی. هر کس ایچون عینی قانون احکامی جاری اولدی. بناء علیه حکم وقراری اکی بیسوکلن اکی کوچکه قدر هر کس ایچون معتبر بونک محکمه بونللملیر. مملکتنده دینی، اخلاقی و قانون مقدسی یاهال ایدن جانلردن بشقه هیچ بر کیمسه محروم حریت اولماملیلیر. خدمتچی بیله شخصاً حر اولدی، اقلدیلی کچی اولدی عینی قانون محافظه ایچلملیر. معارف بر مللک مدار تعالیسیدر. بر مللک معارفی نه درجه ایلر بلمش اولورسه مللک تمتد نه آرسنده موقعیده اودرجه بالا اولور. معارف، ترقیات سعادت بخشملک اسن اساس حقیقیسیدر. آلمک ایچون حکومت معارفی ایلری کوتورململیر.

**

بو پروگرام اوزمانه قدر هیچ بریش وکیلک بدایت مأموریتنده حکمدارینه تقدیم ایلدیکی بر پروگرام ایلدی. بویله مشکل بر وظیفهک ایلاننده آلمق (شنان) کچی عزم قوی و طبع متین صاحبی بر آدم جسارت ایلده بیلیردی. بکی قایینه اجر آتی اوله اصلاحات اجتماعیده کوسزدی. ثلثت شخصی بی مانع بر سندیه شکنده بولان اصناف هیئتلرینی لغو ایلدی. اکتکچیلرک، قصابلرک، سبزهچیلرک انحصارینی قالدیردی. سر بسنی استملاک و تصرفی اعلان ایلدی. کویلیلرک تابعیت موروثه و آنگارلرینی فسخ ایلدی. خلاصه هر فردک اوزمانه قدر کندی وسی مرتبمنده استحصاله مستعد اولدی درجه رفاهی اکتساب ایلمنسه مانع اولان احوالک کافمنی اورته دن قالدیردی.

(شنان) ، برسنه قدر مملکتک حیات اجتماعیمنه متعلق اصلاحات ایله اوغراشدقدن صکره دواترک تسبیقاته باشلادی. اسکی اصول اداره بی بستمون بوزهرق بش نظارت: داخلیه، خارجیه، عدلیه، مالیه و حربیه نظارتلری تأسیس ایلدی. بر بیلده نظامنامهسی نشر ایلدرک بالاحتساب تشکیل اولان بلده مجلسرینه غایت واسع صلاحیت بردی.

اداره ملکیده اجراسنه باشلانیلان شو اساسی اصلاحات ایله بر لکده بر طرفدن ده مدافعه مملکت اسبابک تسبیقاته واسکی بطلال حرب ماگه سنک مجدد بر ملت اردوسی حالته افزاننده مباشرت اولدی. قرال فره دریق و بلهلمک (تسلیمت) مصالحه سنن صکره تسبیقات عسکره قومیسونی ریاسته تعیین ایلدیکی (شار نهورست) ک فکر داهیانمی و منات فوق العادهسی، بیله او قومیسون اعضاسندن (غنازناو) ایله (غرولمان) نامنده اوزمانک المستعد و کتچ ضابطانندن ایلک ذاتک همت و معاونتیه اردویکی و مکمل اساسلر اوزرینه قورولدی. ضابطلک سلکتک زادگاه حصری اصول سقیمی قالدیرلوب اهلیدن هرکده ضابط اوله بیلیمک حقی بخش ایلدی. مغایر انسانیت اولان ضرب جزامی لغو اولدی. بدنا اولوریشلی اولان افراد مللک کافسنک وطنک امر محافظه سنه اشتراک کیری نامین ایلده جک بر اصول وضع ایلدی. اوزماندن اعتباراً بیوک قوماندانلق مقاملرینه تعیین ایلدی جک کرده بالکتر معلومات و شجاعت آراندی. (یونا) و (آوه رشتد) فلا کتربینه سبب اولان استمداسر و اختیار ضابطلرک، ولوا کتدیم ایلزاده عالیه له منسوب اولسونلر، بلارحم و شفقت قلدیری ترقین ایلدی. ضابطلک، قوماندانلق اصالتیه دکل، استعدادله اولدیندن اردونک بعدما سلاحنی معاش آلمق ایچون طاشابلردن دکل، وطنک محافظمنی ایچون بستمون قوتی و ایجاب ایلدرسه جاتیق ندا ایلده بیلیمکله اقتضار ایلده جک کیمسه لردن مرکب اولسی اصول انخاژ اولدی.

آلمق ساعت استخلاصک حلولنده دشمنک قارشینسه قوه کافیه ایله چیقده بیلیمک ایچون عسکرک بالکتر تربیه معنوییه کافی دکلدی. مقدارینی ده تربید

اقتضا ایدیوردی. (تیسیت) معاهده سی احکامک مساعد اولدینی قدر عسکری بیله سلاح آلتنده بولندیرمغه قوه مالیه کافی دکل ایکن یوز بیکلرجه افراد ملته عسکرکک تعلیم ایتک ، سلاح استعمالنی اوکرتکک لازم کلیوردی . بونک ایچون وطنک محافظه سی اوغورنده محاربه به کیتکک هر فردک حق و وظیفه سی اولدینی فکر علویسی موقع تطبیقه قوندی . اجرتلی عسکر اصول سقیم یزینه فرانسه اختلالنک ایجاد کرده سی اولان مکلفیت عامه اصولی قبول اولندی . پاره - سزلق سبیلله مکلفینک هپسنی بردن سلاح آلتنه آلمق ممکن اولدیغندن مدت خدمت تنقیص ایدیلرکک سلاح آلتنده بولسان افراد اولدقجه تعلیم و تربیه کوردکن صکره ترخیص ویرلرینه یکی عجمیلر جاب ایدیلوردی . فقط بومدت قلیله اسکیمی کی رسمی کچیدرله و صاچ یوقلمه لرله کچیرلیور . یوروش و انداحت تعلیملری باپیلیور . عسکره خدمت سفر به نک اساسلری اوکره تیایوردی . بتون بو اصلاحات و تنسیقات (شتاین) و (هاردنبرخ) کی اعظم رجال دولتک ، (بلوخر) ، (فلاوزه ویچ) و (شاهورست) مثللو قوماندانلرکک عزم ودهاسی سایه سنده حصول پذیر اولدی . ینه اوسایه ده درکک پروسیا حکومتی برمدت صکره ناپولیونک ربه اسارت و استبدادندن قورتیلدی . بوده آیری بر بحث .

پیاده یوز باشیلرندن

عثمان نوری

